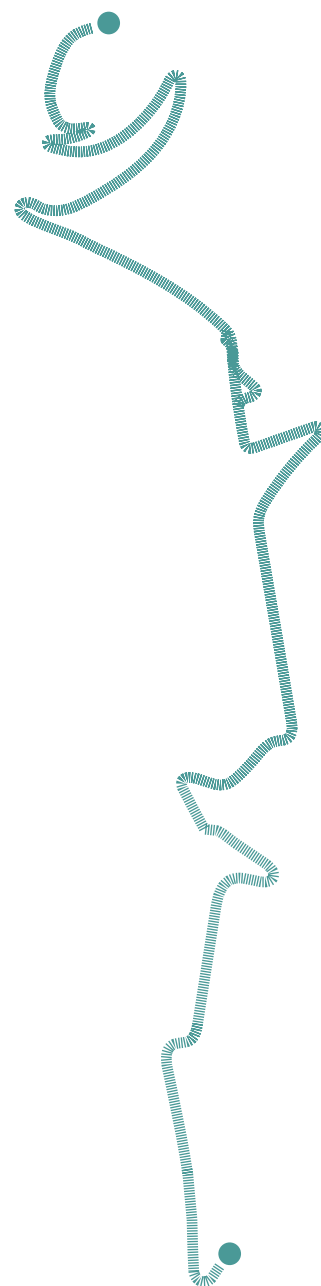
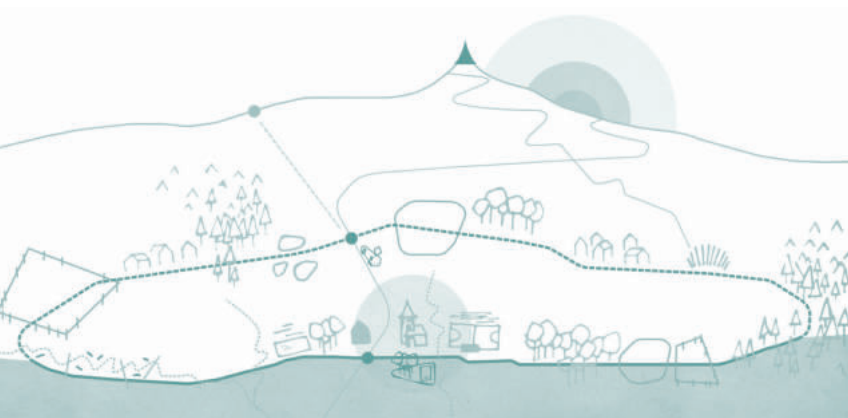

HORNÍ A DOLNÍ HANYCHOV,

nová brána na Ještěd

Analytická část

Bc. Trpkoš Jan
2023

Autor: **Bc. Trpkoš Jan**
Název: Horní a Dolní Hanychov, nová brána na Ještěd
AR: 2022/2023

vedoucí práce: Ing. Vladimír Sitta
ateliér: Sitta/Chmelová
Oponent práce: Ing. arch. Jakub Kopec
Univerzita: České vysoké učení technické v Praze
fakulta: Fakulta architektury ČVUT v Praze
obor: krajinářská architektura

Prohlášení autora

Autor, diplomant: Bc. JAN TRPKOŠ
Název diplomové práce: Horní a Dolní Hanychov, nová brána na Ještěd
Název diplomové práce AJ: Horní a Dolní Hanychov, The New Gate to Ještěd
AR: 2022/2023
Jazyk práce: český
Vedoucí práce: Ing. Vladimír Sitta
Ústav: ÚSTAV 15120 Ústav krajinářské architektury
Oponent práce: Ing. arch. Jakub Kopec

Klíčová slova: krajinářská architektura, urbanismus, cesta, Liberec, Ještěd

Anotace:

Tato práce se zabývá krajinou Horního a Dolního Hanychova v Liberci a snaží se ji drobnými i většími krajinářskými zásahy kultivovat a zpříjemnit pobyt i pohyb v ní. Nově urbanisticky vymezené centrum do území vnáší orientační bod, místo setkávání a vytváří zázemí pro komunitní život. Stěžejním tématem této práce je návrh a detailnější rozpracování nové cesty na Ještěd vedoucí ve stopách zaniklé sáňkařské dráhy, čímž dojde k oživení významné vrstvy kulturní krajiny. Práce se snaží propojit území ve stabilnější krajinou tkáň odolávající klimatickým změnám a vytvářející příjemné místo pro život.

Annotation:

This thesis deals with the landscape of Horní and Dolní Hanychov in Liberec and suggests smaller and larger landscaping interventions to try to cultivate it and make it more pleasant to dwell in. The newly urbanistically defined centre brings an orientation point to the area, which is also a meeting place, and creates an environment for community life. The key topic consists of the detailed development of a new route to Ještěd, following in the footsteps of a forgotten sledging track, which vivifies an important layer of the cultural landscape. The work tries to transform the area into a more stable landscape system of interconnection, which is resistant to climate change and creates a pleasant place to live in.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 20. 5. 2023

podpis autora-diplomanta

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Bc. JAN TRPKOŠ

datum narození: 25.04.1997

akademický rok / semestr: 2022/2023/LS

obor: Krajinářská architektura

ústav: 15120 Ústav krajinářské architektury

vedoucí diplomové práce: Ing. VLADIMÍR SITTA

téma diplomové práce: Horní a Dolní Hanychov, nová brána na Ještěd

viz přihláška na DP

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Zadáním projektu je zlepšení urbanismu a kvality veřejného prostranství a s tím související kvalita života v katastr. území Horního a Dolního Hanychova v Liberci, vycházející méně či více z aspektů kulturní krajiny, zlepšení povědomí o historickém vývoji území a reliktech minulosti propsaných do současnosti. Dále hledání, vytvoření a urbanistická definice nového centra území, obnovení vedení zapomenuté sáňkařské dráhy přetransformované na novou cestu na Ještěd s úpravami a zpřístupněním zaniklých úseků, a drobné i rozsáhlejší krajinářské úpravy, které území propojí v jeden fungující organismus a zároveň ho kultivují, ztraktivní a zlepší v něm orientaci.

2/ Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program

- Hledání nového centra – úvaha, definice, lokalizace, urbanistické vymezení, návrh
- Návrh urbanistického řešení kolem nově definovaného centra – vymezení zástavby plošně, hmotově, definice charakteru zástavby
- Hledání a nalezení původního vedení a reliktu zapomenuté sáňkařské dráhy, která vedla z vrcholu Ještědu – stavebně historický průzkum
- Návrh nové cesty na Ještěd, vedoucí ve stopách původní sáňkařské dráhy, řešení obnovy a zpřístupnění zaniklých úseků, řešení jednotlivých zastavení a drobné architektury
- Architektonické zpracování vymezených míst v území, drobná architektura – zastavení v území, vyhlídková místa, posezení, občerstvení, galerie, kavárna
- Holistické pojetí celého území (na úrovni krajinného plánu) a zdůraznění důležitých a zajímavých, stávajících či nově navržených míst území - nová, či posílená a do cestní sítě zanesená spojení, prostupnost, práce s vodou

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

Analytická část: Shromáždění všech potřebných informací a dat, týkající se konkrétního území i širších vztahů v různých měřítkových úrovních.

Návrhová část:

- Celková situace 1:5000 až 1:10 000
- Mapa širších vztahů 1:5000 až 1:20 000
- Dílčí půdorysy vymezených lokalit (3 a více) 1:50 až 1:200
- Řezy
- Axonometrie
- Detaily vymezených lokalit (3) – 1:10 až 1:200
- Vizualizace

*Konkrétní zadání programu a měřítka mohou být upřesněna v průběhu práce vedoucím DP. Měřítka výstupů mohou být přizpůsobena požadovaným formátům odevzdání.

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Fyzický model řešeného území, dílčí modely vybraných lokalit (1-2), poster (4x formát A1), portfolio formátu A4 (2x), CD výstupy (2x), prohlášení diplomanta, zadání s podpisem vedoucího DP a děkana FA ČVUT

Datum a podpis studenta

29.2.2023

Datum a podpis vedoucího DP

 20.2.2023

Datum a podpis děkana FA ČVUT

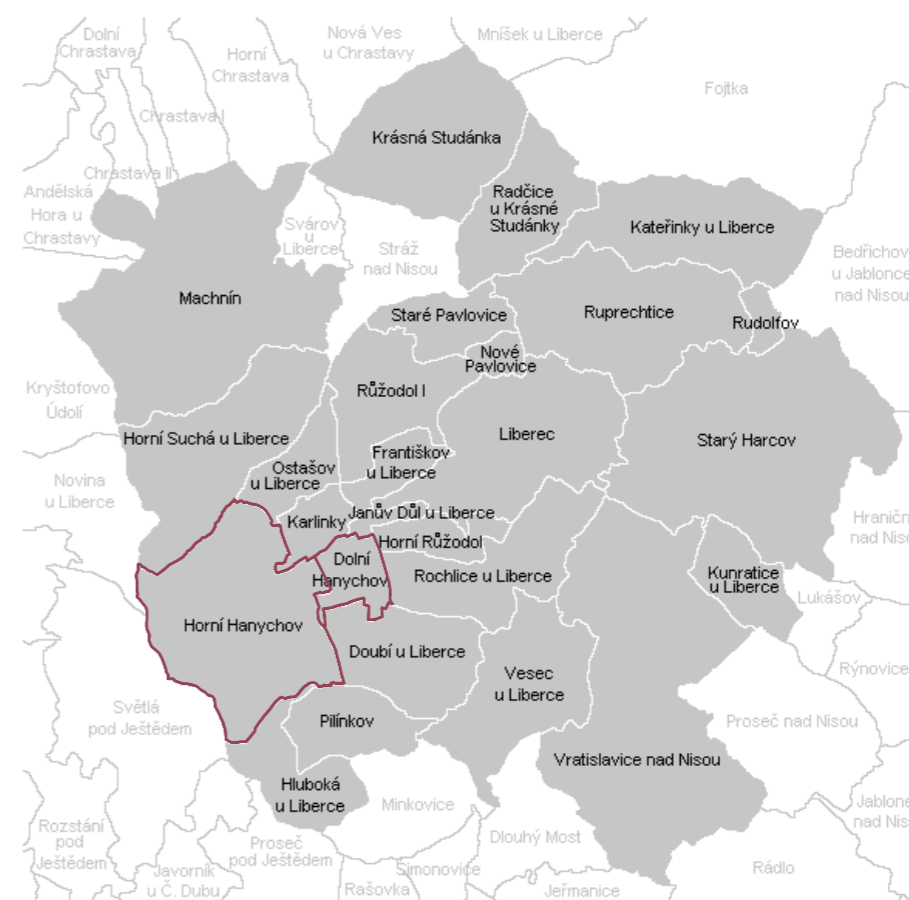
20/2/23
registrován studijním oddělením dne

OBSAH

I.	Úvod	3
II.	Širší vztahy_Charakteristika	4
III.	Přírodní podmínky	8
IV.	Historie	28
V.	Historický vývoj struktury osídlení a cestní síť	33
VI.	Sídelní struktura	68
VII.	Hodnoty krajiny_dominanty a relikty minulosti	76
VIII.	Mapové přílohy	121
IX.	Zdroje	128

I. ÚVOD

- Horní a Dolní Hanychov jsou katastrálními územím v severočeské metropoli - Liberci.
- Horní a Dolní Hanychov jsou XIX. a VII. čtvrtí města Liberce, jež se rozkládají jihozápadně od jeho centra.
- Sousedí se čtvrtěmi Hurní Suchá, Ostašov, Karlínky, Janův Důl, Horní Růžodol, Rochlice, Doubí, Pilínkov a Hluboká.
- Počet obyvatel: 2590 (2011) lidí.
- Rozloha katastrálního území: 856 ha.1

Na katastrální mapě je označeno území a pozice Horního a Dolního Hanychova vůči Liberci.

Zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Liberec>

II. ŠIRŠÍ VZTAHY_CHARAKTERISTIKA

Krajina

Území Horního a Dolního Hanychova se nachází ve svažitém terénu na samém úpatí hory Ještěd (Ještědsko-kozákovský hřbet), která je dominantou celého Libereckého kraje. Pro čtvrtě je charakteristické horské prostředí. Od města se pozvolně zvedá až k patě hřbetu, kde terén začne prudce stoupat.

Další charakteristikou území jsou nesčetné, stále se měnící pohledy na město a okolní kopce Jizerských hor a Krkonoš, a to díky své vysoké nadmořské výšce vůči centru. Takřka z každého místa Horního Hanychova se nám naskýtá výhled na okolí.

Území má horský venkovský charakter, neboť se nachází poměrně vysoko a daleko od centra města, i když je s ním opticky i fyzicky spojeno. Jedná se o převážně residenční periferii města, kde intravilán postupně přechází do volné krajiny.

Další charakteristikou území je Ještědsko-kozákovský hřbet, jenž se nad územím tyčí, zároveň ho vymezuje a poskytuje mu ochranu. Jeho vyvrcholením je dominantna hory, vysílače a horského hotelu Ještěd, která území propůjčuje nezaměnitelný půvab, atmosféru a vytváří orientační bod krajiny.

V Horním Hanychově převládá převážně residenční oblast s rodinnými domy, penziony, hotely a pár restauračními zařízeními. Území je z velké části pokryto lesem. Dolní Hanychov je více zastavěný a industrializovaný.

Doprava

Území je výborně spojené se zbytkem města a okolím. Prochází zde významná komunikace (Ještědská) spojující Liberec s městy a obcemi (Český Dub, Osečná, Hamr na Jezeře, Stráž pod Ralskem...) za hřbetem. Touto cestou je do obcí vedena i meziměstská linka autobusu z centra Liberce.

Velkým fenoménem je tramvajová doprava. Tramvajová trať vede z jednoho konce Liberce, a sice z Lidových sadů z úpatí Jizerských hor, přes centrum města Liberce, na druhý do Horního Hanychova. Spojuje dvě horské oblasti a vede nadneseně z jednoho lesa do druhého. Trať spojuje tři turisticky významné lokality a sice počátek Jizerských hor, centrum města a J-K hřbet s horou Ještěd.

Díky tramvajové dopravě je území velmi dostupné. Z centra města je zde tramvaj za pouhých 15 minut a do 30 minut na jeho druhém konci. Je zde i přímé napojení na silnici I. třídy. Auto je možné nechat zaparkované na jednom ze dvou prakovišť.

Nedaleko Dolního Hanychova se nachází i železniční trať s nejbližší stanicí Janův Důl.

Nachází se zde kabinková lanovka, která vede na vrchol Ještědu a usnadňuje dostupnost tohoto místa. Nachází se zde i několik sedačkových lanovek, které slouží především v zimním období. Dále se zde nachází několik vleků různého typu pro lyžařský provoz v zimních měsících.

Sport

Na území se nachází velký sportovní areál Ještěd, jež skýtá sportovní vyžití v zimě i v létě. Je zde lyžařský areál s několika sjezdovkami. Pro příznivce adrenalinovějších sportů lze jmenovat biketraily. Dále jsou zde skokanské můstky a sáňkařská dráha. Celý areál sloužil pro Mistrovství světa v roce 2009.

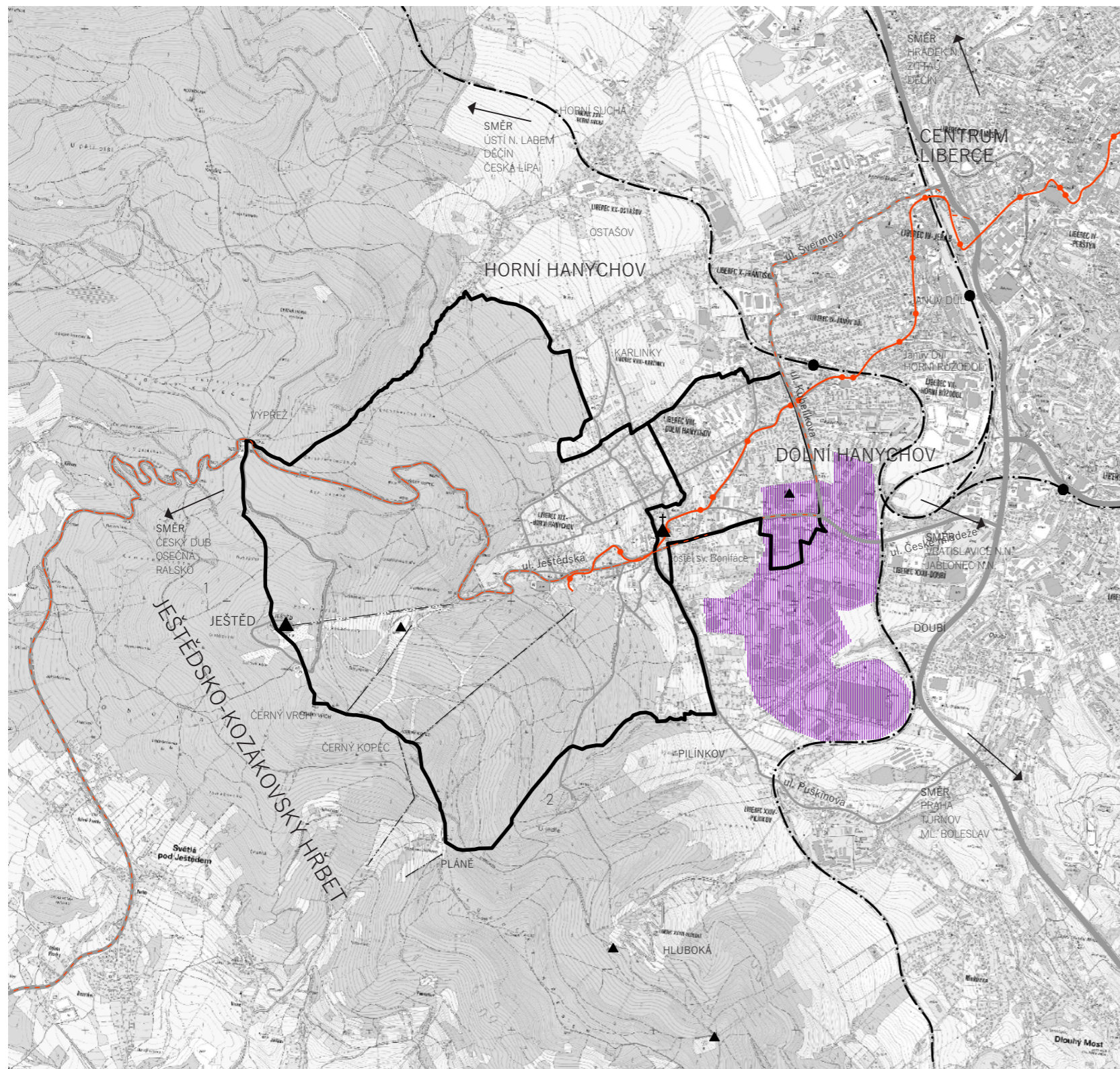
Velkým fenoménem je turistika, jejíž kořeny sahají do 19. století. V dnešní době se jedná o oblast vyhledávanou jak českými tak zahraničními turisty, především ze sousedního Německa a Polska, jejichž hlavní cíl je hora Ještěd a hřebeny J-K hřbetu, odkud se jim naskýtají přenádherné pohledy na město Liberec, Jizerské hory a Krkonoše ze strany jedné, na Lužické a Žitavské hory ze strany druhé, na České středohoří a Máchův kraj na straně třetí a na Jičínskou pahorkatinu a Český ráj na straně čtvrté. Nachází se zde mnoho turistických a naučných stezek.

Jedná se o velmi vyhledávané místo pro rekreaci a aktivní turistiku.

Mnoho obyvatel Liberce míří do HH za sportem či rekreací a mohou využít tramvajovou dopravu, které je dopraví z centra a od vlakového nádraží až takřka do lesa.

Zdroj mapy: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Mapa širších vztahů_1:25 000

LEGENDA

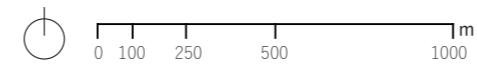
- katastrální území
- vodní toky
- zachovalá historická cestní síť
- zniklé historické cesty
- Důležité komunikace spojující Hanyochy s centrem města a silnicí I. třídy
- silnice I. třídy I/3
- železnice
- tramvajová trať Horní Hanyochy - Lidové sady
- meziměstská autobusová doprava
- lanovka
- ▨ průmyslová zóna
- ▲ dominanty architektonické
- ▼ relikty minulosti
- zastávka tramvaje
- železniční stanice
- ⊕ sakrální stavby, objekty

Na mapce lze vidět pozici Hanyochů vůči městu a okolí. Jsou zde zaznačeny spojnice a dopravní obslužnost.

Dále je zde patrný morfologický útvar Ještědsko-kozákovský hřbet, jehož většina území je pokryta lesem.

Horní Hanyochy je pokryt převážně lesy, Dolní je převážně pokryt zástavbou.

Zdroj map: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

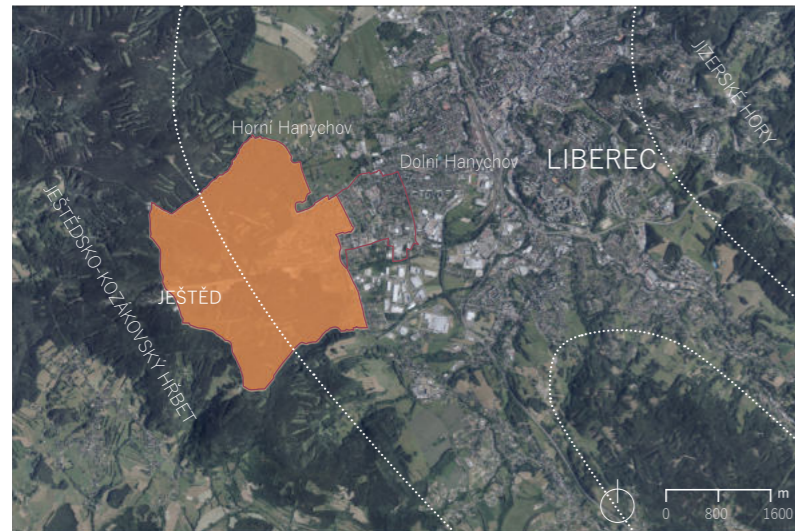

III. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

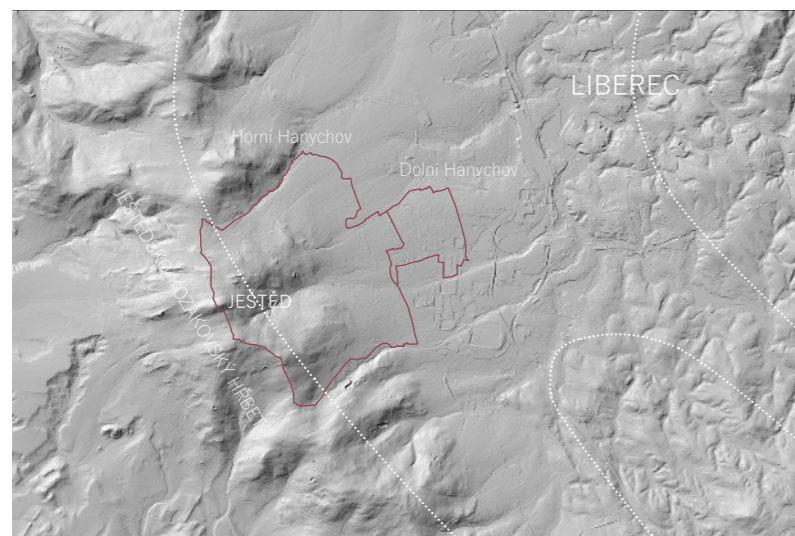
Lokalizace_morfologie terénu_využití území

Lokalizace_přírodní podmínky

Mapka znázorňuje orientaci území obou Hanychovů vůči centru Liberce a okolí. Horní Hanychov je z jiho-západu obklopen morfologickým celkem Ještědsko-kozákovského hřbetu s nejvyšším vrcholem Ještěd v nadmořské výšce 1012 m. K centru města se území pozvolna svažuje.

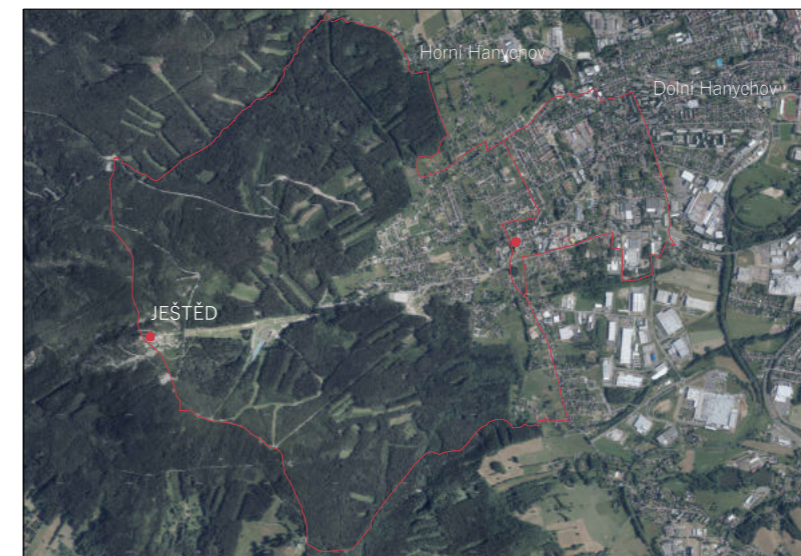
Lokalizace_morfologie

Mapa reliéfu nám odhaluje členitost terénu v území a okolí. Převážná část Horního Hanychova je situována v poměrně prudkých svazích Ještědsko-kozákovského hřbetu. Díky tomu se z území naskýtají krásné pohledy na protější Jizerské hory, které chrání v kotlině se rozkládající město Liberec.

Zdroj map: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

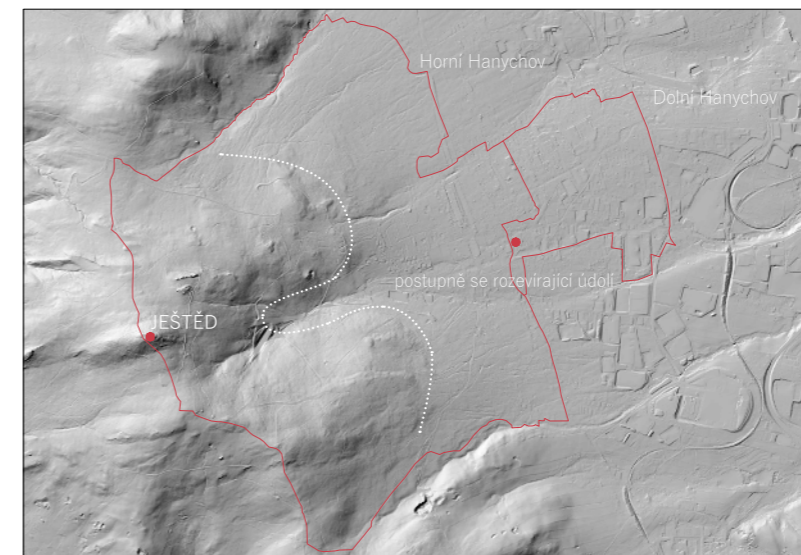
Lokalizace_přírodní podmínky

Mapa zachycující využití území. Lze si všimnout že převážná část Horního Hanychova je pokryta lesem a zajímavými geomorfologickými útvary. Zástavba se zakusuje do krajiny pouze v malém údolíčku a po úpatí hřbetu (viz vedlejší mapka). Převládá zde drobná zástavba. Na mapě je také vidět sportovní areál se skokanskými můstky.

Dolní Hanychov je naopak takřka celý zastavěný a nachází se zde i rozsáhlejší provozy, které znemožňují průchod územím.

Lokalizace_morfologie

Na mapě reliéfu je zachyceno malé údolí obklopené okolními kopci, do kterého proniká zástavba. Ta je jinak situována na úpatí prudce se zvedajícího terénu. Na tomto snímku se krásně rýsují morfologické útvary Ještědsko-kozákovského hřbetu.

V Dolním Hanychově můžeme díky reliéfu číst i postupně se rozrůstající průmyslovou zónu.

Zdroj map: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Morfologie terénu_vodstvo_povodí, toky

Území je bohaté na velké množství toků a pramenů, které vyvěrají z Ještědsko-kozákovského hřbetu. Říká se, že každý si zde najde svůj pramen, neboť lesy a celé území jsou velmi vlhké, promáčené a nachází se zde i nezpčet potůčků a pramenů, které ani nejsou zaznačeny v mapách. Lze je však vyčíst z reliéfní mapy. Nachází se zde velké množství podmáčených ploch a luk, tak jak je zaznačeno např. v historických mapách cisařských otisků.

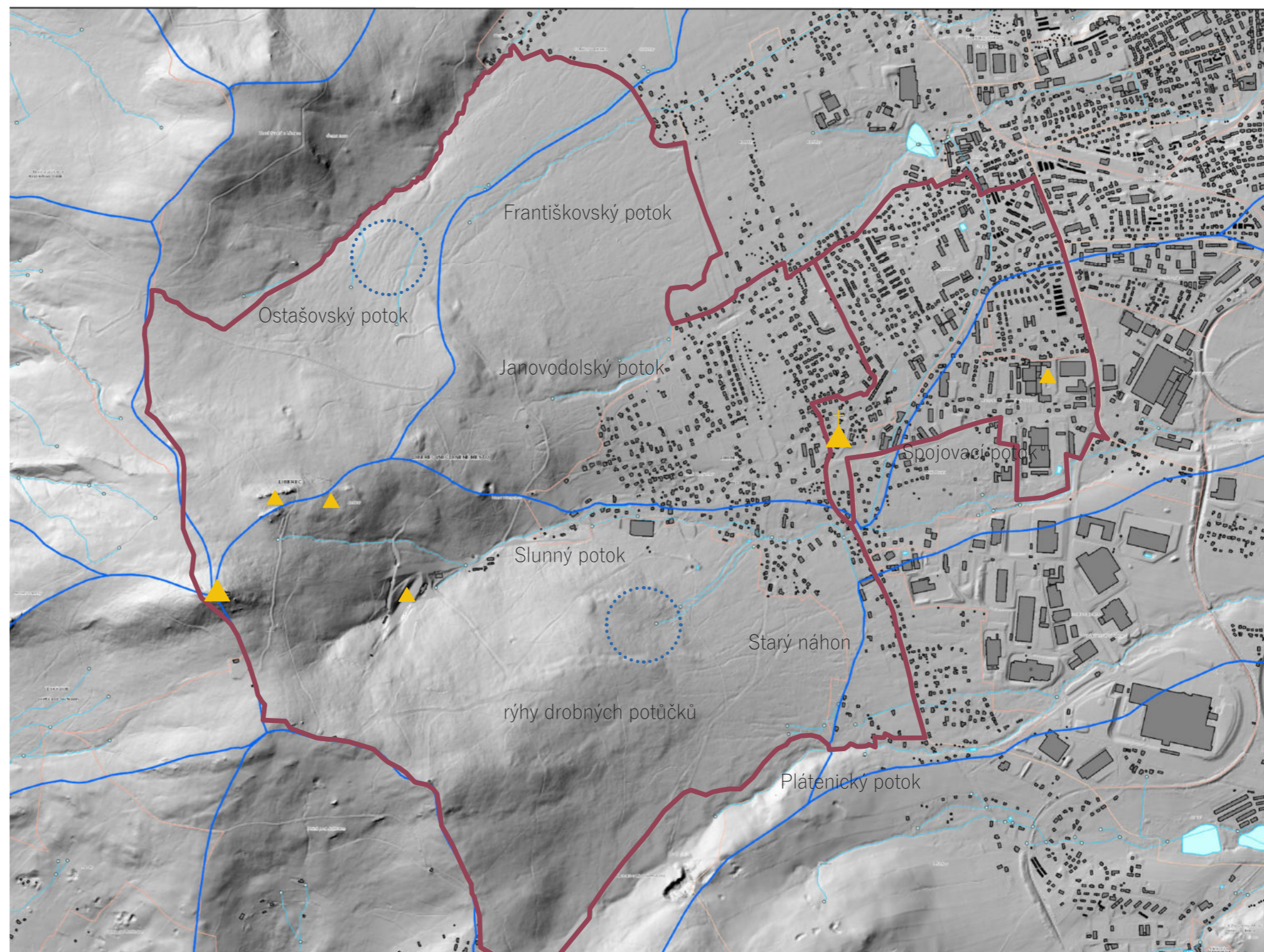
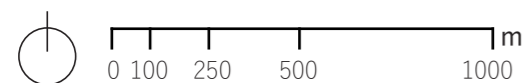
V dobách minulých byly svedením několika pramenů do koryta vytvořeny náhony pro několik mlýnů.

V dnešní době jsou potoky ve vysoce urbanizovaných částech Hanychova zatrubněny jako např. Spojovací potok.

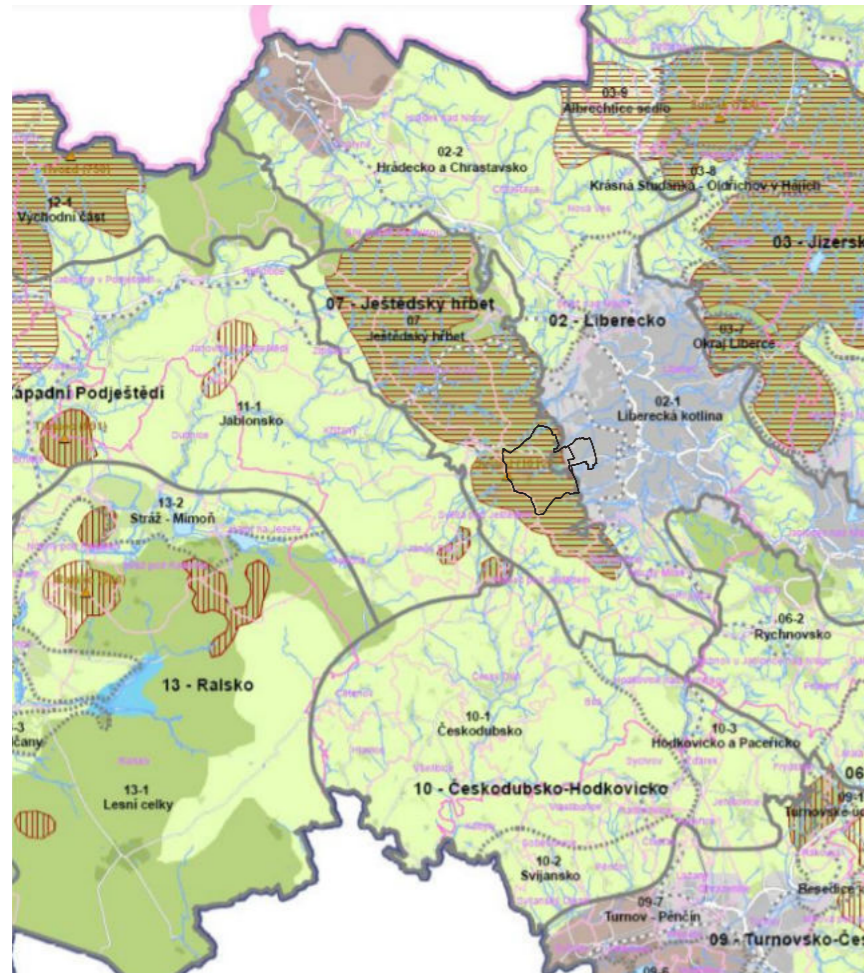
Morfologie terénu_vodstvo_povodí, toky 1:20 000

- hranice řešeného území
- povodí
- toky
- ▲ dominanty
- ▲ dominanty sakrální
- prameniště, zamokřené plochy

Zdroj: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Krajinné typy

Ochrana přírody, přírodní biotopy, ÚSES

Na území Hanychovů se nalézá rozmanitá přírodní složka.

Část území zaujímá chráněné území Přírodního parku Ještěd, ve kterém se nachází několik přírodních památek jakou jsou **Terasy Ještědu** či **Panský lom**, který již není v katastrálním území, ale svou významností celé území ovlivňuje. Území je protkáno řadou biokoridorů a prochází jím nadregionální síť ÚSES. Nachází se zde velké množství biotopů.

Území spadá do kategorie krajinného typu dle využití - **Lesní krajiny** a do kategorie krajinného typu dle reliéfu - **Význačný krajinný typ**.

Biotopy

S - Skály, sutě a jeskyně
S1.2 - Štěrbínová vegetace silikátových skal a drolin

K - Křoviny
K1 - Mokřadní vrbiny

T - Sekundární trávníky a vřesoviště
T1.1 - Mezofilní ovsíkové louky
T1.3 - Poháňkové pastviny
T1.5 - Vlhké pcháčovité louky
T2.3 - Podhorské až horské smilkové trávníky
T8.3 - Brusnicová vegetace skal a drolin

R - Prameniště a rašeliniště
R1.4 - Lesní prameniště bez tvorby pěnovců
R2.3 - Přechodová rašeliniště

L - Lesy
L2.2 - Údolní jasanovo-olšové luhy
L4 - Suťové lesy
L5.1 - Květnaté bučiny
L5.4 - Acidofilní bučiny
L9.1 - Horské třtinové smrčiny
L9.2B - Podmáčené smrčiny

Přírodní biotopy - aktualizace 2007-2018

- A - alpské bezesí
- K - křoviny
- L - lesy
- M - mokřady a pobřežní vegetace
- mozaika
- R - prameniště a rašeliniště
- S - skály, sutě, jeskyně
- T - sekundární trávníky a vřesoviště
- V - vodní toky a nádrže

Biotop zvláště chráněných druhů velkých savců

Lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů

Dálkové migrační koridory

Regionální a nadregionální ÚSES z ÚPD (záměr)

- Koridor nadregionální
- Koridor regionální
- Biocentrum nadregionální
- Biocentrum regionální

Regionální a nadregionální ÚSES ze ZÚR

- Koridor nadregionální
- Koridor regionální
- Biocentrum nadregionální
- Biocentrum regionální

Lokální ÚSES z Koncepce ochrany přírody a krajiny

- Koridor lokální vymezený
- Koridor lokální navržený k vymezení, nevymezený
- Biocentrum lokální

Přírodní parky - hranice Přírodní parky

Maloplošná ZCHÚ (NPP, PP, NPR, PR)

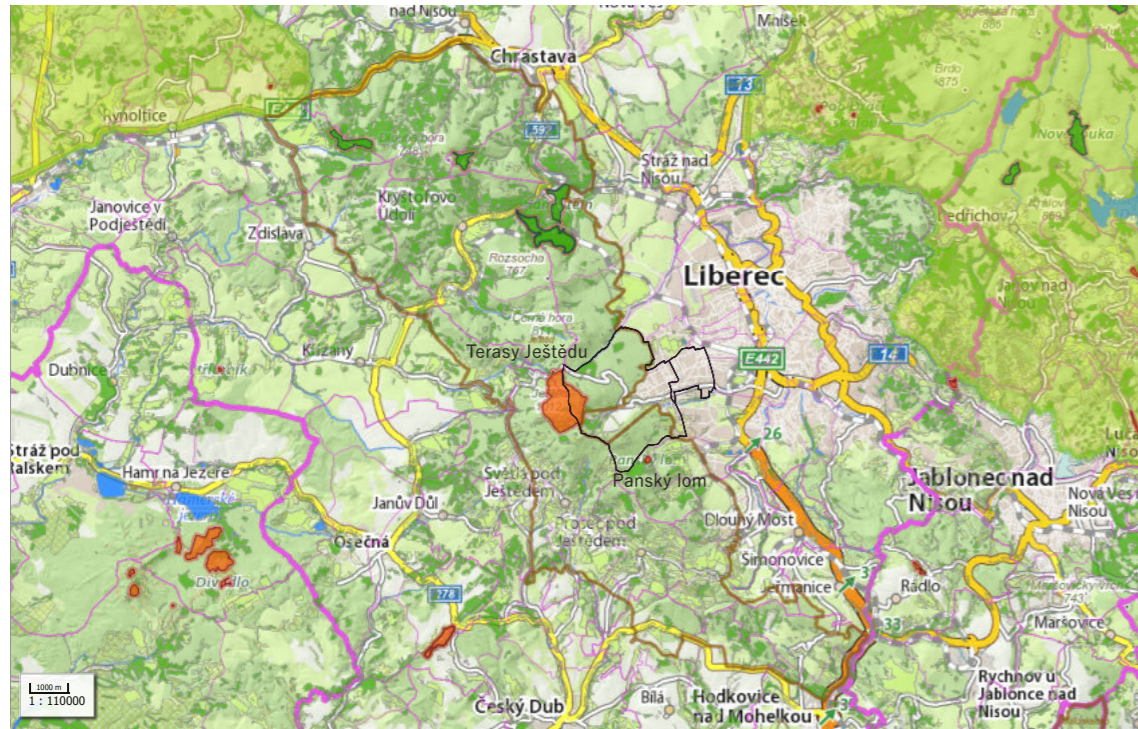
- Národní přírodní rezervace
- Přírodní rezervace
- Národní přírodní památka
- Přírodní památka
- Ochranné pásmo

Velkoplošná ZCHÚ (NP, CHKO)

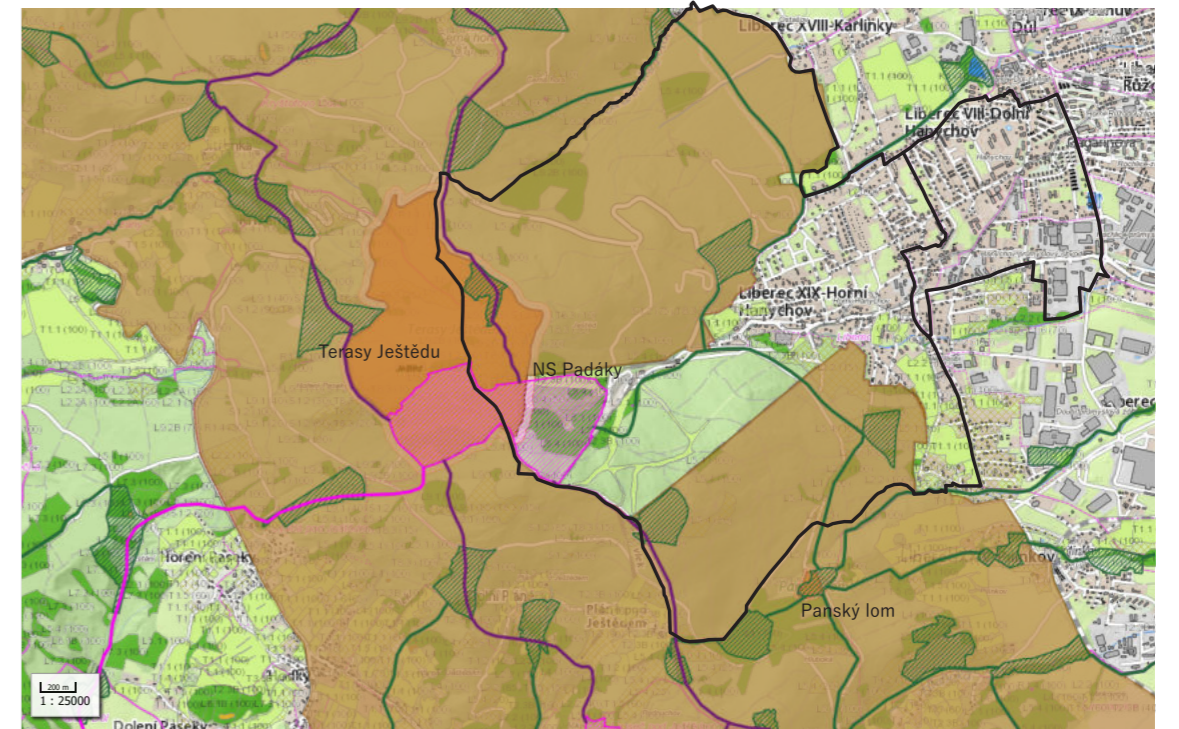
- Národní park
- Ochranné pásmo NP
- Chráněná krajinná oblast

zdroj: <https://geoportal.kraj-lbc.cz/ochranaprirody>

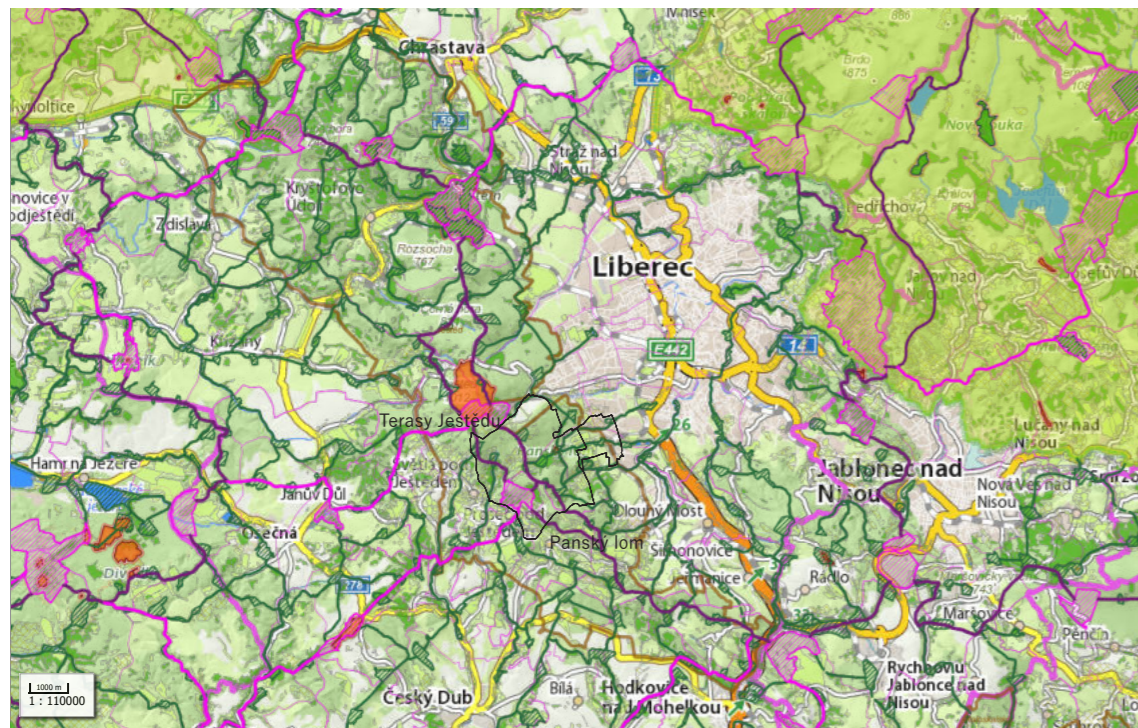
Ochrana přírody_širší vztahy

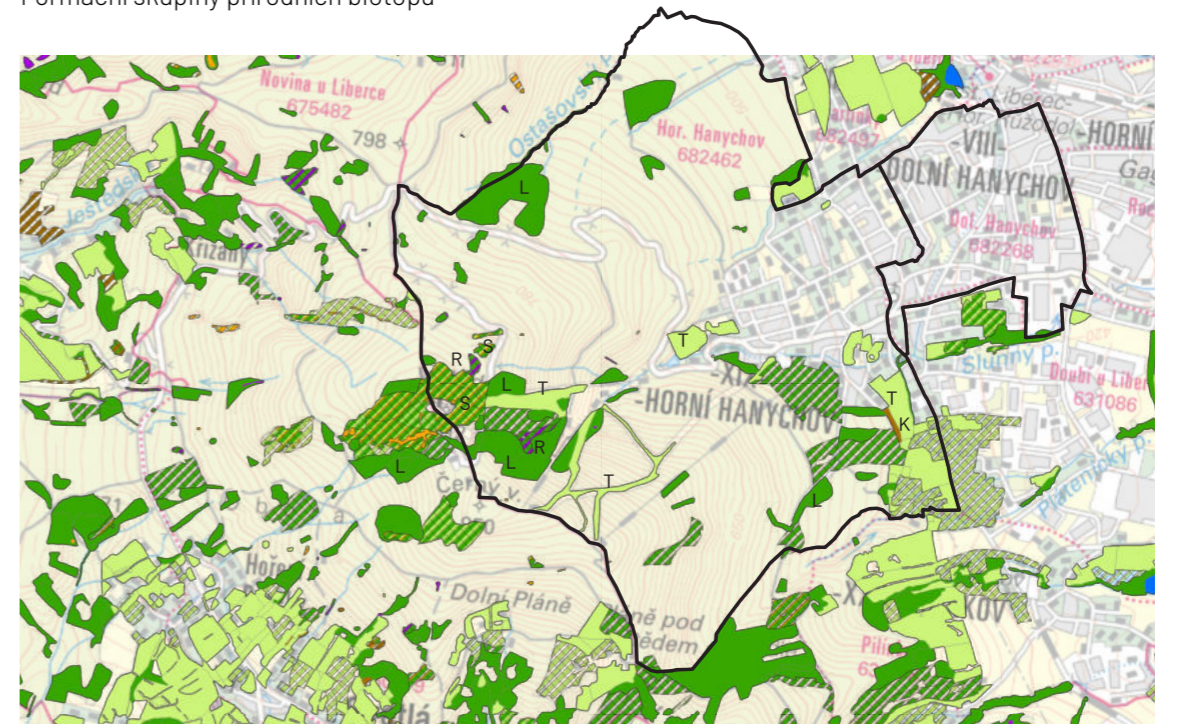
Ochrana přírody_ÚSES_biotypy

Ochrana přírody_ÚSES_širší vztahy

Formační skupiny přírodních biotopů

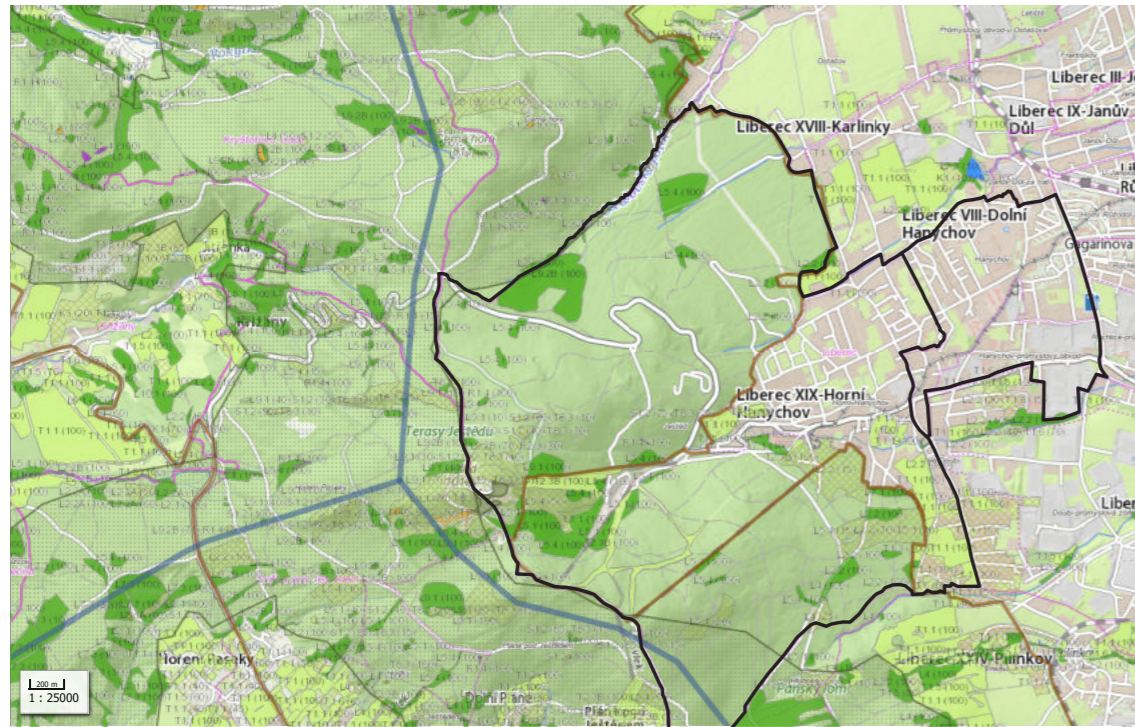

zdroj: <https://geoportal.kraj-lbc.cz/ochranaprirody>

- S - Skály, sutě a jeskyně
- K - Křoviny
- T - Sekundární trávníky a vřesoviště
- R - Prameniště a rašeliniště
- L - Lesy

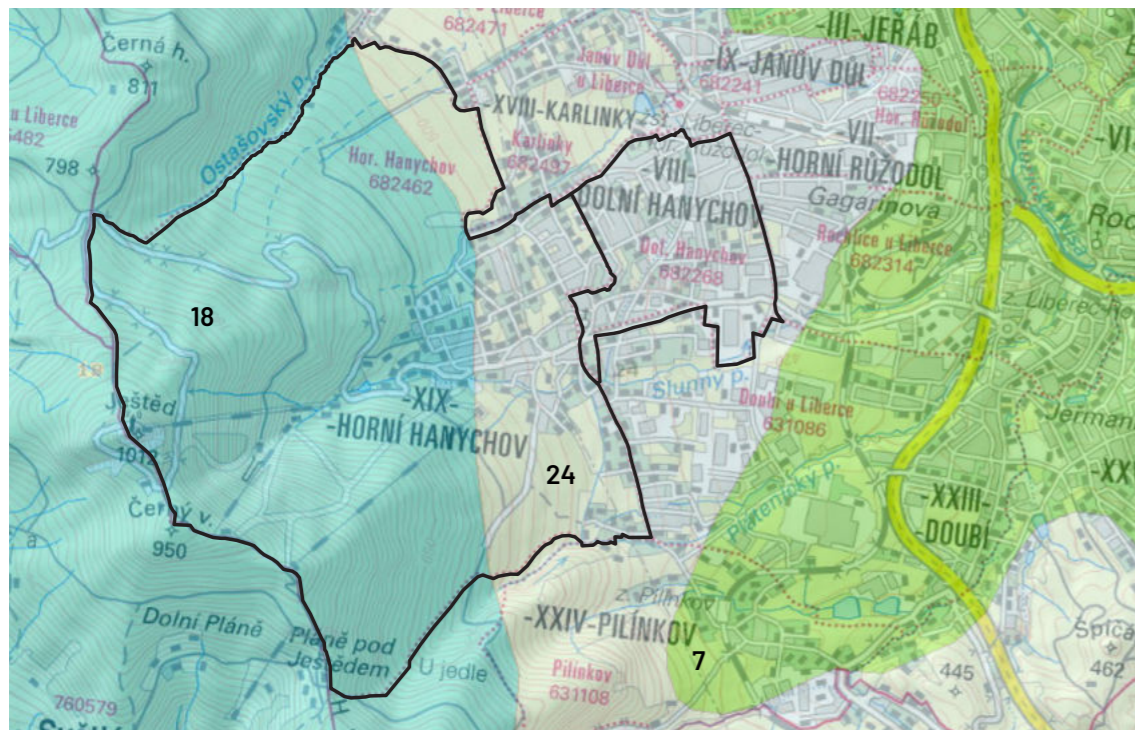
zdroj: <https://www.ochranaprirody.cz/>

zdroj: <https://geoportal.kraj-lbc.cz/ochranaPrirody>

Potenciální přirozená vegetace

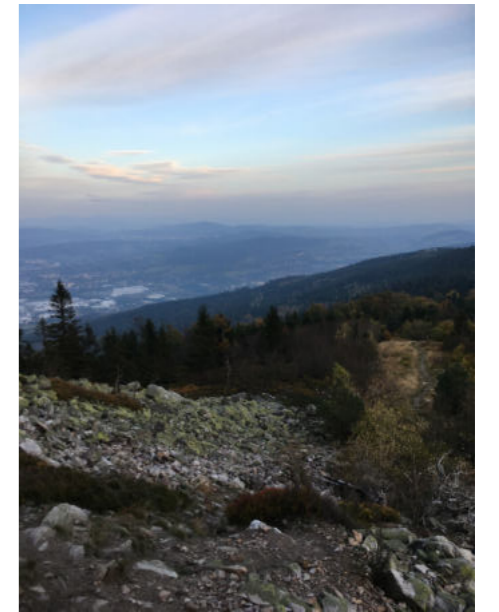

18 - acidofilní bučiny
7 - částečně černýsová dubohabřina
24 - bučiny s kyčelníci devítilistou

PP Terasy Ještědu

Ve vrcholových partiích Ještědu je chráněn unikátní komplex kryoplanačních (tj. účinkem ledu vzniklých) teras, izolovaných skal, skalních hradeb a dalších geomorfologických útvarů, které jsou pozůstatkem čtvrtohorního zalednění v předpolí evropského pevninského ledovce. K nejvýraznějším útvarům na území památky patří skalní okno Kamenná vrata, barevně výrazný Červený kámen, Vířivé kameny (též Vrblíky) při silnici z Výpřeže nebo skála Krejčík u konečné stanice lanovky. Vrcholové sutě jsou biotopem vzácných glaciálních reliktních bezobratlých živočichů, např. pavouka *Wubanoidea uralensis* nebo střevlíka *Pterostichus negligens*, mechů a jätrovek.

Vrchol Ještědu, jako ostrůvek přirozeného bezlesí subalpínského stupně, je pro Liberecko unikátním stanovištěm vzácných rostlin a živočichů. Horský element zastupuje např. podbělice alpská, kýchavice bílá Lobelova, zlatobýl obecný alpský čimísta hojný hořec tolitovitý. Z dřevin jmenujme jeřáb ptačí olýsalý. Ve smrkových porostech nízdi čičetka zimní nebo hýl obecný.2

Obr. č. 3-5: Pohled na suťová pole nacházející se těsně pod vrcholem Ještědu.

Zdroj obr.: Autor

NS Padáky_Ještědský paradox

Jedná se o lokalitu rozprostírající se na svazích Ještědsko-Kozákovského hřebene mezi skokanskými můstkami a lanovkou ČD na Ještěd. Tato lokalita je protnuta bývalou sjezdovkou „Padáky“, která se taktéž využívala pro cyklokros.

Zájmová lokalita leží v přírodní lesní oblasti 21 (Jizerské hory a Ještěd) v lesním vegetačním stupni 6 (buko-smrkovým). Dle charakteru biocenózy spíše hovoříme o smrko-jedlové bučině a bukové javořině. Nachází se zde biotopy R1.4 - Lesní prameniště bez tvorby pěnovců, L5.1 - Květnaté bučiny a L5.4 - Acidofilní bučiny. Dále se zde nachází velké množství podmáčených půd a pramenů.

Území je taktéž součástí nadregionálního biokoridoru na hranici Přírodního parku Ještěd.

Zastoupení dřevin je významné v tom, že se zde nacházejí v hojném početním stavu buky lesní, javory kleny se směsí smrku ztepilého, a to ve věku až 170-ti let. V tomto lesním území tedy již dochází k přirozenému rozpadu stávajícího porostu a k přirozené obnově v prosvětlených částech porostu. Tzn. že zde probíhají přirozené pochody obdobné jako v pralesích.

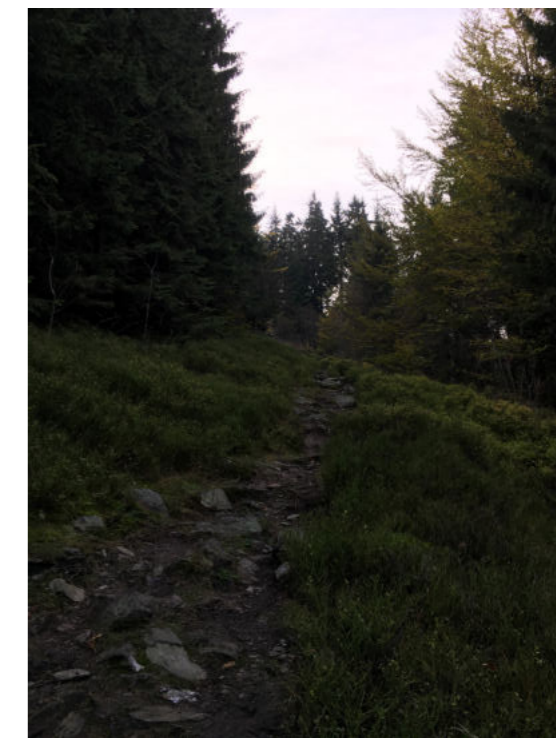
Na tlejícím dřevě můžeme pozorovat různé druhy mechů (např.: bělomech, ploník...) a dřevokazných hub (např.: rod troudnatec, leskokorka, dále pak kornatec okrouhlý, outovka řadová...).

Dominantou území je protékající potok a bylinné patro v jeho okolí. Zde můžeme zmínit jako jednu z významných rostlin rostoucích v rozsáhlém množství např. česnek medvědí, který zde ve spodní části dominuje jak plošně, tak vůní.

Lesní porost je taktéž zajímavý jednak již zmínovanou svou druhovou skladbou, ale i věkovou diferenciací (etážovitostí).

Lokalita je i významná z hlediska výskytu pestré fauny. Byl zde monitorován skokan hnědý, z ptáků se zde vyskytují zástupci šplhavců. Paradoxem tohoto nevelkého území je i významnost území jako kryt pro zvěř, a to konkrétně jelena evropského, srnce obecného a prasete divokého. Ve všech případech zde jsou znatelné pobytové znaky.

Územím prochází naučná stezka Padáky, níž se naskytají zajímavé výhledy na údolí a město Liberec.³

Obr. č. 6-9: Soubor fotografií z území kolem naučné stezky Padáky plné rozmanité fauny a flóry. Na území se nachází prameniště a místa s krásnými výhledy na okolí.

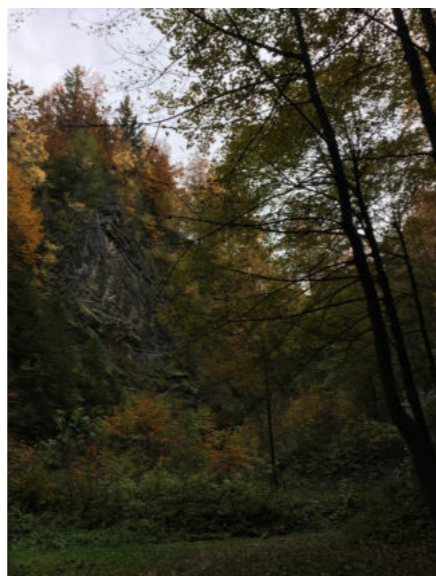
Zdroj obr.: Autor

PP Panský lom

Opuštěný vápencový lom v úbočí Hlubockého hřbetu (součást Ještědského hřbetu), zvaný též Michlerův nebo podle sousední liberecké čtvrti Hanychovský. Kolmé lomové stěny jsou místy až 35m vysoké, při úpatí jsou překryté osypovými kužely. Součástí lomu je puklinová jeskyně, která začíná několik metrů hlubokou propástkou a pokračuje složitým puklinovým systémem v délce asi 130m. Bývalá krápníková výzdoba byla zničena ještě v době, kdy vchod do jeskyně nebyl pro veřejnost uzavřen.

Jeskyně je významným sociálním místem a zimovištěm netopýrů – bylo zde zjištěno celkem osmnáct druhů. K obyvatelům patří kriticky ohrožený netopýr velký i stejně vzácný vrápenec malý, netopýr Brandtův či severoevropský netopýr pobřežní. V podzimním období je dominantním druhem netopýr řasnatý.

Prostor lomu se vyznačuje bohatou květenou, vázanou na vápencové stěny a mělké půdy. Skupinu kapradorostů zastupuje sleziník červený, bukovník vápencový nebo kapradina laločnatá. V horní hraně lomu roste kociánek dvoudomý, hruštička menší i okrouhlolistá. Vlhké osypy skal osídlil prstnatec Fuchsův. Bývalé odvaly porůstá květnatá bučina s kyčelnicí devítilistou a lýkocem jedovatým. Stálým obyvatelům vlhkého lesa je mlok skvrnitý, na skalní římsě pravidelně hnízdí krkavec velký. Bohatá jsou společenstva měkkýšů a brouků.⁴

Obr. č. 10-13: Pohled do prostoru Panského lomu. Místo je obýváno vzácnými rostlinami a živočichy. Na posledním snímku je vyobrazen vstup do jeskynního systému, který je obýván netopýrem severním (*Eptesicus nilssonii*)

Zdroj obr.: Autor

Další analýzy přírodních složek

klimatické regiony

- chladný, vlhký
- mírně chladný/ vlhký
- mírně teplý, vlhký

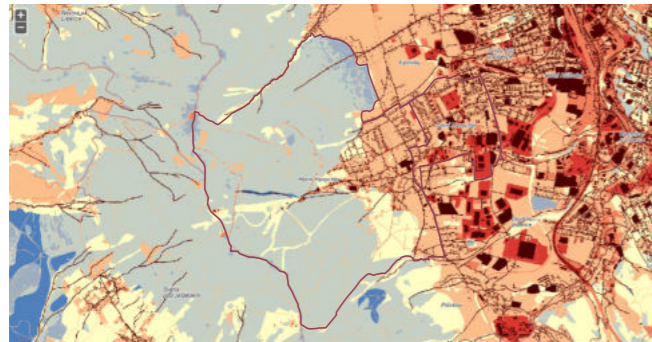
území se nachází v mírně chladném až chladném vlhkém regionu regionu

zamokřené půdy

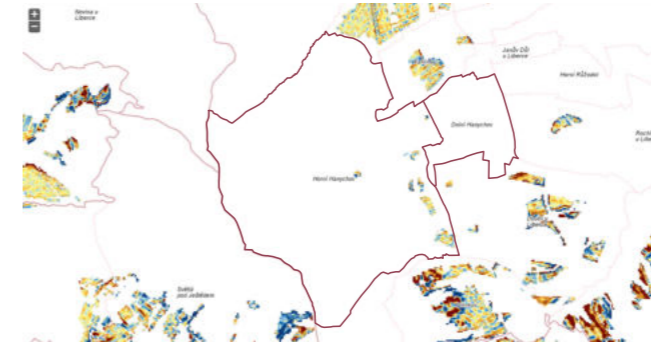
- zamokřené půdy

eroze - potenciální retence

- < 11
- 11 - 20
- 41 - 80
- 121 - 160
- 161 - 200
- > 200

potenciál ohroženosti zem. půd

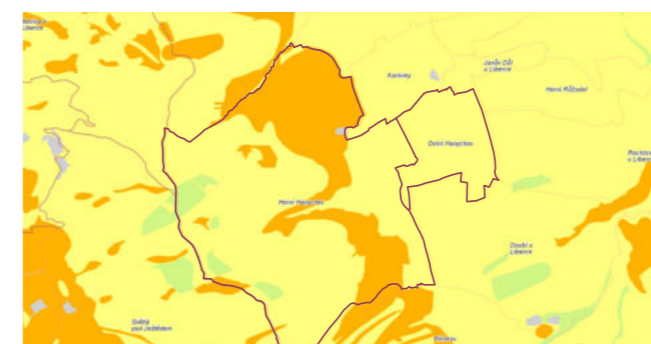
- < -10 t/ha/rok
- -8 - -4 t/ha/rok
- -2 - -1 t/ha/rok
- 1 - 2 t/ha/rok
- 4 - 8 t/ha/rok
- > 10 t/ha/rok

půdy s vysokou vsakovací hodnotou

- vysoká vsakovací schopnost

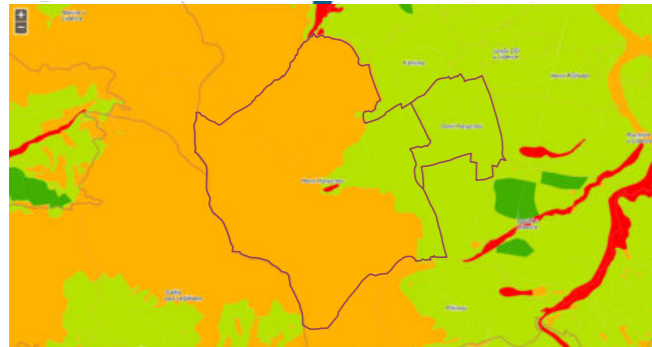
zranitelnost podzemních vod

- silně zranitelná
- středně zranitelná
- slabě zranitelná
- nehodnoceno

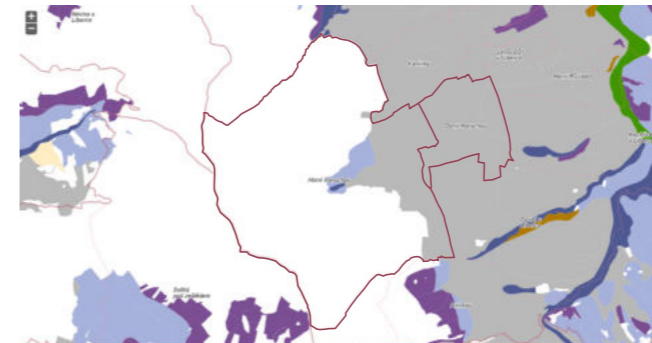

retenční kapacita půd

- Nizká (< 100 mm)
- Střední (100-200 mm)
- Vysoká (200-300 mm)
- Velmi vysoká (> 300 mm)

skupiny půdních typů

- silně svažené půdy
- gleje
- kamizemě dystrické, podzoly, kryptopodzoly
- pseudogleje
- fluvizemě
- kambizemě

hydrologické skupiny půd

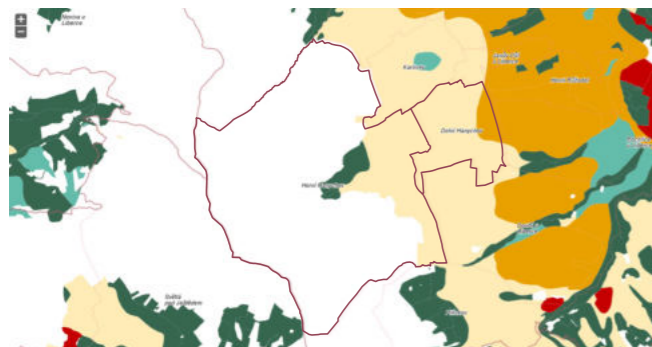
- D
- C
- B/D
- B
- A

hloubka půd

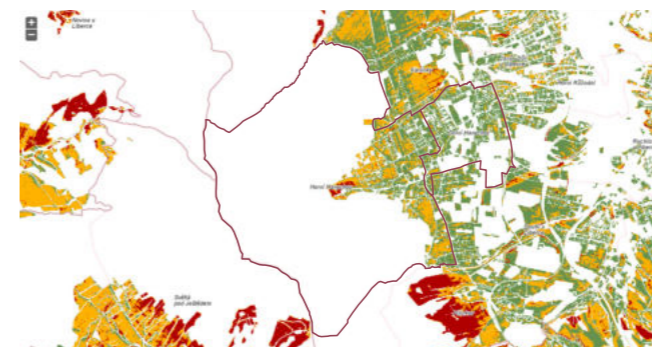
- hluboká
- hluboká až středně hluboká
- hluboká, středně hluboká, mělká

třídy ochrany

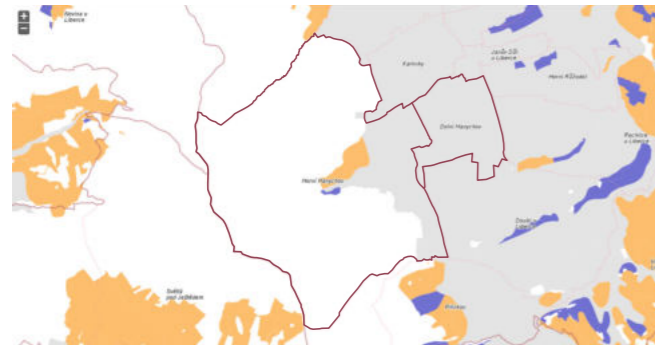
- bonitně nejcennější půdy
- nadprůměrně produkční půdy
- průměrně produkční půdy
- podprůměrně produkční půdy
- velmi málo produkční půdy

erozní ohroženost

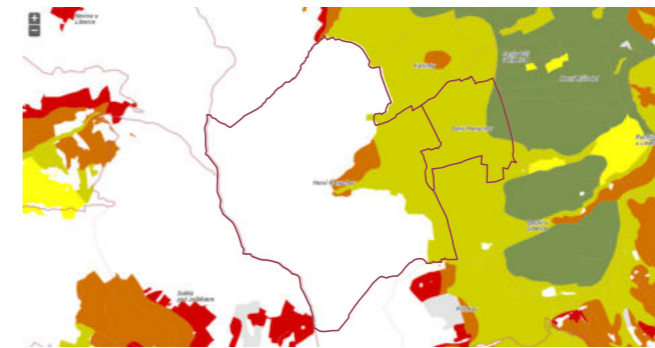
- Silně erozně ohrožené půdy
- Mírně erozně ohrožené půdy
- Erozně neohrožené půdy

expozice

- SZ_SV
- všesměrná expozice
- doplněk k S (Z, J, V)

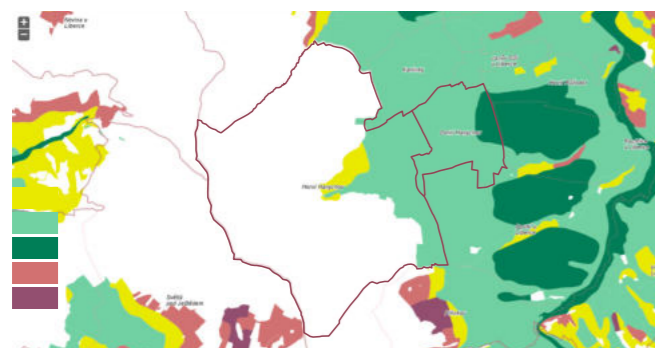
skeletovistost

- silně až středně skeletovitá
- středně skeletovitá
- slabě skeletovitá
- bezskeletovitá až skeletovitá
- bezskeletovitá
- bezskeletovitá až silně skeletovitá

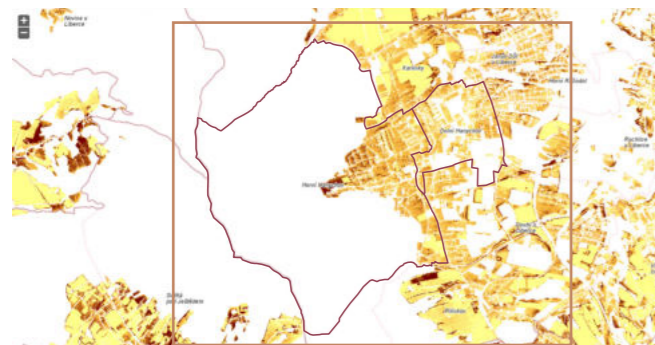
Zdroj map: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

sklonitost

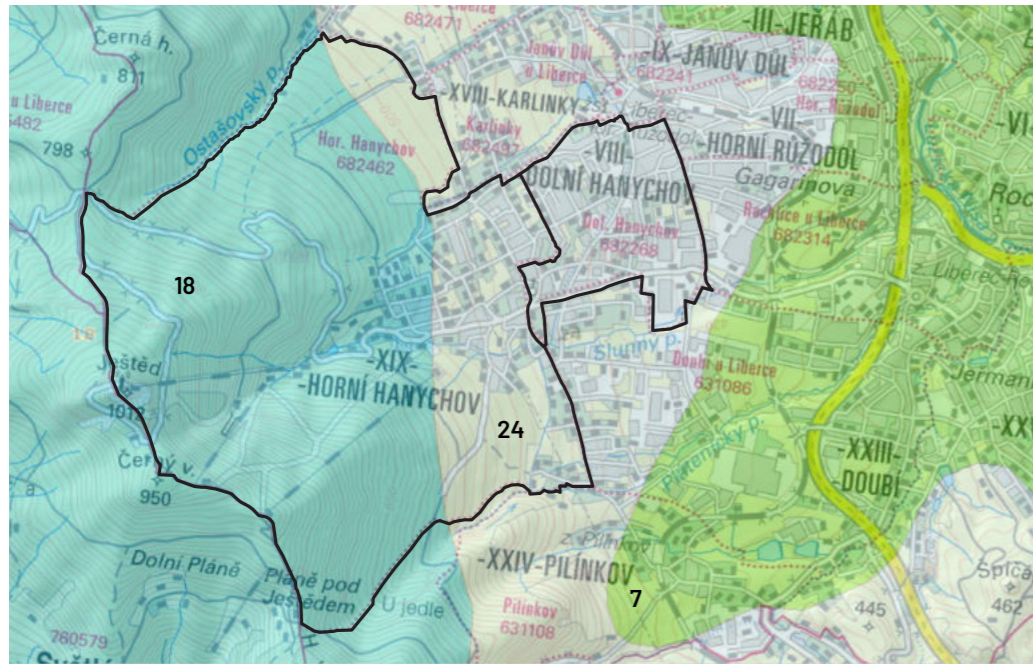
- příkrý sklon až sráz
- výrazný sklon
- střední sklon
- mírný sklon
- rovina

dlouhodobá průměrná ztráta půdy

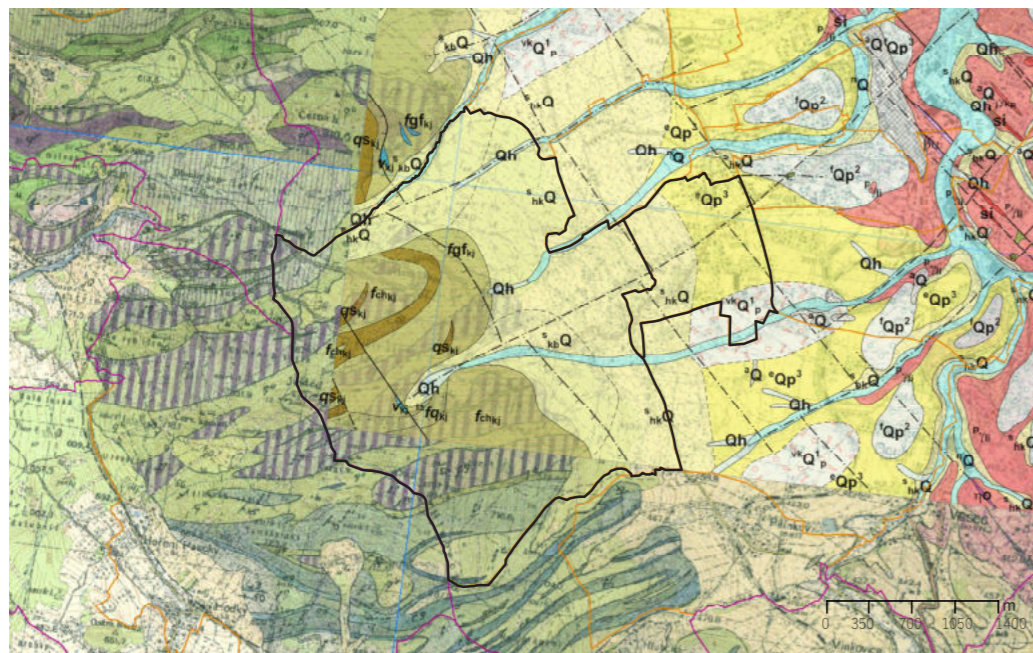
- do 30,1 a více
- 12,1 - 20,0
- 4,1 - 8,0
- 1,0 a méně

Potenciální přirozená vegetace

- 18 - acidofilní bučiny
 24 - bučiny s kyčelnicí devítilistou
 7 - částečně černýšová dubohabřina

Geologická mapa

- ^hhkQ - svahové kamenitohlinité až hlinitokamenité sedimenty
^bkbQ - svahové kamenité až blokové sedimenty
 Qh - splachové sedimenty: hlíny, jíly, písky, ojediněle se štěrky
^oQp³ - spraše a sprašové hlíny
^{fg}fgf^{hl} - grafit-sericitický fylit
^{fch}fch^{hl} - chlorit-sericitický fylit
^{qs}qs^{hl} - sericitický kvarcit
^vv^{hl} - krystalický vápenec až krystalický dolomitický vápenec

VI. HISTORIE

Hanychov patří k nejstarším obcím Liberecka. Obec byla založena za vlády rodu Biberštejnů (šlechtický rod vládnoucí libereckému panství od 13. století do roku 1551, kdy vymírá po meči a panství připadá českému králi) zhruba v polovině 15. století, což dokládá první písemná zmínka z roku 1556. Původ jeho názvu není jasný. Jsou zde však domněnky, že název je odvozen od německého slova Hein (háj), či od zdrobněliny Heinchen (hájek, háječek) a jeho následným etymologickým vývojem se dostal do dnešní podoby (1556 Henichen, 1560 Heynichen, 1648 Heunichen).⁵

Jelikož se jednalo o osadu v podhůří, hlavní obživou obyvatel byl dřevozpracující průmysl, zemědělství a chov dobytka. Na rozdíl od centra Liberce, kde začínal vzkvétat textilní a soukenický průmysl (blízkost řeky, šlechtické sídlo, výsady, zázemí, obchodní cesta) se zde uchoval venkovský charakter a ráz takřka do dnešních dob.

Turistika

Velkou roli ve vývoji obce hrálo zrození turistiky. Ta se začala rozvíjet ve 2. polovině 19. století. Hlavním turistickým cílem se stala hora Ještěd s nejprve menšími stavbami (viz str. 69) a následně vybudovaným restauračním a hotelovým zařízením. Nejen Ještěd byl cílem turistů. Postupně začala po okolí vznikat řada nových turistických tras. Oblíbeným výletním místem byla i chata na Pláních.⁶

I přes zavedení tramvajové trati a navzdory rozmáhajícímu se turismu se obec nijak živelně nerozrůstá a neurbanizuje a svůj ráz si zachovává víceméně až do konce druhé světové války. Značně pomalý růst obce je ovlivněn terénem a bariérou J-K hřbetu, která znemožňuje další rozrůstání do okolí. Město Liberec se rozrůstalo postupně od svého středu a větší urbanizaci zaznamenal např. Dolní Hanychov, který byl městu blíže a taktéž se v okolí nacházela železnice a významější průmyslové objekty. I nadále se jednalo o místo s venkovským charakterem, však s výbornou obsluhností a propojením s městem.

Vývoj obcí od pol. 19. st. do pol. 20. st.

- 1854**_vzniká Dolno- a Hornohanychovský turistický klub.
- 1864–1866**_budování Ještědské silnice.
- 1882**_založen Společenský klub.
- 1886**_došlo k osamostatnění obcí Dolní Hanychov, Horní Hanychov a Karlínky, které až do té doby tvořily jeden správní celek.
- 1897**_vybudována tramvajová trať spojující centrum Liberce.
- 1900**_založen dělnický cvičební spolek.
- 1901**_ustaven spolek hasičů.
- 1904**_vybudována pošta (Dolní Hanych.)
- 1906**_postaven horský hotel Ještěd.
- 1909**_vybudována sáňkařská dráha.
- 1915–1919**_budován kostel sv. Bonifáce.
- 1933**_vybudována lanová dráha na Ještěd.
- 1939**_se stal Dolní Hanychov osmou čtvrtí Velkého Liberce

Ze zápisů z roku 1903:

Převládá zemědělství, lesnické práce, obchod se dřevem a dobyt看, zbytek obyvatel pracuje v továrnách. V Dolním Hanychově je mechanická tkalcovna firmy Feig1 a Ditrich a přádelna bavlny (shoře1a roku 1898). Tančit se chodí do hostince Zur Walhalla. Nejstarší domky jsou pod mlýnem (nedaleko dnešní konečné stanice tramvaje).

Na Ještědu stojí Jeschkenhaus - patřil horskému spolku, dále je tam Wippel Baude - pohostinství. Na začátku 20. století Ještěd navštěvuje 12 - 15 000 výletníků ročně.

I navzdory masivnímu turismu se obec nijak živelně nerozrůstá, neboť turismus je pouze dočasné navýšení počtu návštěvníků, kteří pouze přijedou a později odjedou. Čili zde nebyla tendence budovat honosná sídla v drsném prostředí. Ta byla budována kolem centra a na JZ svazích města. Nadále zde tak přetrvávalo osídlení starousedlíky.

Co ale turismus ovlivnil byl rozvoj pohostinství. Na tomto území se nacházelo velké množství hospod a zájezdních hostinců, které sloužily jako občerstvovací stanice při výstupu na vrchol hory či jako cíl, neboť Hanychov poskytoval řadu míst s nádhernými výhledy do okolí. Příkladem může být např. hostinec Zur Schoene Aussicht, který již svým názvem napovídá, že se nacházel na místě s krásným výhledem a zároveň na exponovaném místě poblíž konce bobové dráhy (viz str. 74). Začínají se tak rozvíjet služby poskytující ubytování a stravování.

Dalším faktorem, který ovlivnil charakter území byl rozvoj sportovních aktivit. Např. vybudování již zmíněné sáňkařské dráhy z vrcholu Ještědu, kde se konalo nesčetně mnoho závodů. Dále rozvoj běhu a sjezdu na lyžích.

Navýšení turistické atraktivity území bylo vybudování horského hotelu na Ještědu (viz str. 69) a následné zprovoznění lanové dráhy vedoucí na vrchol Ještědu, což ještě více zpřístupnilo tento velmi vyhledávaný turistický cíl. Ve 20. a 30. letech se v obci začínají objevovat první honosnější objekty, které slouží jako vily bohatých či jako ubytovací objekty.

Na přelomu 19. a 20. století začínají být objekty zděné, ale stále převládá dřevěná, roubená zástavba, či kombinace zděná/dřevěná.

Ve třicátých letech dochází i k většímu rozmachu průmyslu, kdy jsou budovány dřevozpracující průmyslové objekty.

Nově vznikající objekty hostinců jsou již zděné a reprezentativní. To je velmi kontrastní s prostými dřevěnými staveními.

Typická struktura území je roztržitost hospodářských a obytných stavení. Ty jsou rozesety volně po krajině a napojeny na cestní síť avšak nikterak nereflektují uliční čáru. K nim navazují obhospodařované pozemky, které jsou poměrně rozsáhlé. Zde se nacházejí sady, pole, či louky. Není zde žádná pravidelná struktura či rastr. Stavby jsou budovány s ohledem na terénní podmínky. Výjimku tvoří německy nazvaná oblast Hoeniho Hanychova Dolanken, kde jsou stavení vybudována v pravidelných rozestupech a s podobnou šířkou parcel, které jsou oproti zbytku území poměrně úzké a velmi dlouhé. Domy reflektují uliční čáru a jsou otečené kolmo, štíty do cesty. Princip zástavby připomíná lánovou ves. V zadních částech zahrady se nacházejí políčka a sady z nichž můžeme nalézt reliktů do dnešních dob.

Rozkladitá obec nemá žádné pevné jádro, žádné centrum. Významným místem shromažďování se stává široko daleko známý hostinec Zur Walhalla, který disponuje i velkým tanečním sálem. Ten však v roce 1942 vyhořel a následně byl zbořen.7 Dalším místem shromažďování se stává kostel vybudovaný v letech 1915-1919. V Dolním Hanychově se pomyslným centrem stává okolí hostince U Dubu a pošty. Území však nadále nemá jasně žádnou náves, žádný středobod.

V průběhu 1. poloviny 20. století dochází k budování a zlepšování cestní sítě do propojeného celku, který je patrný do dnešních dob.

Tato struktura, v průběhu první republiky doplněna o několik staveb, se drží až do poválečných let.

Obyvatelstvo Hanychovů bylo převážně německé, po válce následně odsunuto a území znovuosídleno.

Vývoj struktury obce

Původní zástavba byla z většiny dřevěná, nahrazována a doplňována zděnými domy v průběhu 19. a 20. století.

V současné době lze číst staré struktury zástavby a obydlí pomocí dochovaných charakteristických obydlí. Jedná se především o jednopodlažní chalupy se sedlovou střechou s poměrně ostrým sklonem. Jsou buď celodřevěné, roubené, z části zděné nebo celozděné. Půdorys je obdélníkový, protáhlý.

Typická jsou menší čtvercová či obdélníková okna v pravidelných rozestupech. Trojúhelníkový štít je doplněn půdním okénkem různého tvaru. Někdy je vchod do domu zdůrazněn pseudorizalitem či rizalitem. Dále mohou být střechy doplněny o vikýře. To se týká ale až staveb postavených či upravených na konci 19. a počátku 20. století. Typické pro staré domy je doplnění stavby v zadní části o seník, dřevník, popř. chlévy. Dále pak o různé menší stavby v zahradě jako jsou především seníky, či ubikace pro domácí zvířata.

Dalším významným indikátorem, který nám dává představu o rozsahu staré zástavby a obhospodařovaných pozemcích jsou reliktů rozsáhlých sadů, nacházejících se za obydliím.

V 2. polovině je zástavba doplněna o četné restaurační zařízení, budované v reprezentativnějších slozích. Tyto stavby nám do území přináší měšťtější prostředí a vytvářejí zajímavý kontrast prostých dřevěných obydlí a honosných zděných budov - hostinců.

Na konci 19. a počátku 20. století je upravena, uhlazena cestní síť, však reflektující původní struktury. Dále se zde začínají stavět honosnější budovy, vily v reprezentativních stylech neorenesance a bující secese. Jedná se o poměrně objemově výrazné budovy o několika patrech.

V jižní části obce je poněkud těžké vyčíst vlastním okem původní cestní síť, neboť ve velkém množství případů byly domy vzdáleny od komunikace a zároveň do ní ani nebyly natočeny štítem. Dává nám to však představu, kde se původní zástavba nacházela. Strukturu krajiny lze však vyčíst z map stabilního katastru. V severní části lze staré cesty číst poměrně dobře, neboť domy jsou zde vystavěny v blízkosti komunikace a zároveň do ní natočeny štíty kolmo.

Poválečné období

Velkými změnami prochází obec v poválečném období, kdy dochází k poklesu obyvatel z důvodu odsunu velké části německého obyvatelstva. Dochází restrukturalizaci pozemků. To se naplno projevuje až v 70. letech 20. století, kdy jsou pozemky zceleny do velkých lánů. Zanikají sady. Vznikají nové komunikace, avšak uliční síť stále drží svou strukturu. V průběhu 70.-80. let dochází k demolici starých objektů. Dochází k necitlivým přestavbám a budování nových domů. Je vybudována nová hasičská zbrojnice a rozšiřován průmysl. Dochází k budování skokanských můstků, sjezdovek a vleků. Začíná se rozmáhat lyžařský sportovní sektor.

Po válce lehce roste zalesněnost území. Hranice lesa jsou od poloviny 19. století takřka nezměněné.

Sáňkařská dráha je po válce opuštěna a již nikdy nedochází k její celkové obnově. Pouze v spodní části její původní délky je v 70. 80. a 90. letech zprovozněn a opravován dřívější úsek.

Současnost

Velké proměny obec začala zažívat po revoluci, kdy docházelo postupnému zastavování území rodinnými domy. Jsou zastavovány pole a louky a zemědělsky orientované území se pomalu stává residenční zónou. Místo se stává velmi lukrativní, neboť jsou zde výrazné výhledy do okolí a na horu Ještěd. Jsou zde budovány rozlehlé a honosné vily a domy. Začínají se sem stěhovat movitější obyvatelé. Dochází k rozvoji infrastruktury.

Významným zásahem do území přineslo zde konané mistrovství světa v klasickém lyžování v letech 2009, které s sebou přineslo značné budovatelské počiny. Dochází k velké rekonstrukci a obnově infrastruktury. Je přebudován dosavadní skokanský areál, dochází k rozšiřování sjezdovek a budování nových lanovek. Ke sportovnímu areálu Ještěd je vedena nová silnice Ještědská-Dubice směrem od dálnice. Je vybudováno nové velkokapacitní parkoviště navazující na lyžařský areál. Při těchto počinech dochází k demolici několika objektů typické zástavby, zděných neorenesančních domů s výrazným středovým rizalitem, spodní části Hanychova. Dochází k většímu rozřezání území a nárůstu frekvence dopravy.

Přes tyto veškeré úpravy si Horní Hanychov zachovává svou strukturu i venkovský – horský charakter. Je zde dobře zachovaná cestní síť. Nová infrastruktura doplňuje stávající a vyplňuje prostory dřívějších polí. Stále jsou zde budovány nové komunikace a zástavba se zahušťuje. Jedná se převážně o rodinné domy. Místu se objevují relikty staré zástavby, které nám dávají tušit, kde se historická obec rozkládala.

V dnešní době však tato oblast ztrácí svou tradiční vzdušnost a prostornost, kdy se u stavení nacházely poměrně rozlehlé pole a louky. Ty jsou dnes zastavované a dochází k výraznému zahuštění. Domy ale většinou disponují zahradou, která odděluje jednotlivé hmoty od sebe a zprostředkovává kýžený volný prostor. Území se tak stále vyznačuje svou klidností a venkovským charakterem.

Velmi negativním a v dnešní době vskutku překvapivým trendem je demolice starých stavení, která přežily komunistický režim i divoká budovatelská léta. Za poslední dva roky zde bylo zbořeno několik stavení dokládající původní strukturu, architekturu, způsob užívání a charakter obce.

Jedná se o smutný trend kdy mizí poslední relikty připomínající nám výraz a charakter obce a styl života našich předků. V dnešní době se zdá tento způsob zarážející, neboť existuje dostatek možností a způsobů jak stavby, a nejen je, zachránit. Někdy je demolice nevyhnutelná, neboť dochází k dlouhodobému chátrání staveb. Překvapivá je však rychlost a rozsáhlost demolicí, neboť v dnešní době převládá trend opravovat a zachraňovat, nikoliv demolovat a stavět nové.

Velkým benefitem pro území je výborná obslužnost MHD a spojení s centrem města.

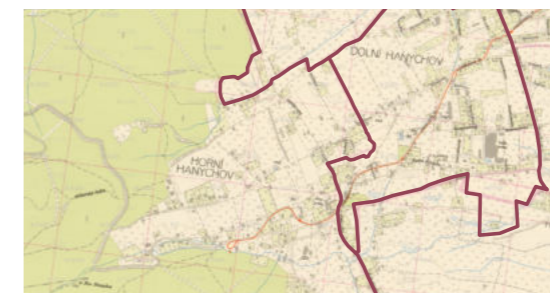
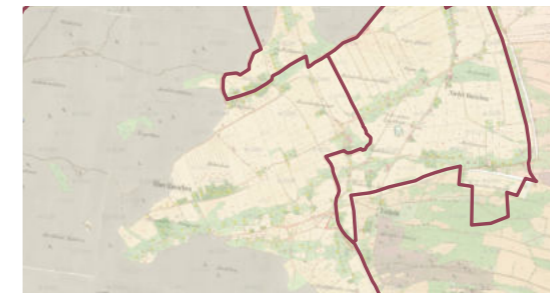
Dále blízkost lesa s mnoha cestami. Taktéž blízkost sportovního areálu.

I nadále zde hraje významnou roli turismus, kdy do hor a na Ještěd přijíždějí návštěvníci z celého světa.

Z velkého množství hostinců a restaurací se jich v okolí v dnešních dobách poskrovnu. Mnoho jich zaniklo, byly zbořeny, opuštěny a dnes chátrají, nebo přestavěny na bytové jednotky. Např. zájezdní hostinec Hermanshoehe je dnes přetvořen na byty a hostinec Zur Schoene Aussicht prošel v minulém režimu konverzí na internát a dnes chátrá. Dalším chátrajícím objektem je restaurace Berlín.

V. HISTORICKÝ VÝVOJ STRUKTURY OSÍDLENÍ A CESTNÍ SÍŤ

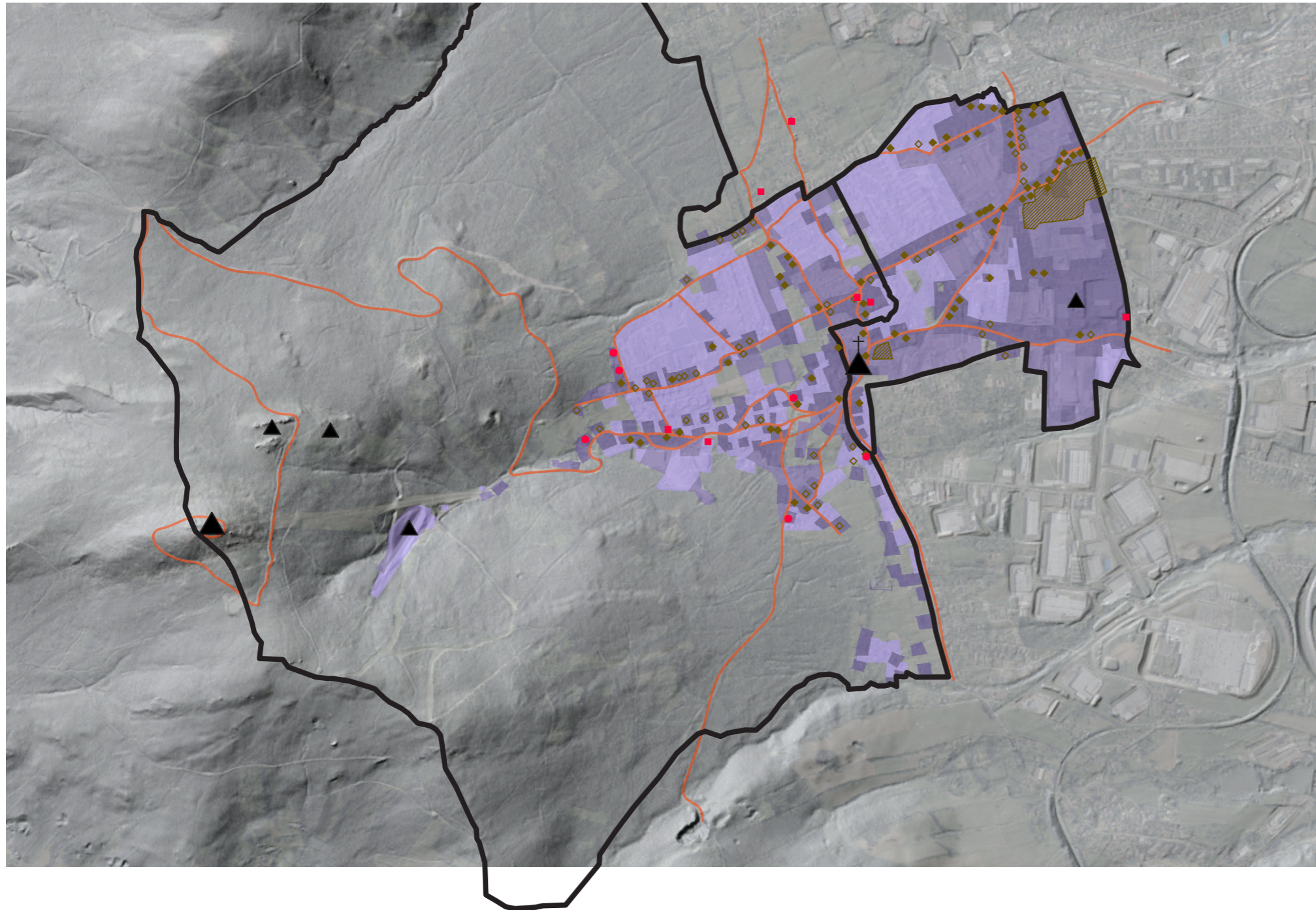
Zachycení vývoje a změn struktury od roku 1843 do současnosti.

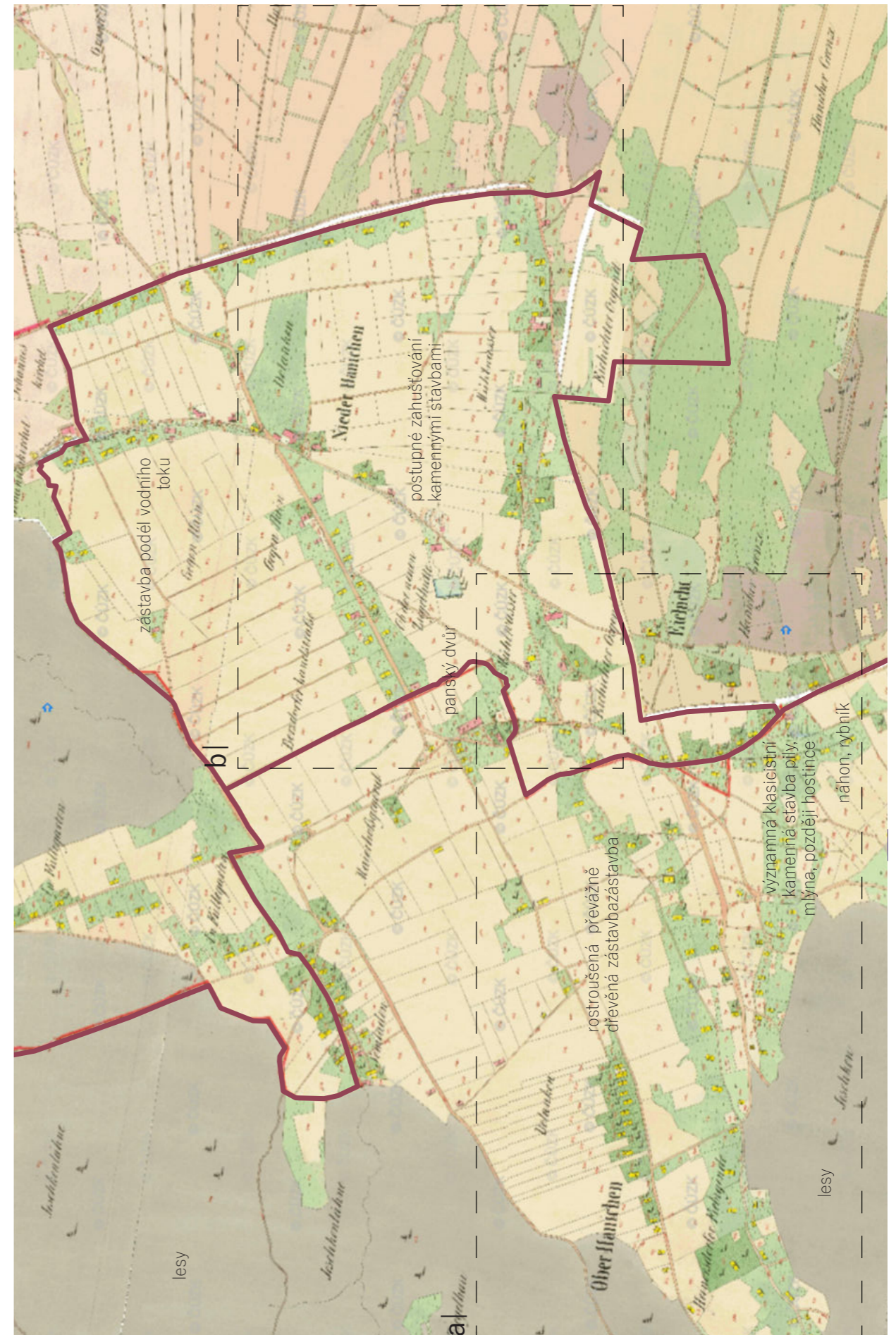
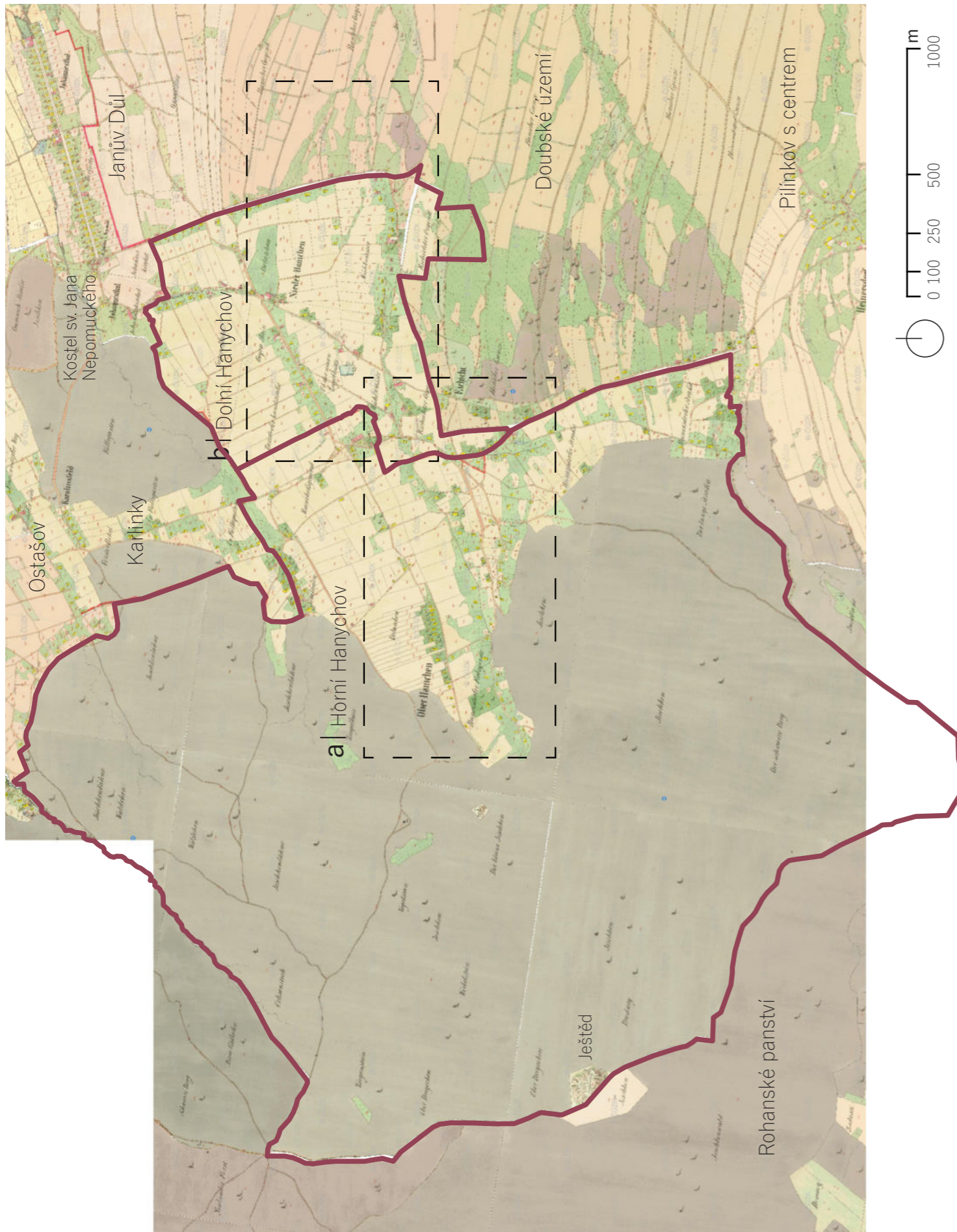

Zdroj mapy: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Zdroj map: <https://www.liberec.cz/mapy/>

Zdroj map: <https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?themeid=2>

Z císařských otisků můžeme vyčíst strukturu zástavby a stav cestní sítě v 1. polovině 19. století. Díky morfologicky rozmanitému terénu strmých svahů, četných kopců a údolí je v Horním Hanychově patrná roztroušená zástavba dřevěných domů (podlouhlých chalup) obklopených zahradami s ovocnými stromy, zamokřenými pastvinami a poli, jež jsou ohraničeny horskými lesy rozprostírajícími se kolem území. Díky tomu má území venkovský horský charakter.

Zajímavostí je část Hanychova nazývaná Dolancken, která svým charakterem připomíná lánovou náves. Oproti celému území, kde je použita úseková plužina, je na území označené jako Dolancken použita plužina záhumenicová lesní.

Roztroušeně uspořádaná zástavba je propojena organickou sítí hlíněných (polních) cest. V Horním Hanychově si můžeme všimnout části komunikace (označeno v mapě), jež se rozšiřuje a vytváří svodovou linii pro ostatní komunikace. Tato cesta se později stala hlavním tahem přes Ještěd.

V Dolním Hanychově si lze všimnout postupně rostoucího počtu kamenných domů. A to z důvodu větší blízkosti centra města. Území postupně začíná dostávat maloměstský charakter. Celé území, tak jako v Horním Hanychově je pokryto poli a zamokřenými loukami, neboť se v okolí nachází mnoho pramenů. Domy jsou většinou obklopeny zahradami s ovocnými stromy. Vedle převládající záhumenicové plužiny je zde uplatněna i plužina úseková.

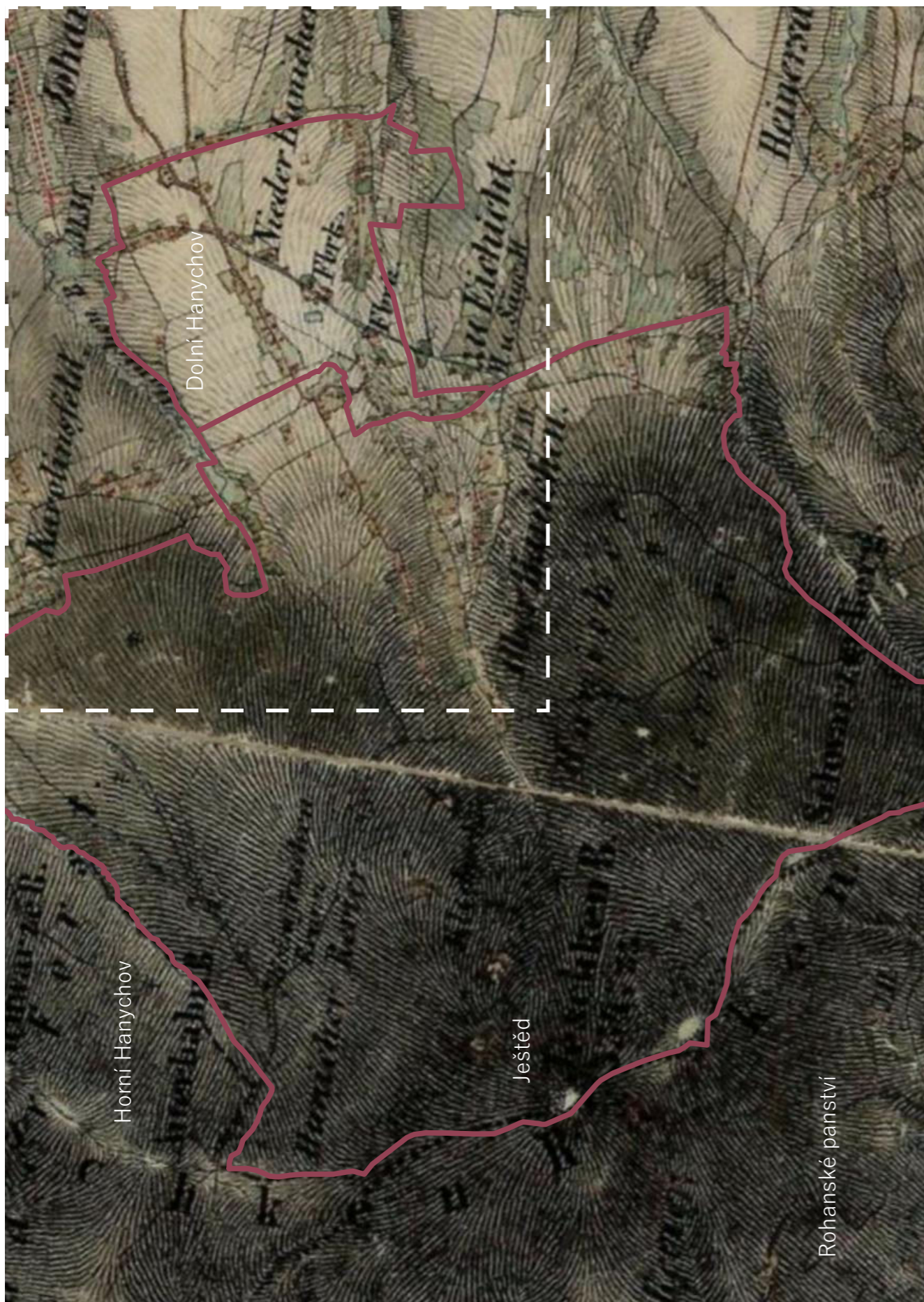
V levé části mapky je vidět panský dvůr. Na pravo od dvora si lze všimnout velké obdélníkové nádrže a stavby z cihel, pozdější fabriky a školy.

Je zde také veden mlýnský náhon do fabrik a mlýnů v Janově Dole.

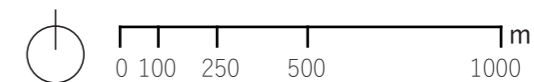
V Dolním Hanychově začíná postupné plánování a napřimování komunikační sítě. Stále zde však převládá organicky rostlá cestní síť.

Ani jeden z Hanychovů nemá jasné centrum, náves či kapli.

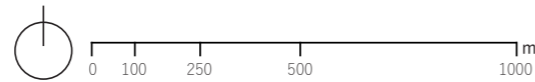
Na přiblíženém snímku mapy II. vojenského mapování si lze povšimnout postupné urbanizace a industrializace území a jeho zahušťování. Na mapě jsou vyobrazené továrničky (fabriky). Jedná se především o dřevozpracující průmysl - pily, dále mlýny a textilní výrobu. Mapa krásně vykresluje terén, na němž se Hanyochov rozkládá.

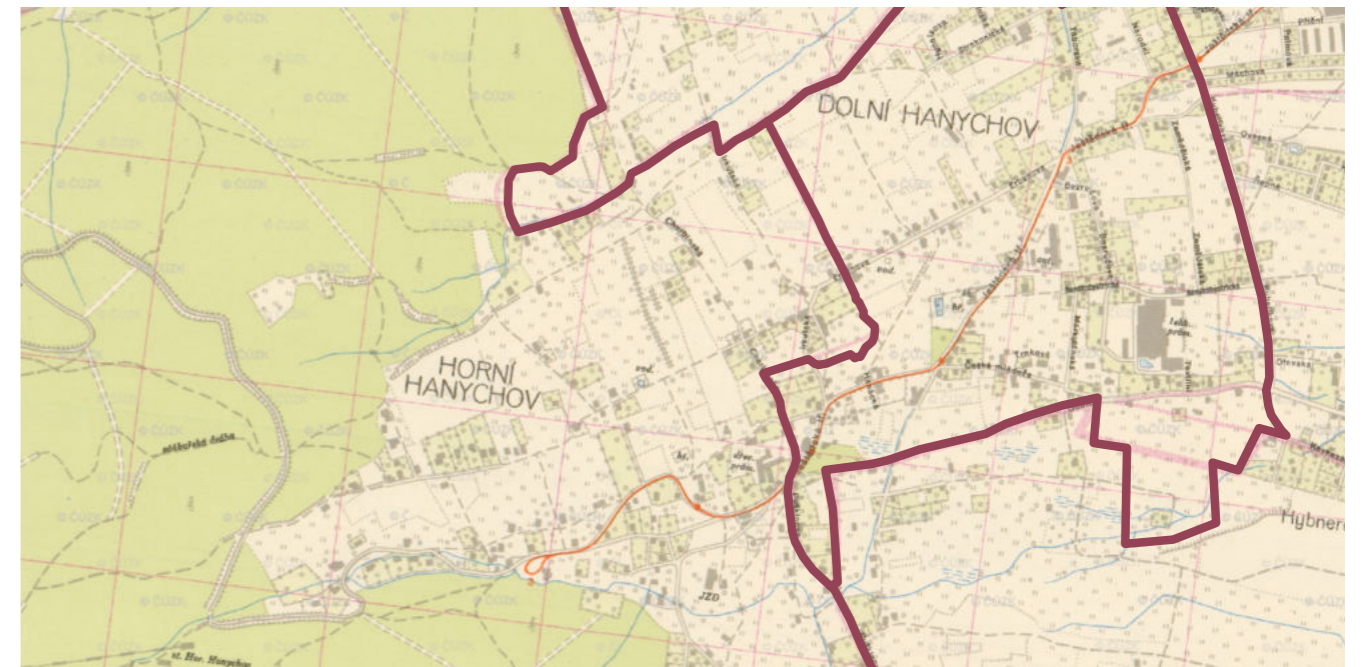
V širším kontextu si můžeme všimnout napojení Hanyochova na okolí a významnost okolních cest. Na severu vedou z Dolního Hanyochova významné komunikace do centra města a na Františkov. Směrem k Rochlici se sbíhající cesty napojují se na významnou obchodní spojnici (tlustá červená) vedoucí do Prahy a saské Žitavy.

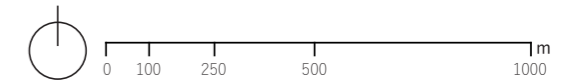
Jelikož se nedochovaly původní listy Františko-josefského mapování, musíme vycházet alespoň z jejich speciálních přetisků.

Na mapě můžeme vidět již vybudovanou komunikaci přes J-K hřbet vedoucí do sídel za kopcem. Dále je z mapy patrný význam a posílení komunikací, z nichž hlavní je právě vedoucí přes Ještěd. Na vyobrazení je patrné postupné zahušťování zástavby v Dolním Hanychově. Je zde také patrný kostel sv. Bonifáce (1915). Z toho můžeme soudit, že se jedná mapu reambulovanou.

Na této mapě je patrná zahuštěná cestní síť, která se však pevně drží historického základu (cís. otisky). Z mapy lze vyčíst, že některé cesty spojující pozemky se stavbami měly stále charakter polních cest.

Výraznou změnou je zavedení tramvajové trati v roce 1897 z centra města k úpatí hory Ještěd. To zvýšilo dostupnost této lokality jak pro občany, tak pro nemalé množství turistů mířících za krásami hor a panoramat.

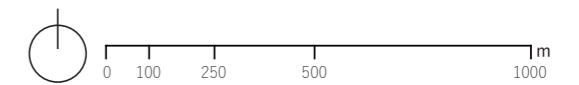
Na mapě je patrné postupné zahušťování domy a v Dolním Hanychově rostoucí industrializace.

Na leteckém snímku můžeme vidět urbánní strukturu a cestní síť, která je takřka totožná jako v 19. století. Území si zachovává svůj venkovský/vesnický charakter s četnými poličky a zahradami kolem domů.

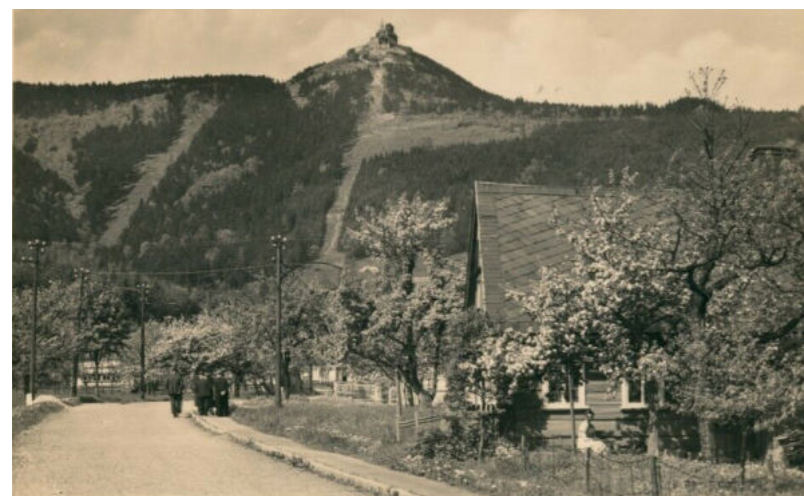
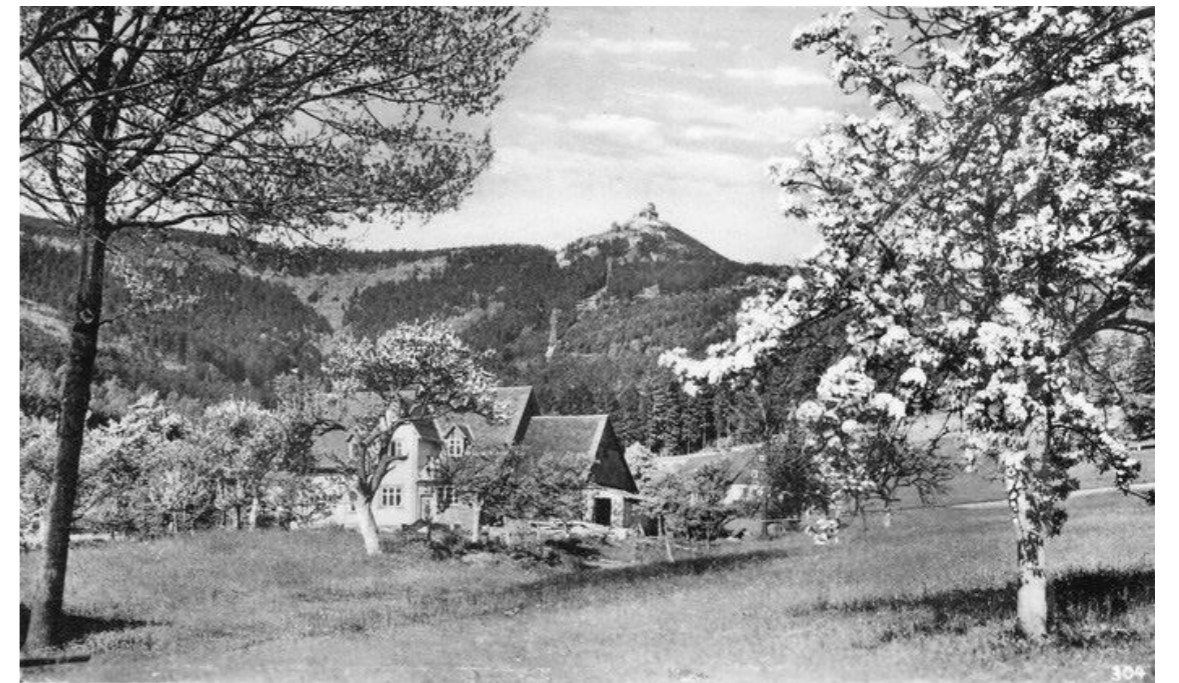
V části Dolního Hanychova si můžeme všimnout postupného zahušťování novými domy typu vil. V pravém rohu se rýsuje nová zástavba sousedící čtvrtě Horní Růžodol, která se postupně rozšiřuje i do Hanychovů. V jižní části DH postupně vznikající rozsáhlejší průmyslové objekty.

Na levém snímku můžeme vidět hospodaření na lesních pozemcích a četné lesní cesty a turistické trasy. Cestní síť v intravilánu je téměř nezměněna, pouze ve vytižených místech posílena a rozšířena. To je příklad významné komunikace vedoucí na Ještěd a za kopce.

Struktura, charakter krajiny v obrazech

Horní Hanychov_ charakter území na přelomu 19.-20. století.

Obr. č. 14: Fotografie zachycuje centrum města Liberce s nepřehlédnutelnou dominantou Jěštědsko-kozákovského hřbetu a hory Ještěd, jež jsou symbolem Hanychova, města i celého kraje. Na fotografii můžeme vidět pozici vesnic a osídlení rozkládající se na úpatí pohorí vůči centru města.

Obr. č. 15-19: Soubor menších fotografií zachycuje venkovský horský charakter Horního Hanychova na přelomu století trvající až do poválečného období. Je zde patrná klasická zástavba v podobě podlouhlých dřevěných, občas zděných jednopodlažních chalup. Ty jsou obklopeny zahradami, sady, poli, pastvinami a loukami. Celé území je v náručí kopců a lesů, jimž vévodí hora Ještěd, později korunována hotelem a restaurací.

Zdroj: <https://www.liberecvminulostiiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Obr. č. 20: Tato kolorovaná fotografie zachycuje typický charakter osídlení Horního Hanychova s roztroušenou převážně dřevěnou zástavbou obklopenou zahradami s ovocnými stromy. Tento charakter si území pevně drželo i po letech 1989. V dnešních dobách se již pomalu ztrácí mezi rostoucími rodinnými domy.

Zdroj: <https://www.liberecvmi-nulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Horní Hanychov – charakter území na přelomu století a do roku 1945.

Obr. č. 21-24: Na přelomu století dochází v Hanychově k velkému rozvoji turistiky a zvýšenému zájmu návštěvníků. Díky nádherným výhledům, čerstvému vzduchu a dobré dopravní dostupnosti se místo začíná pomalu stávat vyhledávaným místem nejen k rekreaci, ale i k bydlení. Začínají zde vznikat honosnější sídla, malá obytná zařízení a četné hostince. Budovy začínají být vícepatrové a zděné.

Místo si i navzdory turistické destinaci a možné i právě proto zachovává svůj horský venkovský charakter a to díky stále roztroušené zástavbě. Neprobíhá zde plánování nových vilových čtvrtí a zahradních měst jako v protější části města na úpatí Jizerských hor Lidových sadech. V Lidových sadech dochází k masivnímu urbánnímu plánování a výstavbě honosných vil. Je to z důvodu větší blízkosti centra, takže žádného dřívějšího osídlení a lokace průmyslu a možná i ze zeměpisné orientace a expozice, neboť tato část města je mnohem déle vystavena slunečnímu záření a teplu.

Zdroj: <https://www.liberecvmi-nulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Dolní Hanychov_ charakter území na přelomu století a do roku 1945.

Obr. č. 25-28: Charakter Dolního Hanychova se od Horního začal v 19. století lišit a to především díky větší blízkosti centra města. Vznikaly zde dříve kamenné, vícepatrové stavby a domy městského typu, tak jako to dokládají přiložené snímky. V 19. a počátkem 20. století se území Dolního Hanychova začlo prudce urbanisticky rozvíjet a vznikaly zde vedle prostých dřevěných a kamenných chalup, četné, rozlehlé zděné stavby, školy, obchody, pošta, kostel (horní snímky) a několik průmyslových objektů (snímek vlevo dole).

Charakter tohoto území byl díky rozlehlým okolním pastvinám a loukám, a i díky poměrně roztroušené zástavbě stále venkovský v jižní a východní části až maloměstský.

Na snímcích můžeme vidět prosté i honosné zděné stavby s hlavní dominantou nejen horní části území kostelem sv. Bonifáce.

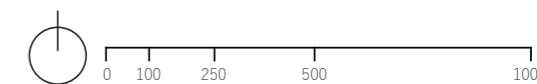

Obr. č. 27, 28: Na těchto snímcích můžeme vidět dominanty spodní části Dolního Hanychova s rozlehlým továrním závodem a mohutnou německou školou, která byla bohužel v 70. letech zbořena.

Zdroj: <https://www.liberecvmnulostiasoucasnosti.cz/1/kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Na této mapě můžeme vidět stav krajiny v 50. letech minulého století, který je takřka totožný se snímkem ze 30. let.

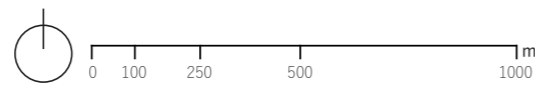
Velká změna, která se udála, avšak zatím její důsledky nejsou příliš patrné, je změna demografická. V poválečných letech došlo k odsunu převážně německého obyvatelstva a k přetáhání kořenů a vazeb ke krajině, což zapříčinilo její postupný úpadek.

Na snímku je ve východní části již patrné postupné zcelování polností do velkých lánů. V Horním Hanychově vzniklo menší JZD (viz mapa 1947). Sídelní a cestní struktury zůstávají stejné, neboť budování a rozvoj průmyslu a sídel jsou po válce utlumené.

Na snímku je patrný velký nedokončený stavební počín tělesa Hitlerovy dálnice, která měla územím procházet.

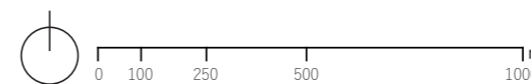

Na leteckém snímku ze 70. let již můžeme pozorovat dramatické změny nejen v krajině, ale v celé sídelní a cestní struktuře. Nejdramatičtější proměnou prošlo v tomto období území Dolního Hanychova, kde dochází k masivní výstavbě panelových domů, řadových domů finského typu a rozlehlé ZŠ Ještědská. Také zde dochází k prudkému rozvoji průmyslové výroby a budování rozlehlých továrních hal. Na snímku lze vidět, že Horní Hanychov si stále udržuje venkovský charakter s roztroušenou zástavbou.

Změny v krajině jsou markantní, dochází ke zcelení polností a vytvoření rozlehlých lánů.

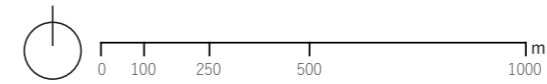

Na snímku z přelomu 80.-90. let je patrné výrazné zastavění převážně v Dolním Hanychově. Průmyslové výrobní haly se více rozrostly a vzniklo zde několik JZD. V těchto letech je již povolna zastavován i Horní Hanychov. Stará stavení začínají postupně mizet a ustupovat modernějším. Dochází k velkému rozvoji sportu a postupnému budování lyžařského areálu se skokanskými můstkami.

Polnosti jsou zcelené do velkých lánu a dochází k jejich postupnému zastavování a ztátě jejich významu.

Hranice a plocha lesa jsou s předchozími desetiletími téměř totožné.

Na současném leteckém snímku můžeme pozorovat masivní rozvoj urbanistických a cestních struktur. Cestní síť se drží svých historických tras, je však doplněna novými komunikacemi, které obsluhují rozrůstající se zastavěné území. Některé cesty jsou posíleny a rozšířeny (Ještědská, Dubice).

Je patrná i výrazná změna využití krajiny. Místo polí a luk dochází k rozparcelování a výstavbě převážně rodinných domů. Můžeme zde pozorovat fenomén urban sprawl (sídelní kaše), tedy zastavování zemědělské půdy rodinnými domy bez ucelené architektonické koncepce. Vzniká tak směsice různých typů a tvarosloví domů. Dochází zde k budování honosnějších sídel, neboť se lokalita stala okrajovou periferní residenční čtvrtí, avšak velmi lukrativní a vyhledávanou, díky skvělé dostupnosti dopravní i MHD a především díky výhledům na okolní krajinu. Ve spodní

části Hanychova dochází k neustálému rozvoji a rozšiřování průmyslových objektů.

Dochází k masivnímu rozvoji sportovního areálu Ještěd (MS v klasickém lyžování 2009), rozšiřování zázemí i sportovních infrastruktur (sjezdovky) a ke stále rostoucí frekvenci turismu. Díky tomu jsou budovány penziony a zařízení pro turisty.

V území je i přes překotný současný i plánovaný rozvoj zachována celá řada reliktních minulosti např. historickými dřevěnými chalupami či reprezentativními vilami.

Struktura, charakter krajiny v obrazech

Horní Hanychov_krajinný charakter území v současnosti

Obr. č. 29: 3D pohled na území od hranic Dolního Hanychova s kostelem sv. Bonifáce. Na snímku je vidět urbánní struktura obou Hanychovů, kde se mísí stará a nová zástavba. Za kostelem se nachází lehký průmysl, jeden z mála v Horním Hanychově. Na pravé straně si lze všimnout široké silnice - hlavního tahu vedoucího přes Ještěd. Celé území je obklopeno lesy, v pozadí se neachází Ještědsko-kozákovský hřbet s dominantou Ještědu.

Obr. č. 30: Další 3D snímek území je pořízen z úpatí hory Ještěd směrem k centru města. V popředí se rozkládají struktury obou Hanychovů, kde je možné spatřit postupně se rozrůstající zástavbu. Snímek nám přibližuje pozici území vůči centru města Liberec a okolí.

Zdroj: <https://earth.google.com/web/>

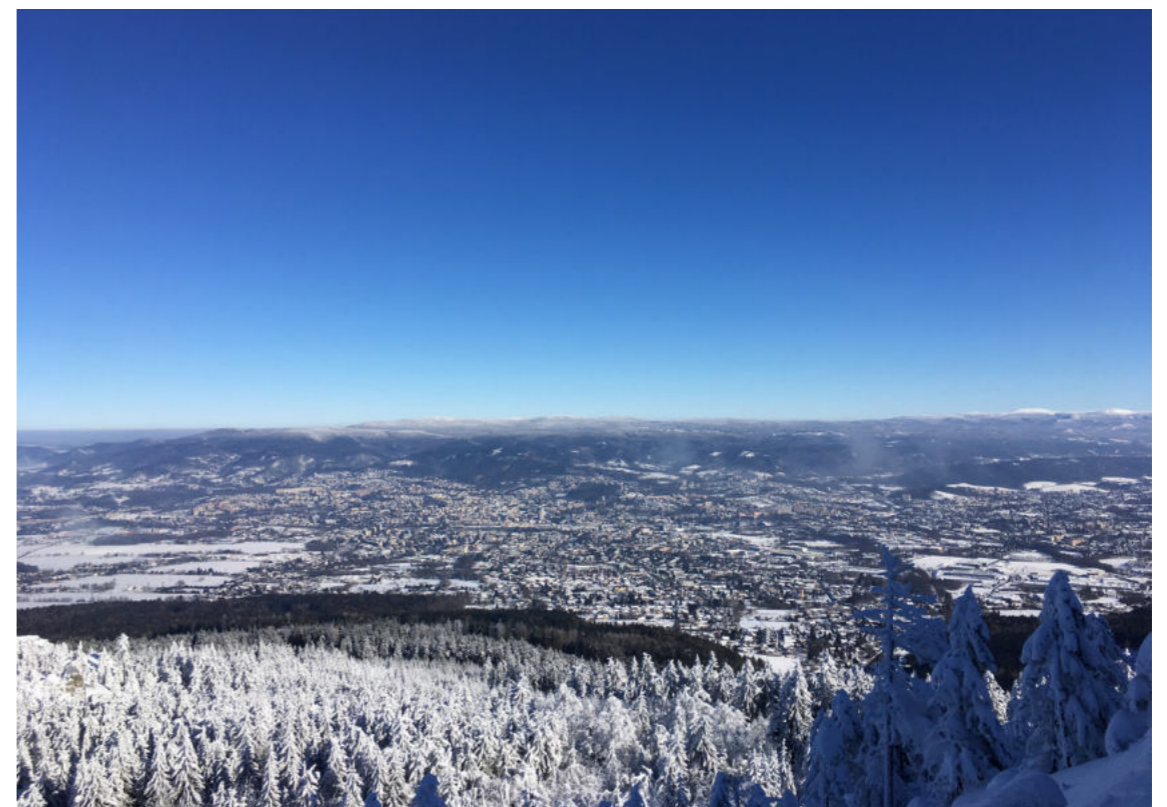
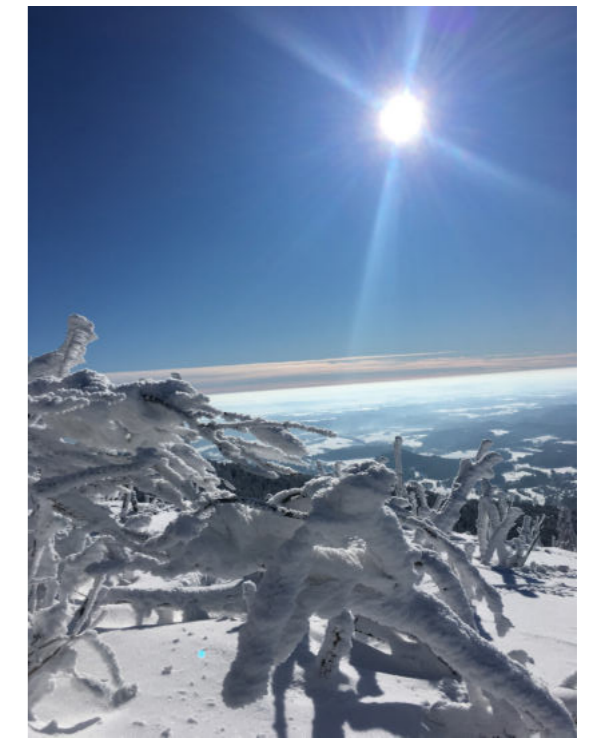
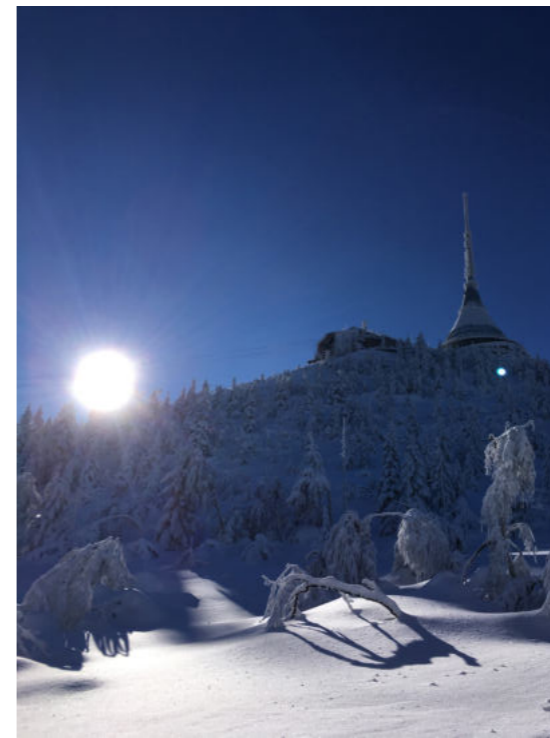
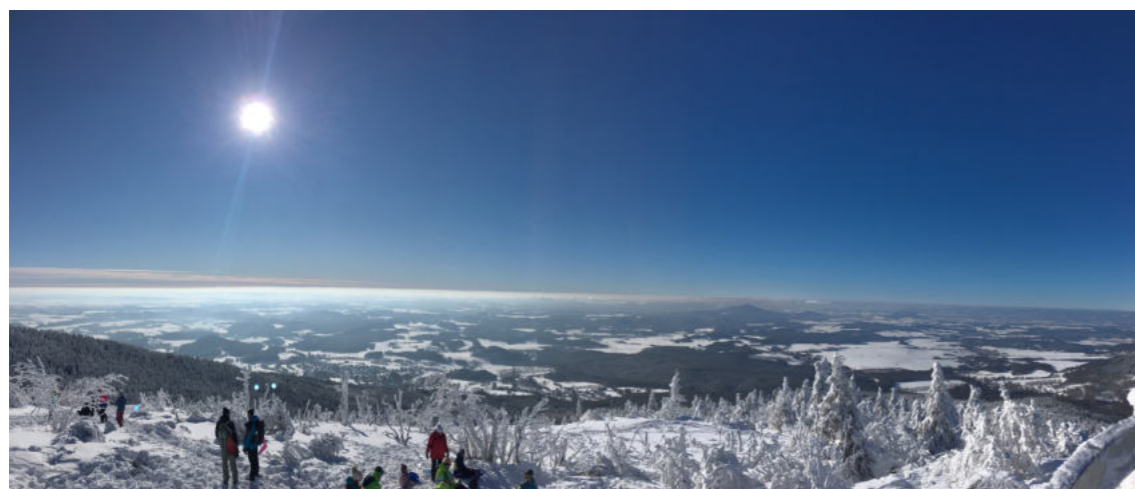
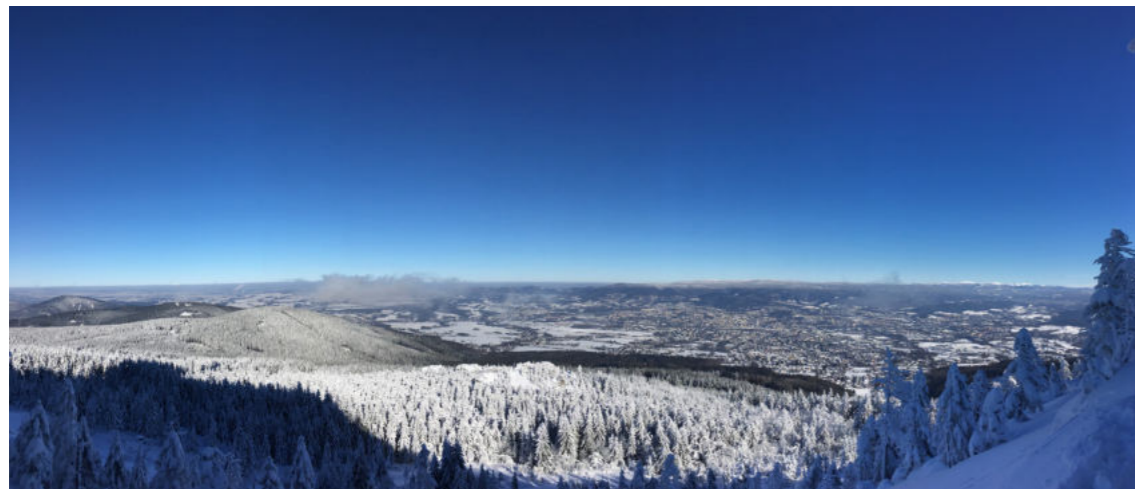
Obr. č. 31: Nachází se zde významný sportovní areál se skokanskými můstkami, které kopírují reliéf terénu.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 32-36: Na snímcích na pravé straně je zachycen přírodní charakter území s nespočtenými výhledy, bukovými, smrkovými lesy, jenž jsou propleteny řadou lesních cest (viz foto) a také s četnými tůňmi a mokřady.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 37-42: Símký zachycují krajinu v zimě, jež je velkým turistickým lákadlem. Na obrazech je zachycena horská část Horního Hanychova, která je pokryta převážně lesy a z níž se naskýtají nejhezčí pohledy na město Liberec, Jizerské hory, Krkonoše, Český ráj, České středohoří a další. V zimě je území využíváno lyžaři, běžkaři, skialpinisty, bobaři a výletníky, kteří kráčí pěšky.

Zdroj obr.: Autor

Horní Hanychov_ urbánní charakter území v současnosti

Obr. č. 43-47: Snímky zachycují dochovanou původní architekturu a původní (do 1945) urbánní strukturu Horního Hanychova. Díky těmto stavbám můžeme určit původní uspořádání, zastavění a užívání území. Na snímcích můžeme vidět staré dřevěné a zděné chalupy obklopené zahradami a

sady i novější předválečnou zástavbu v podobě honosnějších vil a domů. Na předposledním snímku je zachycena stavba dřevozpracujícího průmyslového areálu (pily). Můžeme vidět, že se nejedná o rozlehlé tovární komplexy (jako jsou textilní tov.), nýbrž o decentní stavby, které zapadají do charakteru území.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 48: Nová zástavba po zbořeně chalupě doplňuje svým tvaroslovím okolní zástavbu.

Zdroj obr.: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.4504000&y=49.9019000&z=11>,

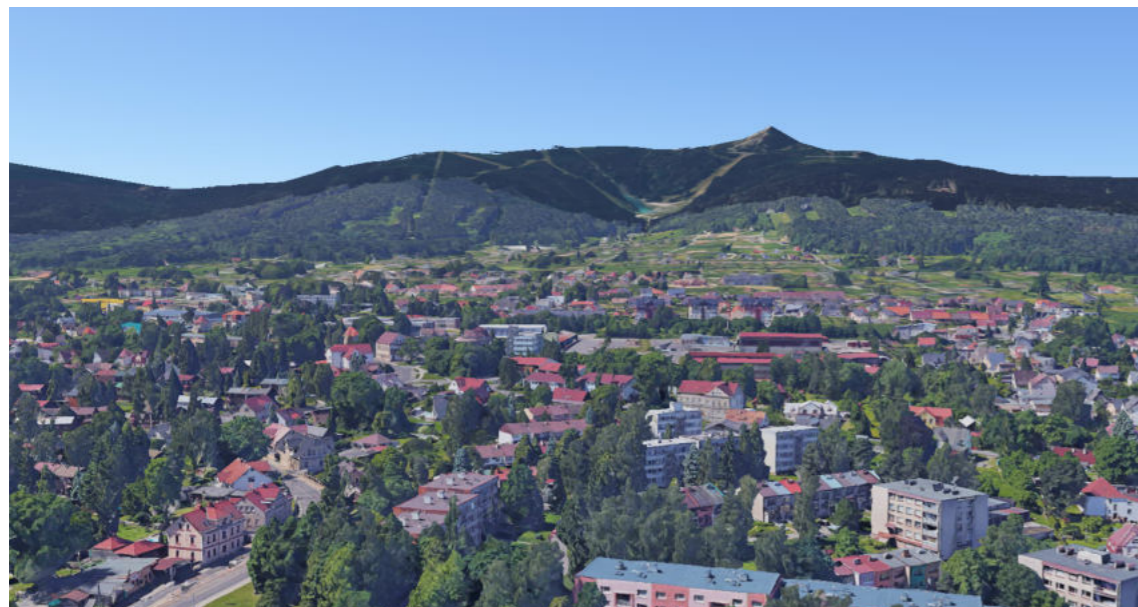

Obr. č. 49-51: Tyto snímky mapují mladší zástavbu v území. Na spodním levém snímku je zachycená zástavba z 80. let. Ostatní snímky zachycují mladší nedávnou výstavbu rodinných a řadových domů, které svou strukturou připomínají urban sprawl.

Zdroj obr.: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.4504000&y=49.9019000&z=11>

Obr. č. 52, 53: Stará zástavba je postupně pohlcována novější, rekonstruována, přestavěna, či v horším případě zcela odstraněna a zbořena.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 54: 3D pohled na území Dolního Hanychova zachycuje charakter území s městskými strukturami. Můžeme vidět hustě rostlou strukturu zástavby. Takřka celé území Dolního Hanychova je zastavěné. V popředí můžeme vidět panelové sídliště, bytové několikapodlažní domy, v levé části strukturu tzv. Finských domů a směrem k úpatí pohorí postupně řidnutí zástavby převážně rodinných domků.

Zdroj: <https://earth.google.com/web/>

Obr. č. 55: Tento 3D snímek zabírá území z jihovýchodní části Dolního Hanychova, kde se nachází velké množství průmyslové zástavby. V popředí můžeme vidět četné průmyslové objekty a haly.

Zdroj: <https://earth.google.com/web/>

Obr. č. 56-59: Na pravém horním snímku je zachycena struktura sídliště s nízkými panelovými a řadovými domy, které jsou zasazeny do staré cestní sítě. Na snímku je možné spatřit starou zástavbu vilového charakteru, které se do sídliště propisuje. Boužel mnoho domů muselo v 80 letech ustoupit stavbě panelových bytů.

Na spodním snímku je zachycena typická zástavba řadových a bytových domů z nedávných dob. Jedná se tzv. o urban sprawl (sídelní kaši), kdy nová nekoncepční zástavba vzniká na původně zemědělské půdě.

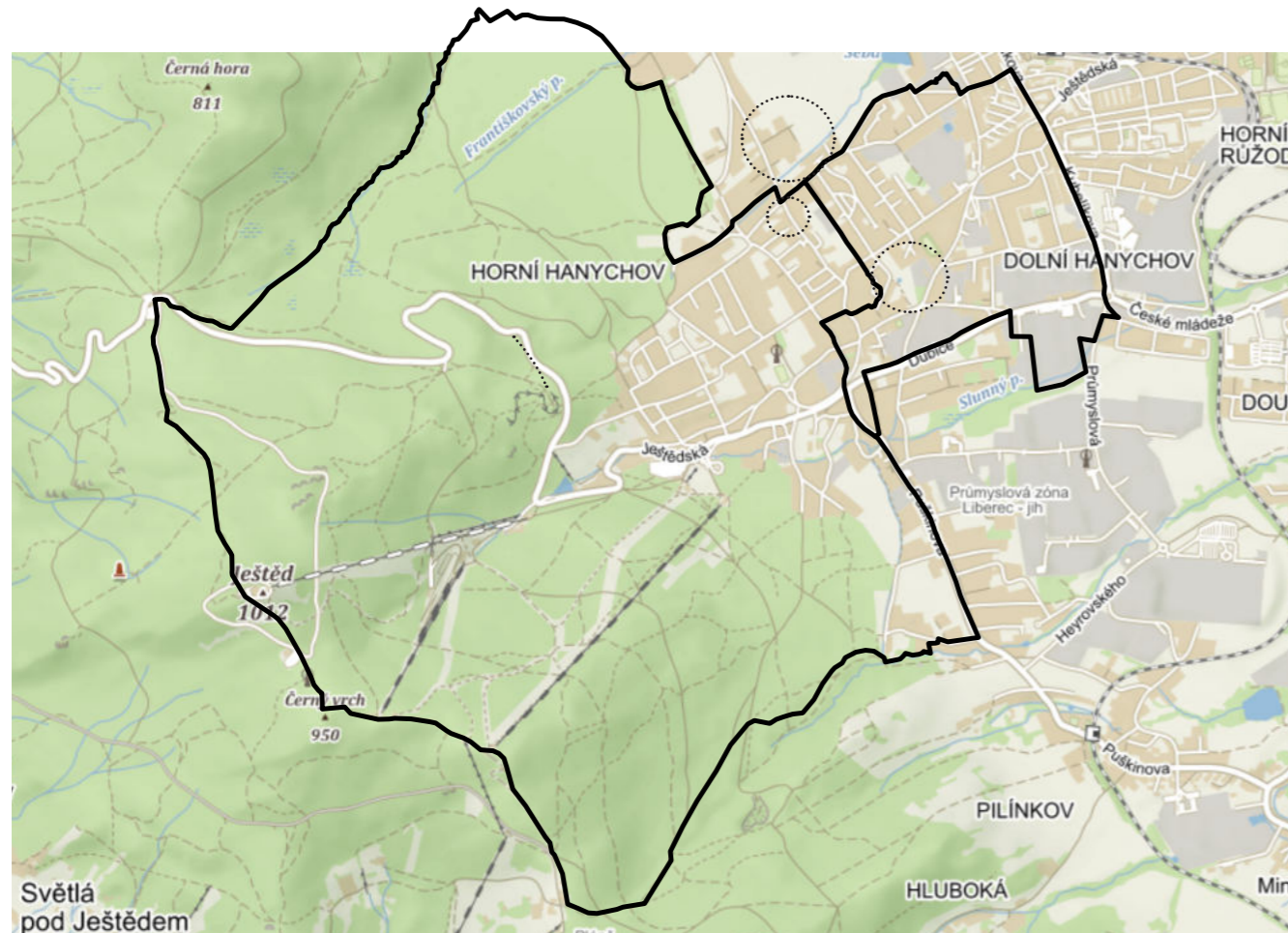
Snímky zachycují charakter Dolního Hanychova. Na pravém horním snímku lze vidět starou kamennou zástavbu kolem Spojovacího potoka, která je již zcela obestavěna.

Na spodním snímku jsou vyobrazeny unikátní tzv. Finské domy s byty.

Zdroj obr.: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.4504000&y=49.9019000&z=11>

VI. SÍDELNÍ STRUKTURA

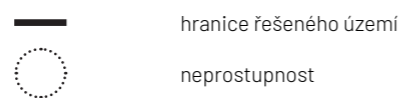
Cestní síť_prostupnost

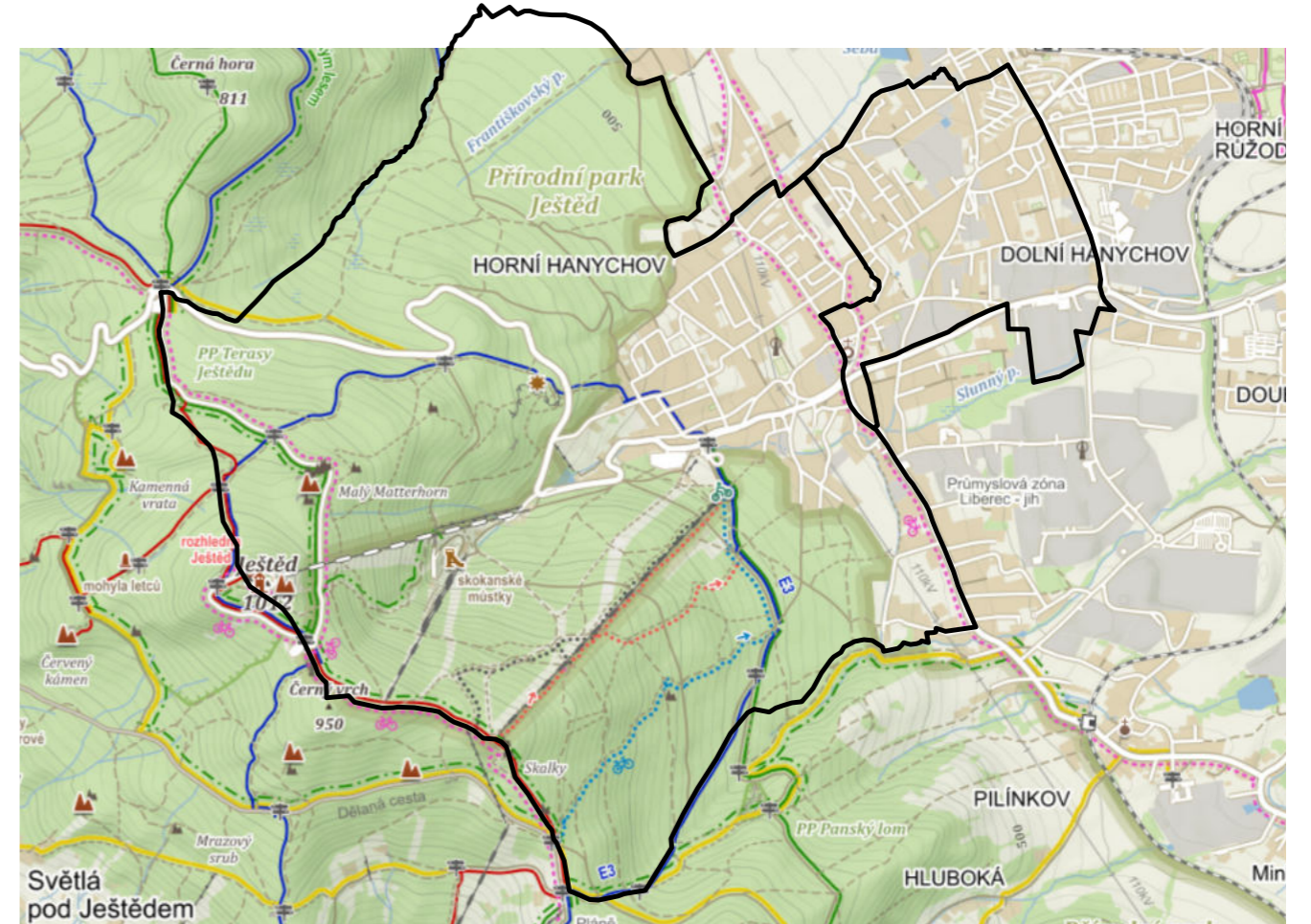
zdroj: <https://mapy.cz>

Na mapě si lze všimnout cestní sítě intravilánu, která víceméně vychází z historického vedení cest a v průběhu času byla zahuštěna. V Dolním Hanychově je lehce zhoršená prostupnost územím díky rozsáhlým stavbám školy a průmyslu.

Oproti tomu volná krajina je protkána hustou sítí cest, zejména lesních. I kdyby zde nebyl tak velký počet cest, území je poměrně dobře prostupné, neboť se jedná a vysoké lesy smrkové, či bukové s nepříliš rozvinutým středním patrem.

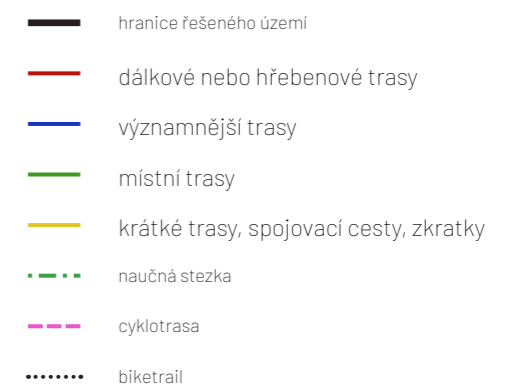
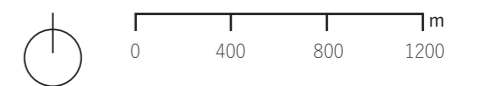

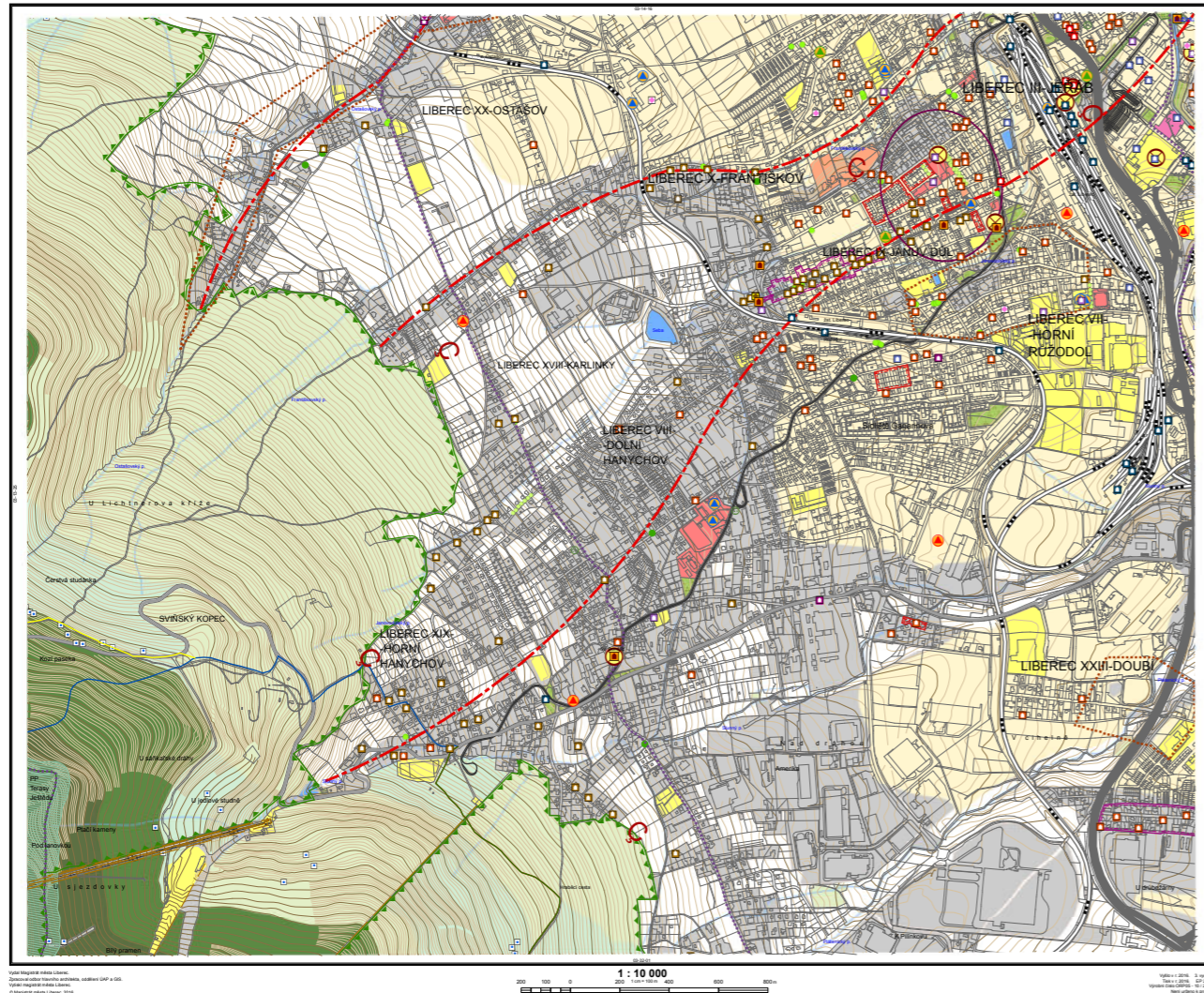
Turistická síť + sportovní vyžití

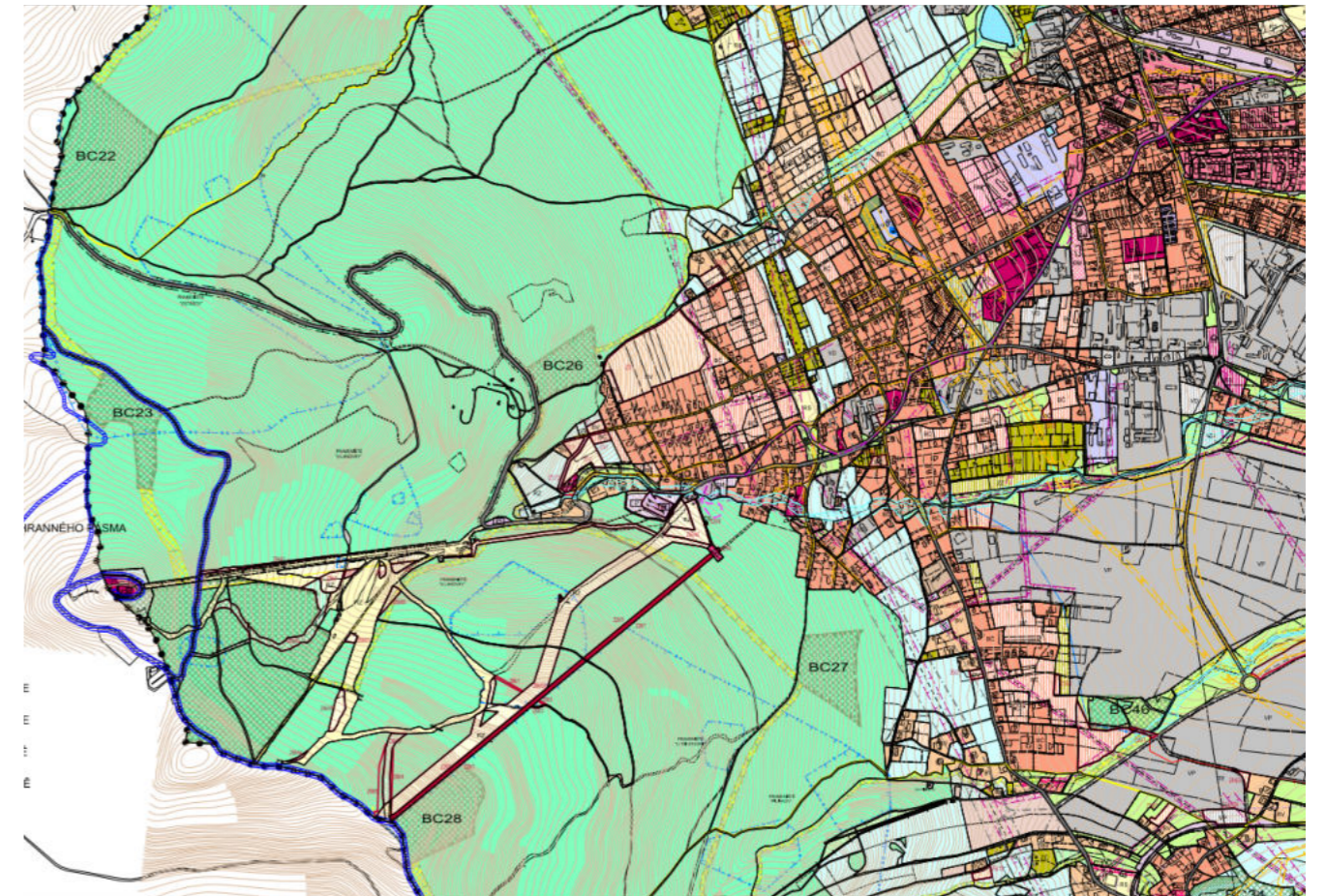
zdroj: <https://mapy.cz>

Území je také protkáno hustou sítí turistických tras lokálního i regionálního významu a naučných stezek spojující významné body zájmu v okolí. Turistické trasy jsou oměrně exponované, proto řada turistů využívá i hustou síť lesních cest, která dokáže rozložit hustou koncentraci lidí.

Zdroj mapy: <https://www.liberec.cz/mapy/>

Zdroj mapy: <https://www.liberec.cz/mapy/>

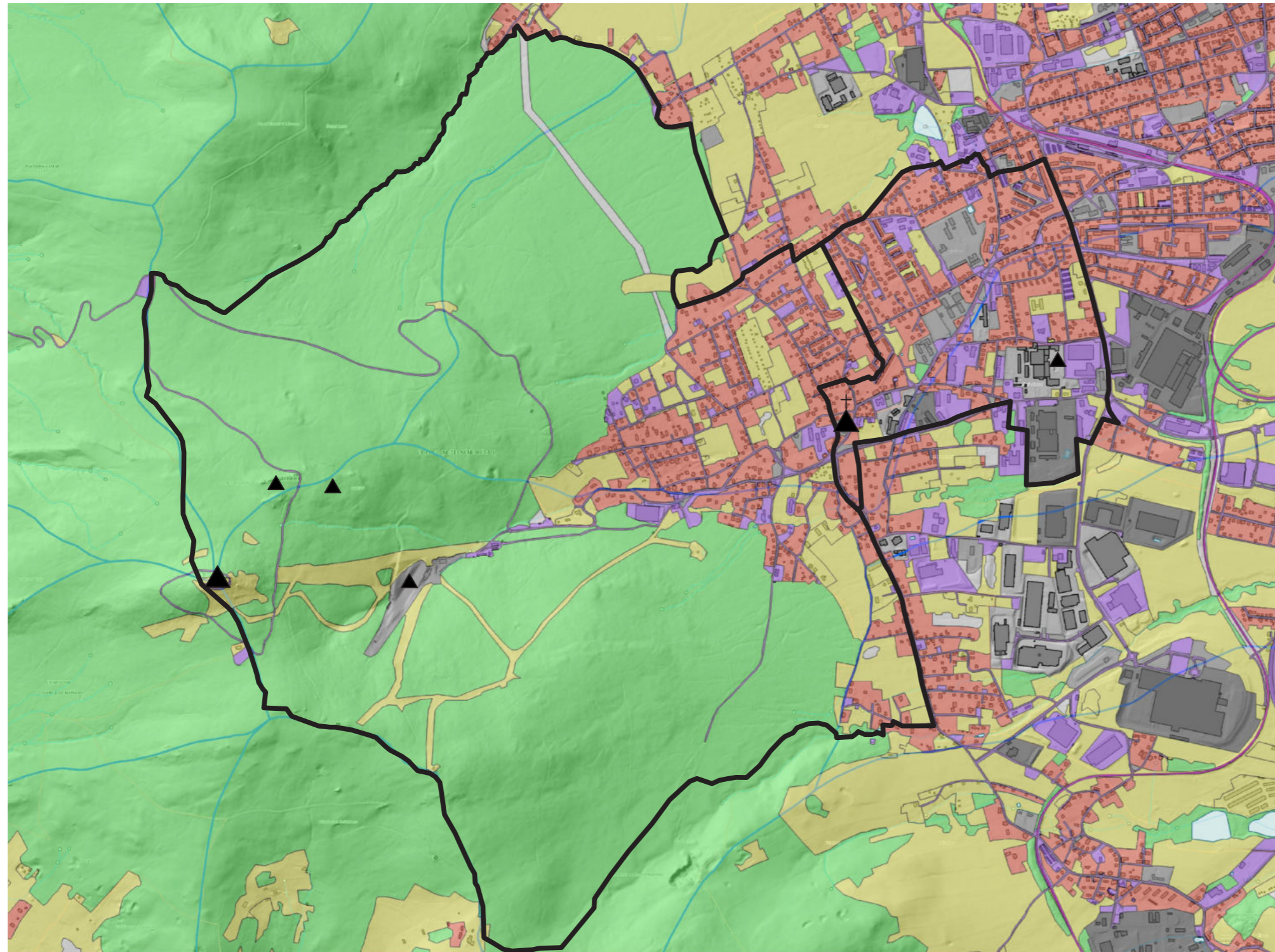

V územním plánu můžeme vidět využití území, infrastrukturu a její ochranná pásma, ÚSES a plánované záměry.

V plánu je zanesena nová sjezdovka Nová Skalka. V místě nazývaném Bucharka, je na dnešní louce plánována nová výstavba domů vč. komunikací.

Z územního plánu lze vyčíst, že územím prochází velké množství technické infrastruktury jako je vedení VN. To do území přináší značné bariéry a znehodnocení výhledů.

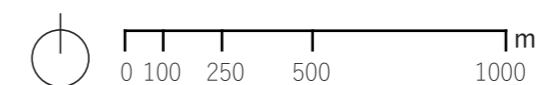

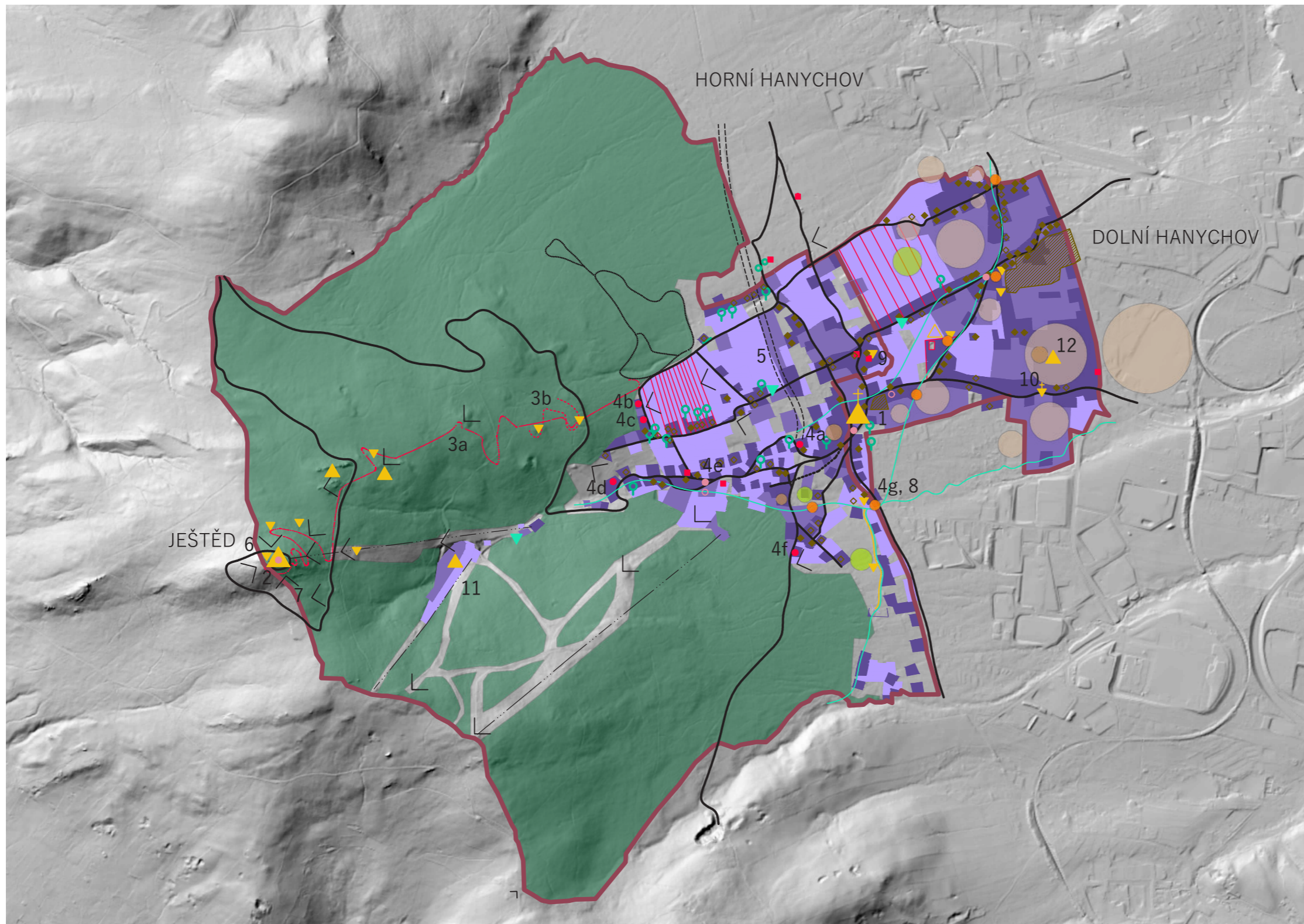
Jak je patrné z mapy využití ploch, převážná většina intra-vilánu slouží jako residenční plochy. Nezastavěné plochy slouží jako bezužitkové louky, zelené plochy. V jižní části slouží zelená plocha jako pastva a výběh pro koně. To vnáší do krajiny i jiný druh života a navozuje spolu se zbytky původní zástavby a řídkého osídlení venkovskou atmosféru. Severní část Horního Hanychova je plně zastavěna nebo se jeho zástavba plánuje. Převážnou část Horního Hanychova pokrývají lesy.

Dolní Hanychov je zcela zastavěný a nachází se zde již jen pár volných ploch. Zástavba je převážně obytná se zastoupením terciéru v podobě rozlehlé ZŠ, učiliště a zázemí Technických služeb města Liberce. V jižní části Dolního Hanychova začíná průmyslová zóna s několika průmyslovými objekty. Dolní Hanychov má již oproti Hornímu městský charakter.

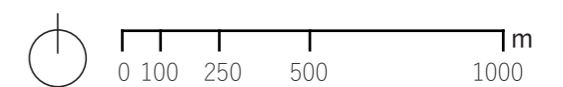
- primér - lesy
- primér - pole, louky, pastviny
- sekundér
- terciér
- residenční zóny
- dopravní systém, komunikace, parkoviště, odstavné plochy
- hranice řešeného území
- dominanty
- dominanta sakrální

Mapa kulturně historických hodnot_1:20 000

- LEGENDA
- katastrální území
  - vodní toky
  - zachovalá historická cestní síť
  - - - těleso Hitlerovy dálnice
  - běžkařský vyasfaltovaný okruh patřící k bývalému internátu
  - · - · lanová dráha
  - těleso původní sáňkařské dráhy z roku 1909
  - · - · torzo sáňkařské dráhy z 80. let
  - zaniklá struktura členění zemědělské půdy
  - relikv minulosti - liniový
  - dochovaná alej stromořadí podél cest
  - zajímavá urbanistická kocepce
  - lesy
  - vývoj území, zastavěnost do r. 1938
  - vývoj území, zastavěnost do r. 1989
  - vývoj území, zastavěnost do současnosti
  - průmyslová výroba 19. st.
  - průmyslová výroba do 1938
  - průmyslová výroba do 1989, prakticky totožné i v současnosti
  - zemědělské objekty, JZD, stáje
  - ▲ dominanta_hlavní
  - ▲ dominanta
  - ▼ relikv minulosti
  - ▼ vodohospodářská stavba(30. léta)
  - ◆ urbánní struktura_městský charakter_vily, domy_do roku 1945
  - ◆ urbánní struktura_venkovský charakter_chalupy_ do roku 1900
  - nedávno zaniklá historická stavení(od roku 2014)
  - zaniklé historické hostince
  - fungující historické hostince
  - nová restaurační zařízení
  - ♀ dochované relikv zahrady, sadů
  - ✚ sakrální stavby, objekty
  - ◁ výhledy

VII. HODNOTY KRAJINY

Dominanty a relikty minulosti

Dominanty

1_Kostel sv. Bonifáce

2_Ještěd

Relikty minulosti

3_Sáňkařská dráha

4_(Zaniklé) hostince

5_Těleso Hitlerovy dálnice

6_Hraniční Rohanský kámen

7_Možná hranice panství

8_Starý mlýn

9_Panský dvůr

10_Křížek u cesty

1_kostel sv. bonifáce

Historie

Vznik kostela je spjat s růstem obce na konci 19. století. Chrámový stavební spolek usiloval již od roku 1896 o uskutečnění stavby, pozemek však získal až v roce 1907.

Kostel sv. Bonifáce byl postaven německými obyvateli Liberce mezi lety 1915-1919, dokončení prodloužil průběh první světové války. Vysvěcení se konalo v září 1919.

Kostel byl postaven podle návrhu architekta Antona Möllera z Varnsdorfu. Objekt kombinující prvky historismu a secese je kvalitní příklad místně preferované formy architektury počátku 20. století, a je úsilím místního spolku o uskutečnění potřebné sakrální stavby v Dolním Hanychově.

Jedná se o jednolodní kostel s polygonálním ukončením a rovným stropem, je členěn výraznými okny a završen vysokou sedlovou střechou charakteristickou pro Möllerovy sakrální realizace odkazující ke gotickým předobrazům. Výrazná věž filiálního kostela sv. Bonifáce s charakteristickým kupolovitým završením představuje pohledovou dominantu jižního úpatí Ještědského hřebene.

Kostel po odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce postupně chátral a byl využíván pouze jedenkrát v měsíci. Po roce 1989 se správy kostela ujímají františkáni a začali práce na jeho záchraně. V roce 1994 se kostel stal kulturní památkou.

V roce 2013 prošla stavba celkovou rekonstrukcí a v současné době se zde kromě pravidelných bohoslužeb konají kulturní a vzdělávací akce.10

Kostel formuje charakter území i svým pravidelným odbíjením hodin a zvonkohrou při svolování obyvatel na mši.

Obr. č. 60: Pohled na kostel a jeho dominantní věž s hodinami a zvony z jihovýchodu. V popředí se rýsuje dochovaný pro území typický charakter v podobě ovocného sadu.

Zdroj: <https://www.kraj-lbc.cz/Kostel-sv-Boniface-v-Liberci-Hanychove-slavi-100-letnbsp-r721745.htm>

2_Ještěd

Historie

Ještěd byl vždy dominantou severních Čech a symbolem kraje pod ním. První kříž na vrcholu byl vztyčen údajně již v roce 1737, byl kamenný a vydržel až do roku 1812, kdy byl povalen. Přesto však tradice křížů na vrcholu pokračovala dál, i když po roce 1834 už jen kříži dřevěnými. Roku 1838 byl na vrcholu postaven obelisk na památku návštěvy Adély Rohanové, zvaný dodnes Rohanský kámen (Rohanstein). Tento kamenný objekt stojí na někdejší hranici mezi Rohanským a Clam-Gallasovským panstvím.

Zájem turistů o vrchol se probudil až v polovině 19. století. Turisté však netoužili jen po nádherném výhledu po okolí, ale přáli si také na vrcholu načerpat síly. V tom jim vyšli vstříc manželé Florian a Barbara Haslerovi z Horního Hanychova, kteří zde o letních nedělích roku 1844 zřídili prodej občerstvení z přinesených zásob. O tři roky později nabízel podobnou službu také rohanský lesník Hebelt. Roku 1850 zbudovali Haslerovi na Ještědu vlastní chatu, kterou v následujících letech vylepšovali a návštěvníkům nenabízeli jen občerstvení, ale také nocleh. Stará chata dosloužila roku 1868, byla však záhy nahrazena chatou novou, částečně kamennou, finančně podpořenou i mnoha předními libereckými občany. K této Rohanově chatě byla roku

1885 přistavěna Německým horským spolkem terasa pro 200 lidí. V květnu 1876 byla na vrcholu postavena dřevěná věž. Tato 5 m vysoká vyhlídková věž byla první rozhlednou této části Čech a vydržela až do konce července 1889. Ještě v témže roce však byla postavena rozhledna nová – vysoká 8 metrů. Zároveň s tím se ovšem začalo uvažovat o stavbě honosnější. Liberecká firma Gustav Sachers a synové navrhla kamennou stavbu v podobě středověkého hradu, horský spolek však na takto velkolepou stavbu neměl dostatek prostředků a souhlas s ní nedal ani majitel panství – hrabě Clam-Gallas.

Nový horský hotel vznikl podle plánů libereckého stavitele Schäfera. Základní kámen byl položen 27. 6. 1906 a již za půl roku – 13. 1. 1907 – byl hotel slavnostně otevřen. V jeho přízemí byla velká společenská místnost pro víc než 100 hostů, hotel měl 23 pokojů a noclehárnu, terasu pro 50 lidí a 23 metrů vysokou rozhlednu. Horský spolek zaplatil za stavbu 161 000 K, pozemek pod hotelem však neovládl, ale měl jej na 50 let pronajatý od hraběte. Atraktivita Ještědu se ještě zvýšila, když zde byla v letech 1909–1911 postavena tříkilometrová sáňkařská dráha, na níž se v roce 1914 konalo první mistrovství Evropy. Dráha byla koncem třicátých let poškozena polomem, v 60. letech byla v jejích místech postavena nová, kratší, jejíž torzo je na místě dodnes.

Obr. č. 61: K Ještědu, jakožto symbolu Liberce a celého kraje, se vázalo mnoho mýtů a legend. Některé praví, že Ještěd je vyhaslá sopka (podle svého tvaru), jiní praví, že vznikl rukou ďábla. Tyto legendy, báchorky a povídky se předávají z generace na generaci a dočkaly i knižního podoby Františka Patočky – Čerti na Ještědu. Na snímku je vyobrazena katastrofa v podobě výbuchu Ještěda, údajné sopky.

Zdroj: <https://www.liberecvmnulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-u-mistit-rostliny/>

Obr. č. 62: Pohled na horský hotel Ještěd z roku 1907. V popředí se rýsuje tzv. Rohanova chata. Obě budovy vyhořely v 60. letech vyhořely a byly nahrazeny novou stavbou hotelu, restaurace a vysílače od arch. Karla Hubáčka.

Zdroj: <http://deutschboehmen.de/index.php?title=Jeschken>

Skutečnou ranou pro Horský spolek však bylo postavení lanovky roku 1933 – to sice znamenalo příliv návštěvníků, ale zároveň se dle tehdejšího výnosu stal vrchol hory [zdroj?] majetkem provozovatele lanové dráhy (ČSD) a tak vlastně přešel do majetku státu.

Roku 1945 se hotel stal majetkem Klubu českých turistů, později přešel pod hotelový a restaurační podnik. Od roku 1959 sloužil kromě turistiky také televiznímu vysílání. Hotel i původní Rohanova chata (přejmenovaná na Chatu brigádníků) byly do roku 1962 rekonstruovány podle návrhu libereckého architekta Karla Wintera.

31. ledna roku 1963 však při neopatrném rozmrazování potrubí vznikl v budově hotelu požár, kterému celá stavba podlehla. Stejný osud v následujícím roce potkal i Rohanovu chatu – jen důvod byl jiný: rozmrazování oděvů.

Přesto však vrchol neměl zůstat pustý. Nová budova byla od počátku navrhována jako hotel i televizní vysílač. Projekt vypracoval architekt Karel Hubáček z ateliéru SIAL Liberec a základní

kámen byl položen 30. 7. 1966. Během stavby byla jako ubytovna dělníků Pozemních staveb roku 1966 postavena v sedle Černého vrchu horská chata Ještědka. Nový hotel a vysílač ve tvaru rotačního hyperboloidu byl slavnostně otevřen 21. září 1973.

Ještěd je také významným telekomunikačním uzlem. Proto když původní chata vyhořela, bylo nutné postavit vedle horní stanice lanovky provizorní vysílací stanici. Právě z té vysílalo ve dnech 25.–27. srpna 1968 Svobodné studio Sever provozované dvěma technikami a rozhlasovým redaktorem Miroslavem Hladíkem, kteří používali vybavení Libereckých výstavních trhů. Sedmadvacátého srpna v něm živě vystoupil herec Jan Tříška a pozdější prezident Václav Havel. Tuto událost dnes připomíná pamětní tabulka na posledním ze zbytku základů bývalé vysílací stanice

Tradiční dřevěný kříž, odstraněný v osmdesátých letech, se na vrchol hory vrátil roku 1990.

Obr. č. 63-65: Snímky mapují Ještěd, co by dominantu a orientační bod celého kraje, patrnou z velké dálky. Budova korunovala vrchol Ještědu. Jednalo se o kamenou secesní stavbu.

Ve 30. letech byla na vrchol přiveda lanová dráha, která ještě více umožnila dostupnost vrcholu.

Na horním snímku je pohled na dřevěnou Rohanovu chatu, která taktéž jako hotel, sloužila k občerstvení.

Zdroj: <https://www.facebook.com/phenomenjested/photos/a.477948448963295/3503344179757025Z>

droj: <http://deutschboehmen.de/index.php?title=Jeschken>

Obr. č. 66: Unikátní snímek zachycuje vrchol Ještědu s vozidly ze 30. let. Je tedy patrné, že tak jako v dnešních dnech je populární na vrchol Ještědu dojet automobilem, bylo tomu tak i ve 30 a pozdějších letech. Takovýto luxus si mohli dovolit pouze majetní výletníci. Na snímku je také možné spatřit krajinářské úpravy v podobě kruhového záhonu, kolem kterého se auta otáčela.

droj: <http://deutschboehmen.de/index.php?title=Jeschken>

Obr. č. 67-74: Historický vývoj rozhleden na vrcholu Ještěd. Zprvu několika metrové dřevěné stavby byla nahrazeny na počátku 20. století mohutnou kamennou stavbou - rozhlednou, hotelem a restaurací. Stavba v 60. letech vyhořela a v 70. letech zde vznikl světově unikátní stavba v podobě horského vysílače, hotelu a restaurace od arch. Karla Hubáčka, která byla oceněna Perretovou cenou a navržena na zapsání do listiny světového dědictví UNESCO.

Na pravém snímku můžeme spatřit dominantu hory s hotelem, k nimž směřují mnozí výletníci, jakožto k cíli své poutě.

Nová stavba je výjimečná svou reakcí na okolní krajinu a harmonického dotvoření jejího vrcholu.

Zdroj: http://deutschboehmen.de/index.php?title=Datei:Jeschken_winter_1931.jpg

Zdroj: <https://www.liberecvmiulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Zdroj: ŠIMEK, Karel. Fenomén Ještěd [online]. [cit. 8.2.2021]. Dostupný na WWW: <https://www.facebook.com/photo?fbid=3923500711016926&set=a.426158450751187>

3_Sáňkařská dráha

Historie

3a – Historie sáňkařství a bobařství má na Liberecku bohatou tradici sahající do konce 19. století. První veřejné závody se konaly na uježděných silnicích jako např. první závod ze Smědavy do Bílého Potoka konaný spolkem pro Ještěd a Jizerské hory (Gebirgsverein für Jeschken und Isergebirge). Tento sport byl velmi populární v německy mluvících oblastech (Sudetch), odkud se šířil do Čech. Ještěd se stal na počátku 20. století středem sáňkařského sportu. Roku 1909 byla na svazích Ještědu postavena sáňkařská dráha, která dopomohla dalšímu rozmachu a popularitě tohoto sportu.¹¹

Návrh na postavení sáňkařské dráhy evropského formátu na svazích Ještědu vznesl roku 1909 továrník Adolf Hoffmann, jenž navštívil a inspiroval se obdobnými zařízeními ve Švýcarsku, Rakousku či Norsku. Návrh byl schválen a stavba započala ještě téhož roku.

Jednalo se o dřevěnou trať, jež byla vůbec první svého druhu na světě. Start byl těsně pod vrcholem Ještědu (zřejmě u chaty Rohanky) a cíl poblíž hostince U Krásné vyhlídky. Na dráze s celkovou délkou 3313 m bylo 6 velkých a 12 menších klopených zatáček dosahující výšky až 6 m. Dráha překonávala komunikace dvěma mosty (některé prameny informují o jednom podjezdu). Jeden se nacházel u Vířivých kamenů, druhý ve spodní části. Celková šířka byla 8 m včetně metrových příkopů a pěších cest, šířka samotného tělesa dráhy pak 4 m.¹²

Sklon tratě se pohyboval v rozmezí 10-20 %. Ve spodní části mohly saně dosahovat rychlosti až 80 km/h.

Její provoz byl zahájen 12. 12. 1909 a již o měsíc se zde konaly první závody. Záhy se dráha stala velmi populární a již první nepříliš dlouhou zimu se zde svezlo přes 7000 závodníků. Díky výborné poloze a náročnosti trati se brzy stala známou ve světě. 1.-2. 1914 se zde konalo vůbec první mistrovství Evropy a vítězem se stal Liberečan Rudolf Kauschka.¹³

Dráha byla za svou existenci několikrát poničena, až zničena, a následně opravena. Velké rány jí vždy zasadily obě světové války, během nichž byla zničena. Po 1. světové válce se sáňkařský sport začal znovu rozvíjet až v roce 1922. Vichřice v roce 1931 zasadila dráze velkou ránu, přičemž horní polovina byla poničena a tudíž se závody (pouze lokální) konaly jen v její spodní části. Roku 1939 byla dráha znovuobnovena a Ještěd hostil 8. mistrovství Evropy. Další válka zanechala dráhu zpustlou a v rozpadu. Horní partie úseku sloužily pro svoz dřeva. Znovuobnovena byla až v roce 1958 a o rok později se zde mělo konat 10. mistrovství ČSR, které se ale pro nedostatek sněhu neuskutečnilo. V 60. letech se zde konalo několik přeborů a mistrovství republiky, avšak na zkrácené trati v délce 860 m.

3b – V roce 1979 se uvažovalo o stavbě nové dráhy, avšak realizace se neuskutečnila. Od 70. do 90. let byl v provozu pouze úsek dlouhý 540 m, na kterém se roku 1994 konalo mistrovství ČR žactva na kolečkových sáních. V novém tisíciletí již dráha nebyla používána a započalo její postupné chátrání. Torzo betonových pilířů a rozpadajícího se dřevěného tělesa trati s klopenými oblouky se tyčilo poblíž turistické stezky ještě v roce 2010. V dalších letech byly dřevěné součásti rozřezány, ponechány na místě a postupně rozebrány.¹⁴

Výzkum

Vedení zkráceného úseku dráhy ze 70. let ve spodní části Ještědu je velmi dobře známo. Vedení staré původní dráhy z počátku 20. století zdaleka tak známé není.

Již při dřívějších terénních průzkumech a poutích jsem objevil zajímavé terénní medelace ve vrcholové části hory jasně vytvořené rukou člověka, které jsou ale stranou turistických i dopravních cest. Rozprostírají se také v poměrně těžko přístupném terénu a sice v kamenných suťových polích a v hustém lese. Jednalo se o několik kamenných zídek podpírající liniovou plošinu, jež připomínala cestu. Dlouhou dobu

jsem se domníval, že je to těleso nějaké staré (obslužné, zásobovací) cesty na Ještěd. Tato domněnka byla umocněna i několika dřevěným sloupy elektrického vedení, které na sobě nesly i keramické objímky. V serpentínách se klikatila v horní prudké partii hory. V horní části protínala náročnou ale exponovanou cestu na Ještěd vedoucí přes četná skaliska nazývanou Pod lany. V horním úseku se z terénu jasně rýsovala ostrá serpentina, která se ale následně ztrácela v suťových polích a vegetaci. Také četné sesuvy ztěžovaly identifikovat rozpoznat vedení domnělé cesty. Při dalších výzkumech se mi nepodařilo nalézt žádné informace ani fotografie o této cestě. Ani na mapách nebyl tento serpentinující úsek příliš dobře patrný. Vedení cesty v širším kontextu však nedávalo smysl. Domněnku zásobovací cesty nebo staré silnice vedené touto trasou narušoval i fakt, že v okolí se nachází mnoho dalších turistických tras a také dobře vedená silnice, která kopíruje starou původní cestu na Ještěd.

Rozuzlení přineslo až zkoumání trasy staré sáňkařské dráhy, kdy literárních pramenů, nalezených fotografií a grafík vyplynulo, že původní dráha byla vedena až z vrcholu Ještědu. Nejedná se tedy o cestu, ale o těleso staré sáňkařské dráhy z roku 1909.

Současnost

Ve spodní části dnes dráhu ze 70./80. připomínají betonové pilíře a v hustších částech lesa i rozřezané zbytky dřevěného žlabu. Torzo dráhy je dokonce značené i v mapách. Relikty původní dráhy z počátku 20. století jsou ještě méně patrné. Její vedení připomíná cesta vedoucí kolem Ptačích kamenů, která zároveň slouží pro svoz dřeva, a zářezy do terénu ve vrcholové partii hory jsou ještě méně patrné.

V současné době může být dráha považována za nejvýznamnější a nejkontrastnější relikty minulosti Horního Hanychova, neboť byla technicky velmi zajímavou stavbu vedenou krásným prostředím, kdysi zažívala nebývalý ohlas po celém světě, sloužila k ohromnému shromažďování lidí, k pořádání významných sportovních událostí, byla symbolem města Liberce a vedle hory Ještěd a na ní stojícím hotelu, velmi vyhledávaným turistickým lákadlem. Dnes je již téměř zapomenuta a vymazána z povrchu zemského.

Domnívám se, že tento relikty v sobě skýtá

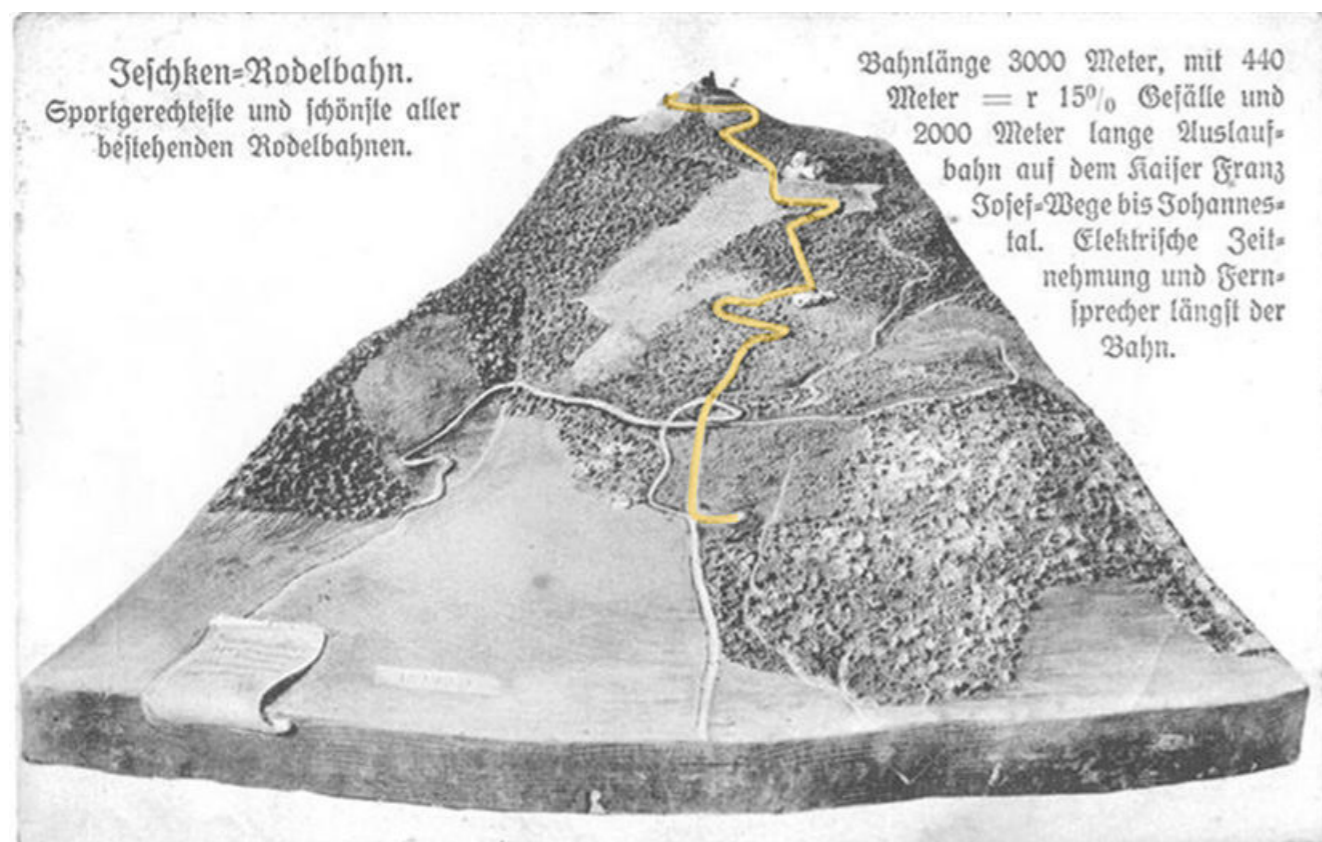
ohromný potenciál znovuobnovení či pro vedení např. naučné stezky, neboť se vine zajímavým územím s neotřelými výhledy a zastaveními. V horní části vede přes suťová pole a zprostředkovává ojedinělé panoramatické výhledy do okolí a na hotel a vysílač Ještěd. Zároveň je v horním prudce svažitém úseku vedena v poměrně v mírném sklonu, jenž umožňuje mnohem nenáročnější výstup než okolní stezky. Zároveň by nebylo nutné, aby pěší chodili po silnici plné aut.

V současné době se na Ještědsko-Kozákovském hřbetu nachází nová sáňkařská dráha začínající v blízkosti chaty na Pláních a končící u stanice lanové dráhy Skalka. Je vedena po cestě sloužící ke svozu dřeva, terénně však upravena pro potřeby sáňkování např. hliněnými valy v klopených zatáčkách. Nejsou zde použity žádné umělé dřevěné prvky (žlaby, klopené zatáčky), jakož tomu bylo u původní sáňkařské dráhy. Její údržba je proto nenáročná a životnost delší. Jedná se pouze o rekreační sportovní dráhu. Nekonají se zde žádná mistrovství ani závody. Je to přidáná hodnota a rozšíření různorodosti sportovního areálu Ještěd.

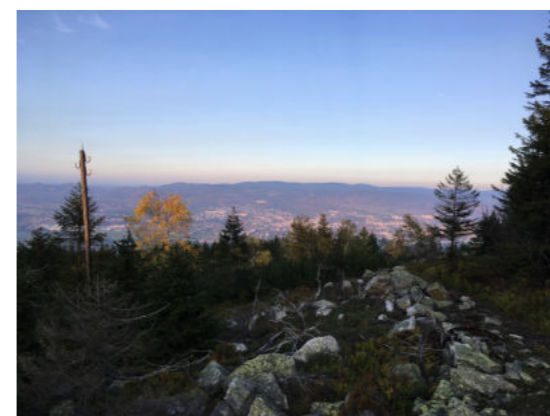
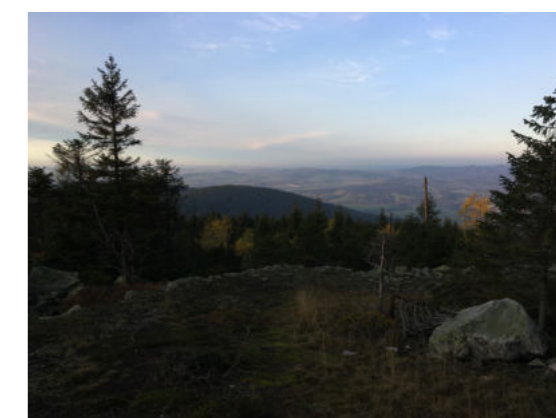
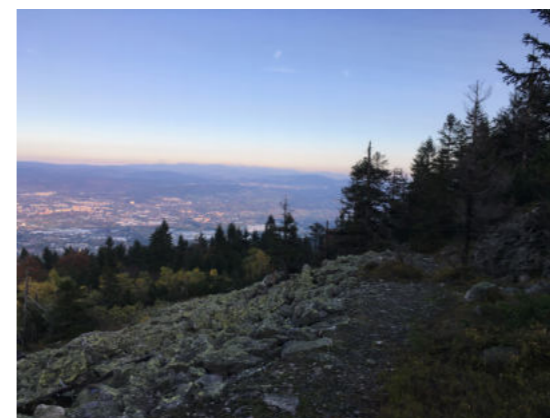
Obr. č. 75: Dobový plakát lákající k návštěvě sáň. dráhy.

Zdroj: <https://docplayer.cz/5089970-Sankarska-draha-na-jestedu.html>

Obr. č. 76: Stará pohledni-
ce mapující průběhvedení
sáňkařské dráhy od vrcholu
Ještěda k jejímu zakončení
u restaurace Krásná vyhlídka.
Je zde uvedena i délka, sklon
tratě a bližší informace k
jejímu vybavení.

Zdroj: <https://twitter.com/altreichenberg/status/992303074231255040/photo/1>

Obr. č. 77-82: Soubor foto-
grafii dokumentující zapome-
nuté serpentiny v horní části
tratě. Na snímcích můžeme
vidět těleso tratě, opěrné ka-
menné zídky a zatáčky, které
postupně zarůstají vegetací.
Dále zde můžeme spatřit
dřevěné sloupy elektrického
či telegrafického vedení s
dochovalými keramickými
objímkami, které spojovalo
Ještěd s Hanychovem a
Libercem.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 83-86: Průběh trati zprostředkovává nádherné panoramatické výhledy na okolní krajinu a město Liberec.

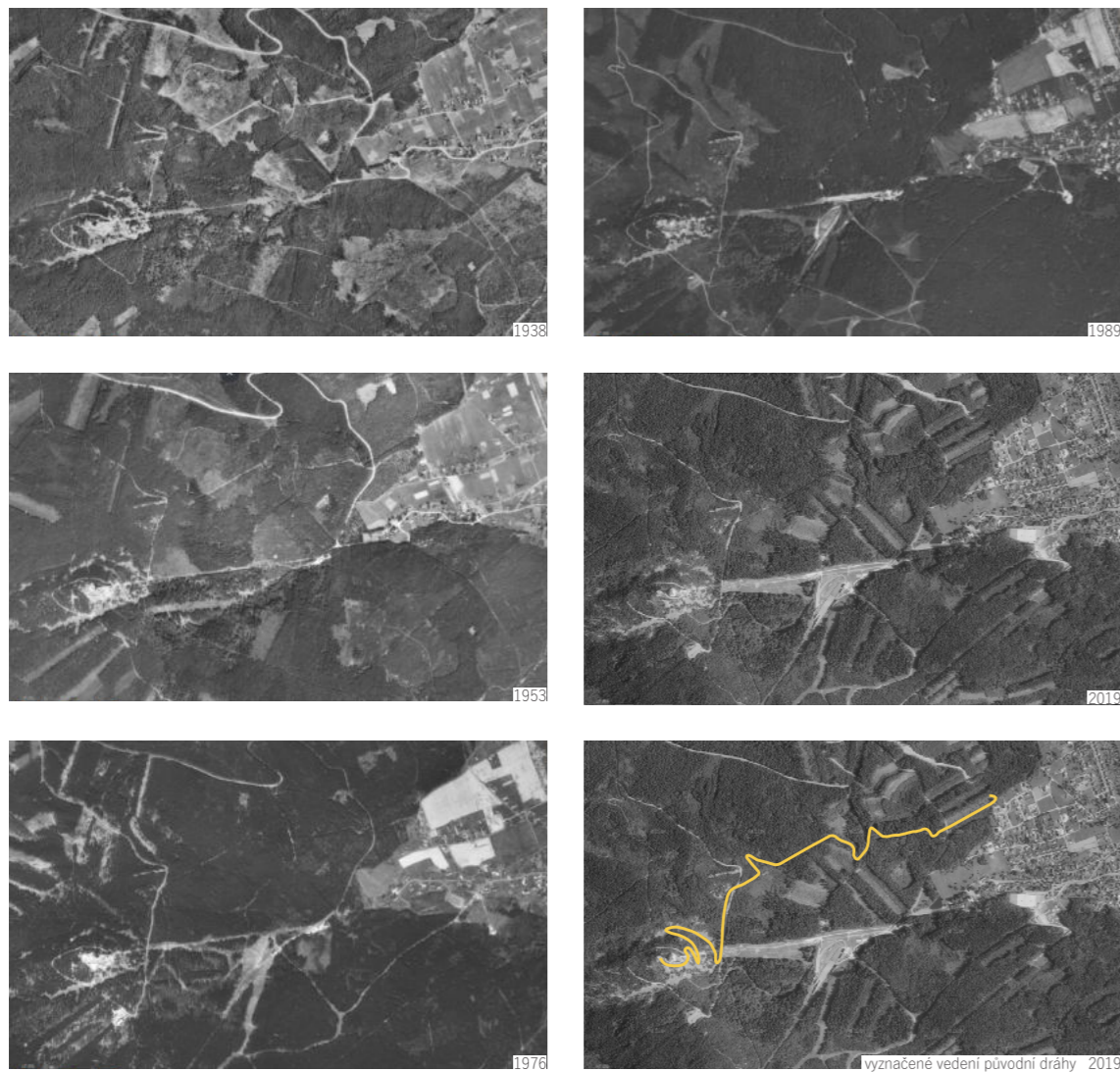
Zdroj obr.: Autor

Trasa dráhy

Na leteckých snímcích z různých období můžeme vidět postupný vývoj a zánik sáňkařské dráhy.

Na snímku ze 30. let se jasně rýsuje její vedení krajinou. Na snímcích z pozdní doby můžeme vidět její postupné mizení. Těleso tratě bylo po zániku užíváno jako lesní cesta pro svoz dřeva.

Na posledním snímku je zaznačeno vedení tratě.

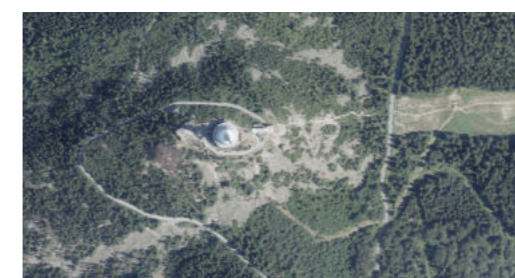
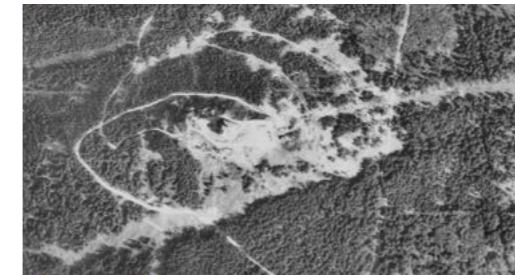

Zdroj map: <https://marushkapub.liberec.cz/>

Přibližné snímky vývoje vedení tratě

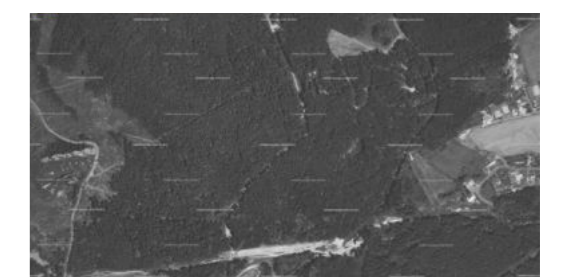
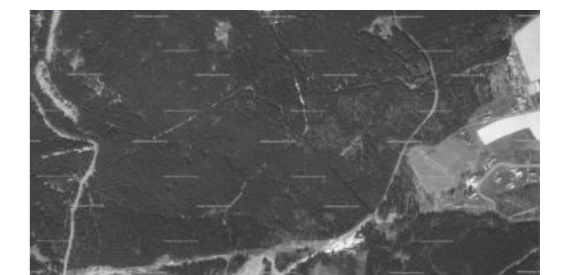
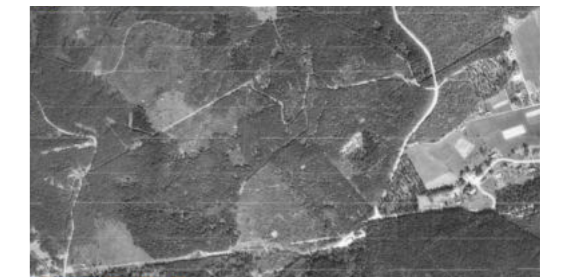
Na leteckých snímcích z různých období můžeme porovnat změny čitelnost dráhy v krajině.

Horní část dráhy, Ještěd

Zdroj map: <https://marushkapub.liberec.cz/>

Dolní část dráhy, Ještěd

1938

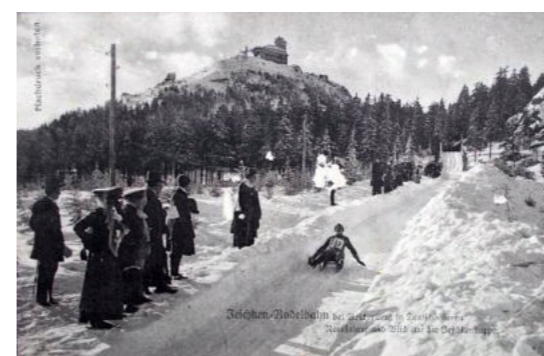
1953

1976

1989

2019

Historické fotografie dráhy

Obr. č. 92-97: Skupina starých pohlednic z 10. let 20. století zobrazují různé úseky staré sáňkařské dráhy. Můžeme si všimnout hlavního sněhového žlabu, dřevěné konstrukce vysokých klopených zatáček, dřevěných mostků, dobového vybavení a módy. Snímky jsou seřazeny od horní části dráhy až po cílový rovný sjezd zakončený velkou zatáčkou. Díky pohlednicím bylo možné ověřit původní vedení tratě.

Zdroj: <https://www.liberecvminu-lostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Obr. č. 87-91: První dva snímky zachycují unikátní pohled na vedení trati ve vrcholové partii hory- Levý snímek zachycuje průjezd sáňkařů kolem skalního útvaru Krejčík, který se nachází těsně pod vrcholem. Díky tomuto snímku lze potvrdit trasu dráhy a její začátek až na vrcholu Ještědu poblíž chaty Rohanky.

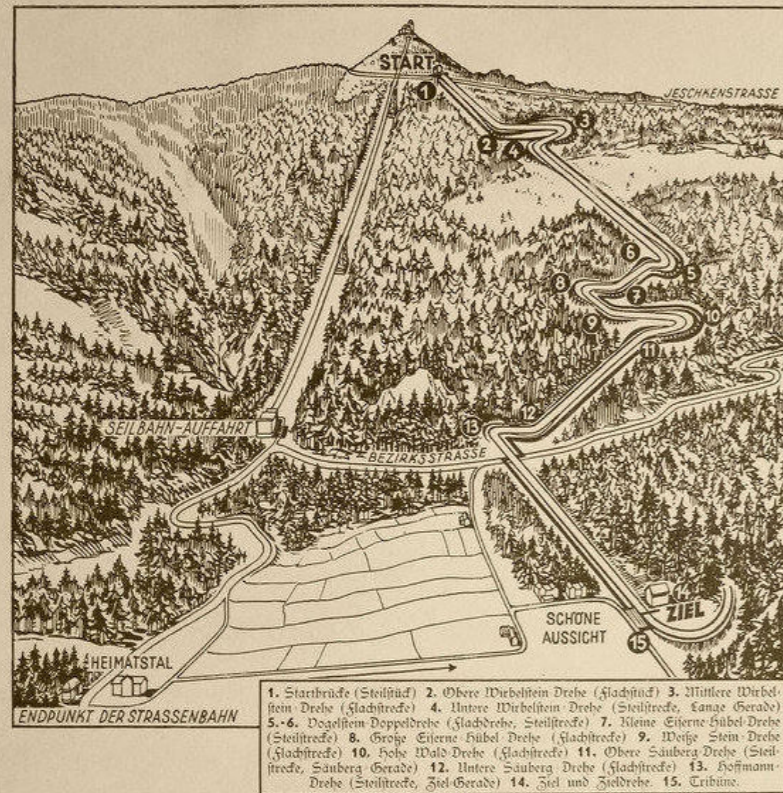
Druhý snímek zobrazuje dráhu vedenou na kemenných serpentinách jež byly objeveny při průzkumu. Jak je vidět na snímci, vedení tratě naskýtal neuvěřitelné pohledy na město a okolní hory. Na třech spodních snímcích je zobrazeno překlenutí silnice vedoucí na Ještěd dřevěným mostem.

Do dnešních dob se bohužel nedochovaly žádné relikty mostu. Pouze vedení tratě po terénu viditelné na levém spodním snímku. Na snímcích si lze všimnout i sloupu elektrického napětí, které vedlo poblíž tratě.

Jeschken-Rodelbahn

30 Jahre Jeschken-Rodelbahn 1909 – 1939

25jährige Wiederkehr der 1. Europa-Rodelmeisterschaft 1914 auf der Jeschken-Rodelbahn in Ober-Sanichen bei Reichenberg (Sudetenland)

Bahnlänge 1906 m • Gefälle 300 m = 15% (5–26%) • 13 überhöhte Drehe (6 große 5 m hoch, 7 kleine 2–4 m hoch) • Halbmesser der Drehe 6–15 m • Gehweg längs der Bahn (— starke Linie) • Fernsprecher • Elektrische Zeitnehmung • Start: Rodelbrücke • Ziel: Schöne Aussicht • Von Reichenberg mit der Straßenbahn (Linie 3) nach Ober-Sanichen (Endpunkt Heimatstal) • Vom Heimatstal 10 Minuten zum Ziel und 15 Minuten zur Seilbahn-Auffahrt.

Obr. č. 98: Grafika s popisem vydaná k 30. výročí otevření sáňkařské dráhy a k 25. výročí od konání 1. mistrovství Evropy. Na grafice je zaznamenáno vedení tratě s popisem jednotlivých úseků. Jak je z grafiky patrné, v roce 1939 je trať již zkrácena a nespustuje se z vrcholu jako na počátku jejího otevření, nýbrž z mostku přes silnici na Ještěd. Dále jsou zde zaznamenány důležité orientační body v území. Konečná zastávka tramvajové linky, hostinec Domov (Heimatsthal), hostinec Krásná vyhlídka (Schoene Aussicht), lanová dráha, silnice na vrchol hory a samozřejmě hotel a restaurant Ještěd.

Zdroj: https://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/sankovani-grand-re-restaurant-cestovatelysky-mismas-ci-jeleni-v-krnap_413511.html

Obr. č. 99: Fotografie z roku 1939 zobrazuje začátek sáňkařské dráhy na dřevěném mostku přes silnici na Ještěd.

Zdroj: https://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/sankovani-grand-re-restaurant-cestovatelysky-mismas-ci-jeleni-v-krnap_413511.html

Obr. č. 100: Snímek ze 70. let zobrazuje závod na spodním úseku zkrácené trati.

Zdroj: https://www.tyden.cz/rubriky/relax/cestovani/sankovani-grand-restaurant-cestovatelsky-mismas-ci-jeleni-v-krap_413511.html

Obr. č. 101-102: Pohled z nultých let 21. století na zbytky chátrajícího dřevěného žlabu sáňkařské dráhy, zbudovaného v 70./80. letech.

Zdroj: <https://oberlausitznordboehmen.blogspot.com/2012/03/die-alte-jeschken-rodelbahn.html>

Obr. č. 103: Zbytky dráhy v současné době. Dřevěné těleso bylo odstraněno a zbyly jen betonové patky, které připomínají původní vedení.

Zdroj: [https://commons.wikimedia.org/wiki/Categorie:Je%C5%A1t%C4%9Bd_Chute_Toboggan#/media/File:S%C3%A1%C5%88ka%C5%99sk%C3%A1_dr%C3%A1ha_na_Je%C5%A1t%C4%9Bdu_\(7\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/Categorie:Je%C5%A1t%C4%9Bd_Chute_Toboggan#/media/File:S%C3%A1%C5%88ka%C5%99sk%C3%A1_dr%C3%A1ha_na_Je%C5%A1t%C4%9Bdu_(7).jpg)

zdroj: <https://mapy.cz>

Na mapovém portálu Mapy.cz. je značeno vedení zkrácené tratě ze 70./80. let. Na mapách si lze všimnout i husté sítě lesních cest. Jedna z nich kopíruje trasu staré sáňkařské dráhy a sice v úseku od Vírivých kamenů k Ptačímu kamení, dále po průtoku televizní cesty k torzu dráhy ze 70./80.let.

4_(Zaniklé) hostince

V Horním Hanychově se nacházelo mnoho hostinců a a restauračních zařízení, z nichž se jich do dnešních dob zachovalo poskrovnu. Jelikož se jednalo o turisticky velmi vyhledávanou oblast, občerstvovací stánky zde měly své místo a jejich hustota měla opodstatnění. Sloužily jako zastavení, osvěžení při turistických výpravách po horách. Hostince pomohly dotvořit místní charakter.

Další restaurační zařízení se nacházela na vrcholu hory Ještěd a na hřebenu Pláni. V těchto případech se však jednalo o nevšední turistické cílové destinace, narozdíl od hostinců na úpatí, které sloužily víceméně k pozastavení a občerstvení.

Zánik hostinců započal po 2. světové válce, kdy byly síly koncentrovány do znovuoobnovení průmyslu a života města a volnočasové aktivity spojené s navštěvováním občerstvovacích podniků ochladly. Některé podniky byly zbořeny nebo přeměněny na jiné funkce (př. Krásná vyhlídka, Hermannstube)

Během komunistického režimu si však mnoho hostinců a hospod udrželo svou funkci a nadále plnily významnou roli při setkávání lidí a konání oslav. Významný zánik hostinců nastal po revoluci. Do dnešních dob se zachoval pouze

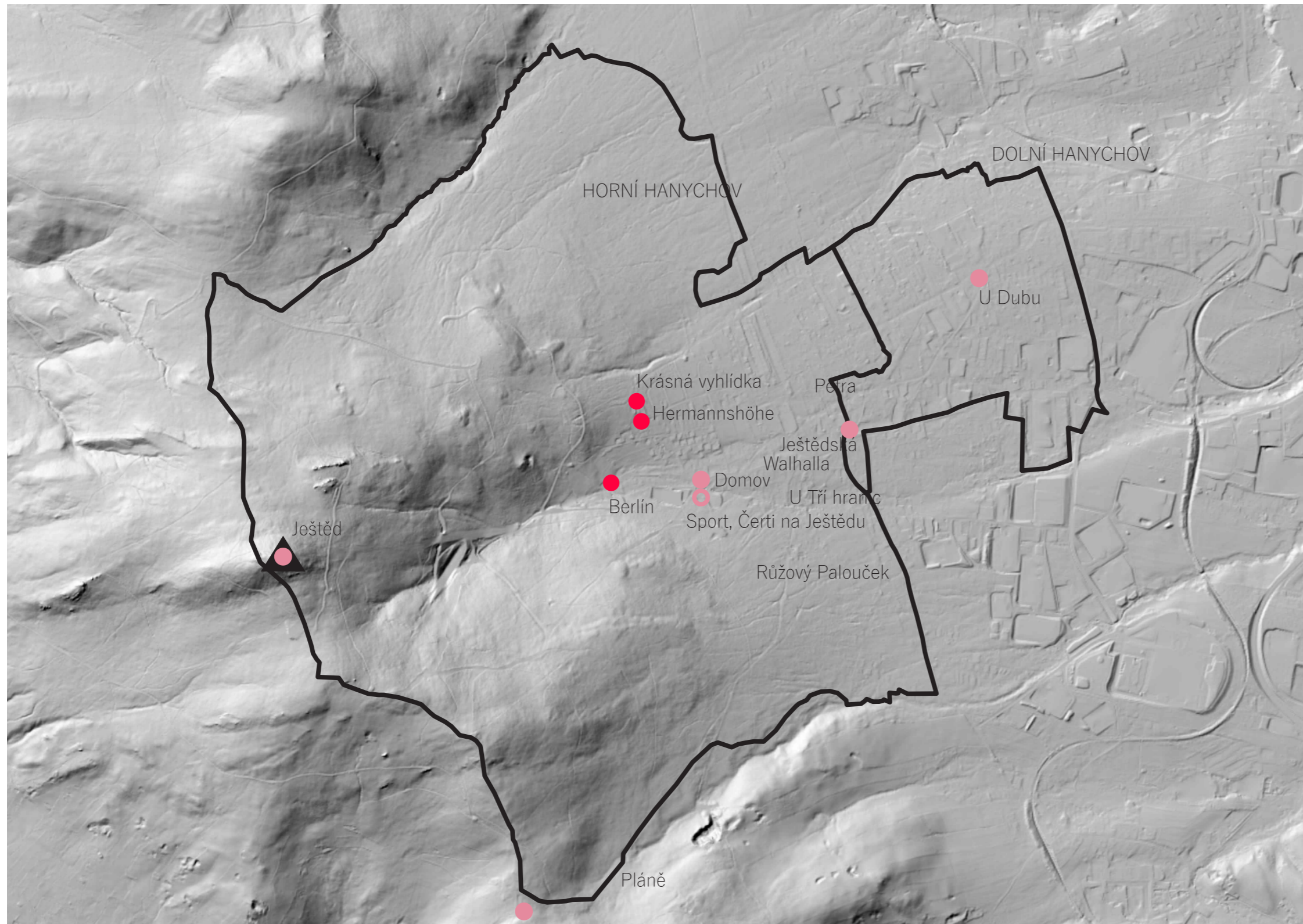
hostinec Domov, který je dnes vyhlášenou luxusní restaurací a neplní funkci občerstvovací zastávky pro výletníky. V Dolním Hanychově jsou v provozu hostinská zařízení na ulici Ještědská vedle kostela a U Dubu ve spodní části území. Zde se ale nejednalo o zájezdní hostince, nýbrž o klasické zařízení, které tolik nesloužily turistům, ale převážně místním.

V nedávné době zde vzniklo několik nových pohostinských zařízení, které svým charakterem odpovídají spíše moderním restauracím.

Obr. č. 104: Pohled na hostinec Domov s dominantou Ještěd

Zdroj: <https://www.liberecvminulostiiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

- hranice řešeného území
- zaniklé hostince
- historické hostince - fungující
- nová restaurační zařízení
- ▲ dominanty
- ▲ dominanta sakrální

4a_Gasthaus zur Walhalla_Hostinec u walhally

Významným zaniklým hostincem je Zur Walhalla. Nacházel se poblíž dnešní zastávky Spáleníště, která svým jménem odkazuje k události, jež se zde stala. A sice roku 1946 budova hostince vyhořela a následně byla zdemolována. Jednalo se mohutnou neorenesanční budovu o 3 podlažích, která v sobě ukrývala i taneční sál. Budova jasně vyčnívala z okolní drobné zástavby a byla jedním z největších a nejvýznamnějších objektů v Horním Hanychově a okolí. Tato budova sloužila jako místo k setkávání nejen místních, ale i lidí ze širokého okolí, ke konání slavností a tancovaček, neboť svou kapacitou byla největší široko daleko.

Jelikož Horní ani Dolní Hanychov neměly definované své jasné centrum, dalo by se právě toto místo s hostincem označit jako pomyslný střed obou území. Právě díky shromažďování a

koncentraci velkého počtu lidí by tato budova s přílehlým okolím mohla suplovat a plnit funkci onoho pomyslného centra či návsi.

Po požáru a demolici již budova hostince nebyla obnovena a dnes se zde nachází prázdné místo. Původní stavbu nám dnes připomíná pouze název zastávky a několik jírovců poblíž bývalé budovy.¹⁵

Obr. č. 105: Pohled na hostinec Walhalla z počátku 20. století s typickou kamennou zástavbou z 2. poloviny 19. století, která nahrazovala nebo doplňovala dřevěná roubená obydlí. Je jasně patrné, že budova svým objemem musela vyčnívat s okolní zástavbou a i díky tomu se stala jednou z dominant okolí. V přední části k domu přiléhá pивní zahrada. V zadní části si můžeme všimnout několika jírovců, jednalo se o typickou doprovodnou výsadbu hostinců a hospod. Na vyobrazení je také jasně čitelný zemědělský charakter území. V popředí si lze všimnout četných poliček.

Zdroj: <https://www.liberecvminulostiiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Obr. č. 106: Pohled do tanečního sálu uvnitř hostince, který měl skleněnou taneční parket. Interiér je typický pro konec 19. a počátek 20. století.

Obr. č. 107: 40. léta. V pozadí již vyhořelá budova hostince.

Obr. č. 108: Pohled na obydlí, za nímž se tyčí mohutná budova hostince. V popředí je zastávka stanice tramvajovým vozem.

Obr. č. 109: Pohled z podobného místa jako na obr. č. Zde si můžeme všimnout dosud stojícího domu na pravé straně. Místo hostince je dnes prázdné místo, nachází se zde zastávka spáleníště

Zdroj: <https://www.liberecvminulostiiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

4b_Waldrestaurant Schöne Aussicht_lesní restaurace Krásná vyhlídka

Výletní, zájezdní hostinec a lesní restaurace Schöne Aussicht (Krásná vyhlídka) byla jedna z významných a dobře námých občerstvovacích zastávek při výstupu na Ještěd. V minulosti se muselo jednat o atraktivní podnik, neboť se nacházel právě nedaleko turistických tras a zároveň se v těsné blízkosti nacházelo vyústění sáňkařské dráhy (viz obr.). Současně byl z tohoto místa nádherný výhled na město, Jizerské hory a Krkonoše. Jak je vidět na pohlednicích, hostinec byl v průběhu 1. pol. 20. st. rozšířen přístavbou s novým trojúhelníkovým průčelím. V druhé polovině 20. st. byl objekt přetvořen na internát, k čemuž odkazuje i název zde vedoucí ulice. V dnešní době je jedna budova opuštěna a chátrá.

Obr. č. 110: Hostinec krásná vyhlídka, hora s hotelem Ještěd, konečná zatáčka bobové dráhy. <https://aukro.cz/waldrestaurant-ober-hanichen-pohled-na-jested-1928-6958302536>

Obr. č. 111: Pohled na hostinec a sousedící dosud stojící dřevěnou boudu necitlivě upravenou ve 2. pol 20. st, na pohlednici je vidět horský, venkovský charakter s dominantou. <https://picclick.de/Reichenberg-Liberec-Hannichen-Waldrestaurant-sch%C3%B6ne-Aussicht-Jeschken-1914-153293748679.html>

Obr. č. 112: Pohled na restauraci jižním směrem. Na fasádě si lze všimnout německých nápisů hlásajících funkci budovy a název instituce. <https://picclick.de/AK-Reichenberg-Liberec-Jeschken-153269044796.html>

Obr. č. 113: Výjev zachycující budovu hostince po rozšíření. Původní stav hostince.

Obr. č. 114: Současný stav. Za dob minulého režimu byla z fasády ostorně naveškerá štukatérská výzdoba a v současné době je obketa opuštěný a chátrá.

4c_Sommerfrische und Gastwirtschaft Hermannshöhe zájezdni, výletní hostinec Hermannshöhe

Výletní a zájezdni hostinec Hermannshöhe se nacházel v sousedství hostince Krásná vyhlídka. Tak jako vedlejší hostinec byl i tento situován v místech s krásnými výhledy na okolí. Jednalo se o občerstvovací stanici v blízkosti pěších tras na Ještěd a nedaleko sáňkařské dráhy. Bylo možné se zde i ubytovat. Tak jako vedlejší stavba byla i tato budova rozšiřována a za minulého režimu zbavena ozdobných detailů. Dům byl počátkem 21. století opuštěn a několikrát vyhořel. Před několika lety došlo k jeho opravě a přeměně na bytové jednotky.

Obr. č. 115: Pohled na hostinec po rozšíření s hlavní dominantou krajiny Ještědem. <https://oldthing.de/AK-Ober-Hainichen-Gasthaus-unsere-schoene-Aussicht-0035252906>

Obr. č. 116: Hostinec počátkem 20. století s čitelnými německými nápisy oznamující název podniku. http://deutschoehmen.de/index.php?title=Datei:Oberhanichen_herrmannsh%C3%B6he.jpg

Obr. č. 117: Stav opuštěné budovy po několika požárech.

Obr. č. 118: Nově opravený dům s bytovými jednotkami. I okolí budovy je upraveno a reflektuje dřívější charakter okolí. Na snímku je zachycena i lavička, která je příjemným zastavením a místem k odpočinku a odkud se naskýtají krásné výhledy na okolí. Jedná se o velmi pozitivní jev, který umožňuje větší obytnost prostředí a zároveň zprostředkovává propojení s okolím.

Dalším slavným zaniklým hostincem je Berlín. Ten se nacházel na úpatí hory poblíž sjezdovky Bucharka. Jednalo se o tradiční architekturu hostinců a zároveň o typický zděný liberecký dům v neorenesančním slohu. Typickou zástavbou pro Liberec byly jedno až několikopodlažní solitérní domy s prostředním rizalitem, zakončeným trojúhelníkovým štítem, které byly rozestě v kopcovitém terénu. Pro Liberec není příliš typická bloková, řadová zástavba.

Tato restaurace byla oblíbeným místem až do počátku nového tisíciletí, kdy byla prodána a začala její devastace. Jednalo se o výjimku, neboť oproti jiným hospodám a hostincům se zde provoz udržel až do nedávných dob. V současné době je objekt v havarijním stavu a dochází k postupnému rozpadu. Je plánována demolice. 16

Obr. č. 119: Pohled na hostinec od ulice Ještědská lemovaná kamennými patníky. Na budově je patrná zdobená fasáda a štít hlavního rizalitu. K pravé části budova je připojena dřevěná veranda.

Obr. č. 120-122: Pohled směrem k Ještědu na opuštěný objekt před propadnutím střechy. Současný stav chátrajícího objektu. Po rozkradení střešní krytiny došlo k zatékání do objektu a po několika letech před nedávnem propadla střecha pravého křídla.

Zdroj: <https://www.liberecminulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>, Zdroj obr.: Autor

Hostinec Domov se nachází na hlavní dopravní cestě přes Ještědsko-kozákovský hřbet. V minulosti se v blízkosti nacházela i konečná tramvaje. Turisté zde mohli započít svůj výlet prvním občerstvením. Jedná se v podstatě o jediný zachovalý hostinec, který i nadále slouží svému účelu. V dnešní době však neplní účel občerstvovacího stánku turistů a poutníků, nýbrž slouží jako luxusní restaurace, která patří k nejznámějším a nejvyhlášenějším libereckým restauracím.

Zhruba před deseti lety vyrostla naproti další restaurace a menší hostinec (hospoda), které plní funkci občerstvení pro turisty.

Obr. č. 123: 1. pol. 20. st. Pohled na hostinec Heimathsthal s dominantou Ještědu v pozadí. Výjev také zachycuje historickou tramvaj a konečnou zastávku s toaletami. Lze si všimnout, že cesty jsou pouze z udusané zeminy, typické pro celé území.

Zdroj: <https://www.liberecminulostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Obr. č. 124: Současný pohled na restauraci domov, která se nachází na hlavní tepně do obcí za horami. Stav kolem restaurace je v neutěšeném stavu. Na levé straně vykukuje budova, v níž jsou dvě restaurace.

Zdroj obr.: Autor

Hostinec u tří hranic se nacházel v objektu patřícímu ke starému mlýnu (viz kapitola), nacházejícímu se v dnešní Puškinově ulici. O tomto podniku a celkově objektu není k nalezení příliš mnoho informací. Lze vycházet z orálních pramenů.

Budova je význačným dokladem venkovské klasicistní zděné architektury. V minulosti se muselo jednat o velmi důležitou budovu, neboť to byla jedna z mála zděných staveb v okolí s majoritním zastoupením dřevěných podlouhlých stavení. Dále tak lze soudit dle mohutného objemu stavby architektonického ztvárnění detailů (portál, mansardová střecha, barokní vížka podobná sanktusíku).

Vsoučasné době dům neslouží ani jako mlýn, ani jako hostinec, nýbrž jako obytný dům. Do dnešních dob se dochoval hlavní vstupní portál s klasicistním zdobením.

Obr. č. 127: Pohled na mohutnou budovu hostince s klasicistním portálem, mansardovou střechou a barokizující vížkou, kontrastující s v pozadí se rýsuící typickou okolní prostou dřevěnou zástavbou. Ze snímku je také patrná struktura cesty a materiál cesty - zhutněná hlína, štěrky.

Zdroj: <https://www.liberecvminulostiiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Liberec se po Mnichovské dohodě roku 1938 stal hlavním městem Sudet, které připadly nacistickému Německu. Jednalo se proto o velmi strategické a významné město, které nemělo rychlé spojení s ostatními městy v Říši. Německo budovalo od roku 1933 dálniční síť a po připojení Sudet ji chtělo rozšířit i do této oblasti. Vznikl návrh na spojení Mnichova - Chebu - Liberce - Žitavy - Zhořelce. Dálnice měla pokračovat do Berlína. Zároveň byla plánována trasa Štětín - Liberec - Hradec Králové. Poté Liberec - Vratislav.

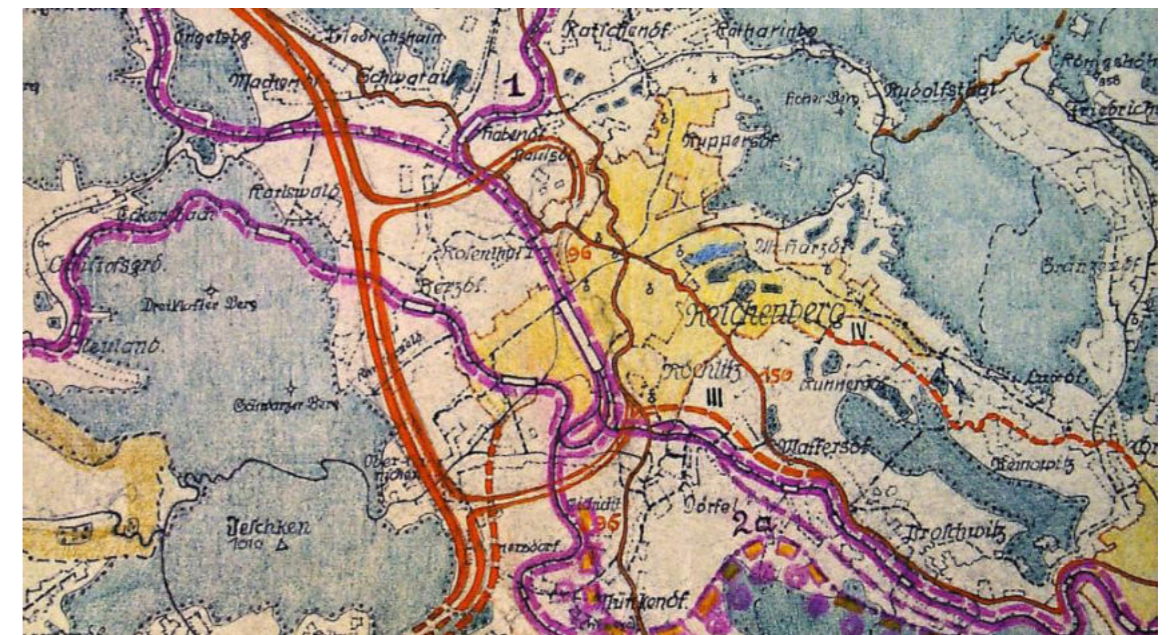
Vést dálnici bylo naplánováno tunelem skrze Ještědsko-Kozákovský hřbet, jenž by vyústil na liberecké straně a připojil město na síť dálnic. Z plánu lze vyčíst, že byl naplánovaný obchvat, který se vyhýbal centru města, které nemělo být výstavbou zasaženo (dnešní dálnice vede paradoxně skrze centrum města).

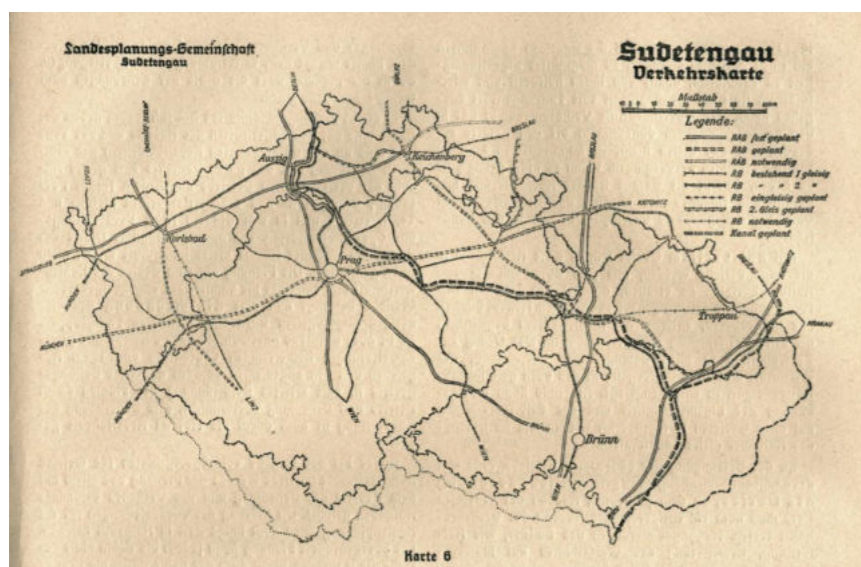
Těleso dálnice mělo být vedeno tunelem v místě dnešního panského lomu a dále poté Horním Hanychovem skrze Ostašov.

Práce na dálnici započaly v místech dnešního hřiště u hostince Walhalla jediné co se stihlo vybovat byly terénní úpravy tělesa dálnice, případně překlenutí a zatrubnění potoků. Práce na dálnici byly ukončeny roku 1942. Do dnešních dob se nám dochovaly torzo tělesa dálnice v podobě náspů, vyrovnaných ploch, šachet a zatrubněných potoků.

Těleso dálnice je možné v krajině pozorovat jako zarovnanou plochu, po které vedou pěšiny a rozkládají se zahrádkářské kolonie. V lese jsou dodnes patrné násypy a vyrovaný terén.¹⁷

Obr. č. 128: Dochované plány vedení dálnice. Na prvním plánu je vyobrazeno vedení dálnice skrze J-K hřbet, Horním Hanychovem, Ostašovem, Machninem směrem na Chrastavu a dále Zhořelec. Na mapě jsou patrné sjezdy do centra města.

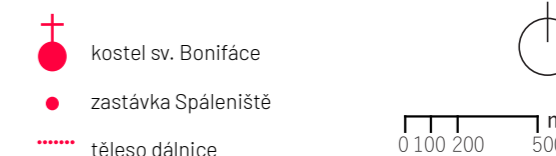

129, 130: Na dalším plánu je zaznamenáno možné vedení dálnice ještě bez odbočky na Vratislav (Wrocław) u města Chrastava (Kratzau). Poslední plán ukazuje plánovanou dálniční síť skrze Sudety, na kterou měl být Liberec, jakožto významné říšské město, napojen. Liberec byl plánován jako důležitá křižovatka a uzel dálnic, ze kterého by cesty vedly do dalších významných měst.

Porovnání leteckých snímků z 50. let minulého století a současnosti se značením tělesa budované Hitlerovy dálnice. V současné době se na vyrovnané plošině nacházejí zahrádkářské kolonie a lesní cesty

Obř. č. 131: Na prvním snímku je zachyceno zahájení stavby dálnice v místech dnešní zastávky spáleníště. V pozadí se tyčí hostinec Walhalla. Druhý snímek zachycuje pokračující práce terénních úprav a výstavbu základu tělesa, které muselo překlenovat potoky a údolí.

Obř. č. 132: Fotografie zachycující dochované terénní úpravy a těleso. Na 1. snímku je zachyceno místo zahájení stavby dálnice. Druhý snímek vpravo zachycuje násyp, díky nimž by bylo možné překlenout údolíčko s potokem. Na dalším snímku se v lese jasně rýsuje násyp tělesa dálnice. Poslední snímek

zachycuje cestu lesem vedoucí po koruně tělesa dálnice. Tyto fragmenty jsou v krajině jasně patrné, neboť např. prostředkem lesa vede několik metrů široká napřímená cesta. Taktéž zahrádkářské kolonie jsou dobrým indikátorem původního vedení, neboť byly vybudovány na zarovnané ploše.

Zdroj: <https://www.liberecvmilostiasoucasnosti.cz//kam-v-byte-umistit-rostliny/>

Zdroj obr.: Autor

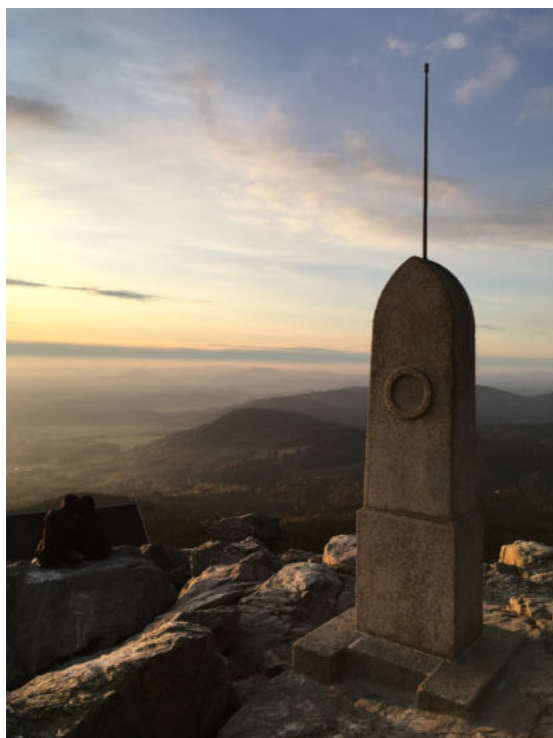
6_Hranice panství

Rohanský kámen

Ještědský hřbet tvořil odjakživa přirozenou hranici a dělicí linii mezi krajinami, kraji a panstvími. Sloužil jako fyzické dělení mezi panstvím Clam-Gallasů (Liberec) a Rohanů (Sychrov). Hranice panství byly dále vymezeny a označeny hraničními kameny. Jelikož hranice vedla i přímo přes vrchol Ještědu, byl zde roku 1838 vztyčen obelisk, nazývaný též Rohanský kámen – Rohanstein (nápis je dodnes lehce patrný na patce obelisku). Tento monumentální hraniční kámen sloužil i jako připomínka vystoupení a navštívení vrcholu členkou panské rodiny Adélou Rohanovou. (wiki, deník, <https://liberec.rozhlas.cz/na-jested-se-vratil-temer-200-let-stary-pamatnik-rohansky-kamen-je-zpet-na-svem-8028899>) Hranice panství je zanesena v mapách II. vojenského mapování čárkovanou čarou.18

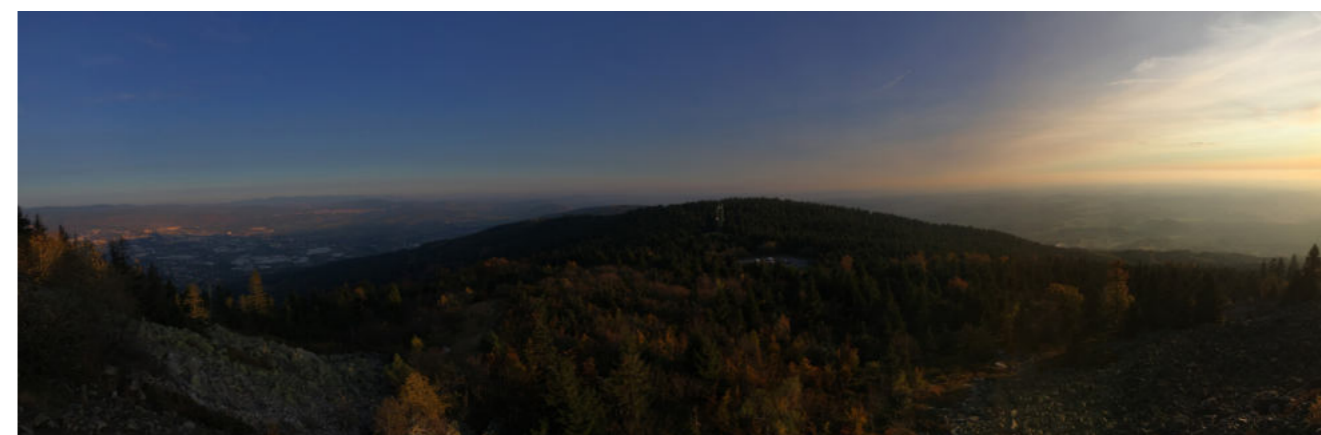
Obr. č. 133, 134: Tento objekt nese historickou hodnotu informující nás o hranici dvou významných panství. Dnes převážná většina turistů a návštěvníků obelisku nevěnuje velkou pozornost ve smyslu jeho významu. Je brán pouze jako kulisa, památník nějaké události. Jedná se však o velmi zajímavý doklad dělení správních celků.

Zdroj obr.: Autor

7_Možná hranice panství

Na ještědském hřebenu jsem narazil na další zajímavou věc. A sice na poskládané kameny a z nich vytvořené valy a zídky. Tato linie z kamenů se nachází na severním straně hory směrem k chatě na Pláních. Linie takřka kopíruje hraniční linii panství z map. Tyto útvary lze lehce přehlédnout, avšak když člověk zaměří svůj pohled, jasně se pod houštinami rýsují. V jedné části dokonce tvoří vyvýšený val, takřka stěnu. Dalo by se uvažovat o podpěrné stěně nedaleko vedoucí cesty. Zde to však vylučuje fakt, že se stěna nachází v suťovém poli poměrně daleko od cesty. Nikde jsem se nedočel, zda by se takto vyznačovaly hranice panství. Především se jednalo o bodové označení pomocí hraničních kamenů. Je také možné, že se jednalo o pouhé odklizení kamenů z cesty, landart, či přípravu pro vedení cesty. Nikde jsem však nenalezl bližší informace. Jedná se však o zajímavý nenápadný prvek.

Panoramitký snímek ukazuje hřebenem rozdělená dvě panství. Na levé straně panství liberecké Clam-Gallasovské, na straně pravé panství sychrovské Rohanské.

Zdroj obr.: Autor

Obr. č. 135-137: Na fotografiích si lze všimnout výrazné linie, kopírující hranice tehdejších dvou panství, respektive vrchol hřebenu.

V nižších partiích je v terénu vytvořena kamenná zídka procházející suťovými poli. Jen těžko se však hledá její význam. S nedaleko probíhající cestou na Ještěd asi nemá moc společného, neboť je od ní poměrně vzdálená a netvoří zde opěrnou funkci.

Svou strukturou spíše připomíná suché kamenné zídky, oddělující pozemky, pastviny. Příhodné světelné podmínky napomáhající zvýraznit jinak nenápadnou stěnu, které jsem si povšiml teprve před rokem. Za normálních podmínek je velmi nenápadná. Ve vyšších partiích přechází zídka do pouhé nevysoké linie vyskládané z kamenů.

Jedná se o zbytky rozdělení dvou panství?

Zdroj obr.: Autor

Na levém snímku je vyobrazen otisk 2. vojenského mapování, na kterém si lze všimnout rozdělovací linie (tečkovaně) dvou panství. Vpravo se nachází liberecké, vlevo sychrovské. Zvýrazněná část značí nalezenou linii z kamenů.

Zdroj obr.: www.marushka-pub.cz

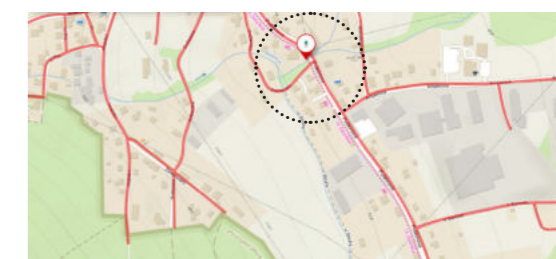
8_Starý mlýn, hostinec U Tří hranic

Starý mlýn se nacházel v objektu v Puškinově ulici vedoucí směrem do Pilínkova.

Areál sestával z několika budov, jak je vidět na císařských otiscích. Samotný mlýn se zřejmě nacházel v dřevěné budově. Vedla se nacházela rozlehlá kamenná budova, která zřejmě sloužila jako zázemí pro chod hospodářství. Muselo se jednat o velmi významnou stavbu bohatých majitelů, neb se jednalo o jednu z mála kamenných budov v okolí s dřevěnou drobnou zástavbou. I architektonické ztvárnění odpovídá významnosti stavby. Do dnešních dob se dochoval kamenný klasicistní portál a mansardová střecha. Díky tomu se jedná o vzácný doklad klasicistní venkovské kamenné architektury.

Existenci mlýna dokládají značení jak v císařských otiscích, tak v II. vojenském mapování. Dále pak vedení mlýnského náhonu, který bylo možno identifikovat díky poměrně mělkému vedení v terénu a názvu přiléhající cesty - U Strouhy. Voda byla k mlýnu přiváděna z vícero zdrojů a to nám dává tušit, že se mohlo jednat o poměrně velký provoz. Naházela se zde i menší rybník, po němž se do dnešních dob nedochovaly žádné stopy. Připomínku mlýna nám dokládá i památný strom Dub u mlýna.

Později byl v kamenné budově zřízen hostinec (viz Zaniklé hostince) a v dnešní době se zde nachází byty.

Zdroj map: <https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?themeid=2>
zdroj: <https://mapy.cz>

Obr. č. 138, 139: Fotografie zachycují okolí dřívějšího mlýna. Na prvních snímcích je zachycena kamenná budova, kde je vidět kamenný klasicistní portál (typický pro libereckou architekturu). Současný stav budovy nereflektuje původní význam a architektonické ztvárnění budovy. Necitlivé úpravy značně poškodily ráz budovy.

Obr. č. 140, 141: Na dalších snímcích je zachyceno mělké vedení potoka (náhonu).

Zdroj obr.: Autor

9_Starý panský dvůr

Další významnou a jednou z mála kamenných budov v okolí Horního Hanychova byl objekt panského dvora. Ten se mi podařilo lokalizovat pomocí popisu v knihách. K přesné lokalizaci mi dopomohlo studium map (především císařských otisků), kde je patrný význam budovy. Nikde jsem však dosud nenalezl bližší informace či více fotek k této budově.

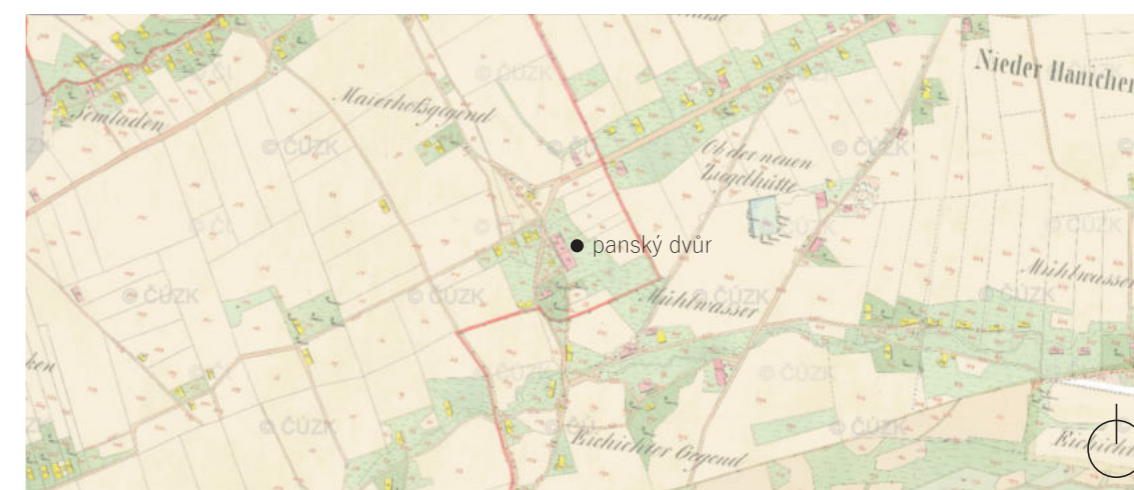
V nedávné době proběhla demolice jedné části rozlehlé stavby.

Obr. č. 142: Mapa zachycuje umístění dvora a strukturu jeho blízkého okolí.

Na fotografii je vyobrazena budova s nedávno strhnutým pravým křídlem.

Zdroj obr.: Zdroj: <https://mapy.cz/zakladni?x=16.4504000&y=49.9019000&z=11>

Zdroj mapa: <https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?themeid=2>

10_Kříž poblíž cesty

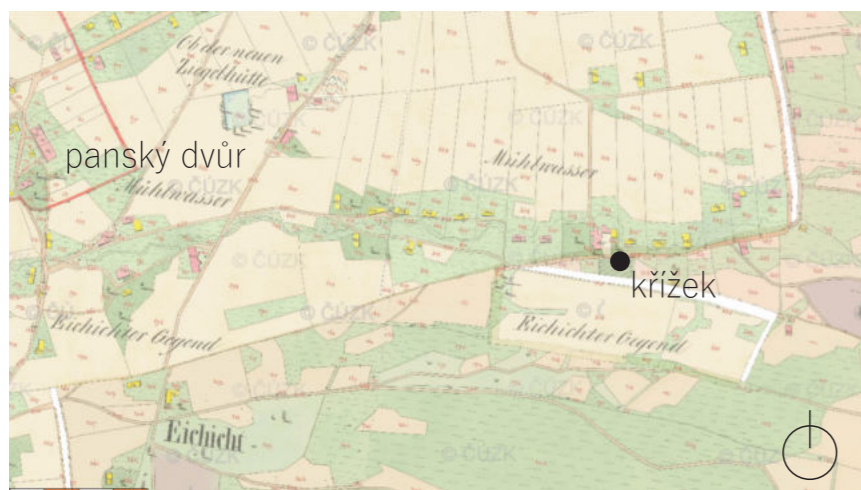

Jedná se o torzo kříže, které se nachází vedle ulice České mládeže. Do dnešních dob se dochoval pouze žulový, krásně zdobený podstavec, ne kterém byl kdysi zřejmě umístěn kříž. Podstavec je ozdoben reliéfy, ornamenty, symboly a německými nápisy. Nachází se zde nika, ve které mohla být umístěna nějaká soška či se jednalo o prostor pro květinu a svíce.

Kříž se nacházel na kdysi ne zcela významné cestě, avšak na proti poměrně rozlehlému kamennému objektu. To je možná důvod jeho ne zcela jasného umístění.

V dnešní době je tato památka chátrá, je takřka zapomenuta, v dezolátním stavu a bez respektu a úcty ponechána na pospas. Taktéž okolí, které ji obklopuje je neadekvátní a dehonostující. Je zde velký a smutný kontrast, kdy je tato dobová památka obklopena parkovištěm, plotem a materiálem ze sousedící firmy.

Dnes se jedná o jednu z mála sakrálních památek na území obou Hanychovů.

Zdroj map: <https://marushkapub.liberec.cz/default.aspx?themeid=2>

Obr. č. 143-146: Umístění křížku po blíž dnes velmi rušné komunikace. V okolí se nachází logistická centra a výrobní průmyslové haly.

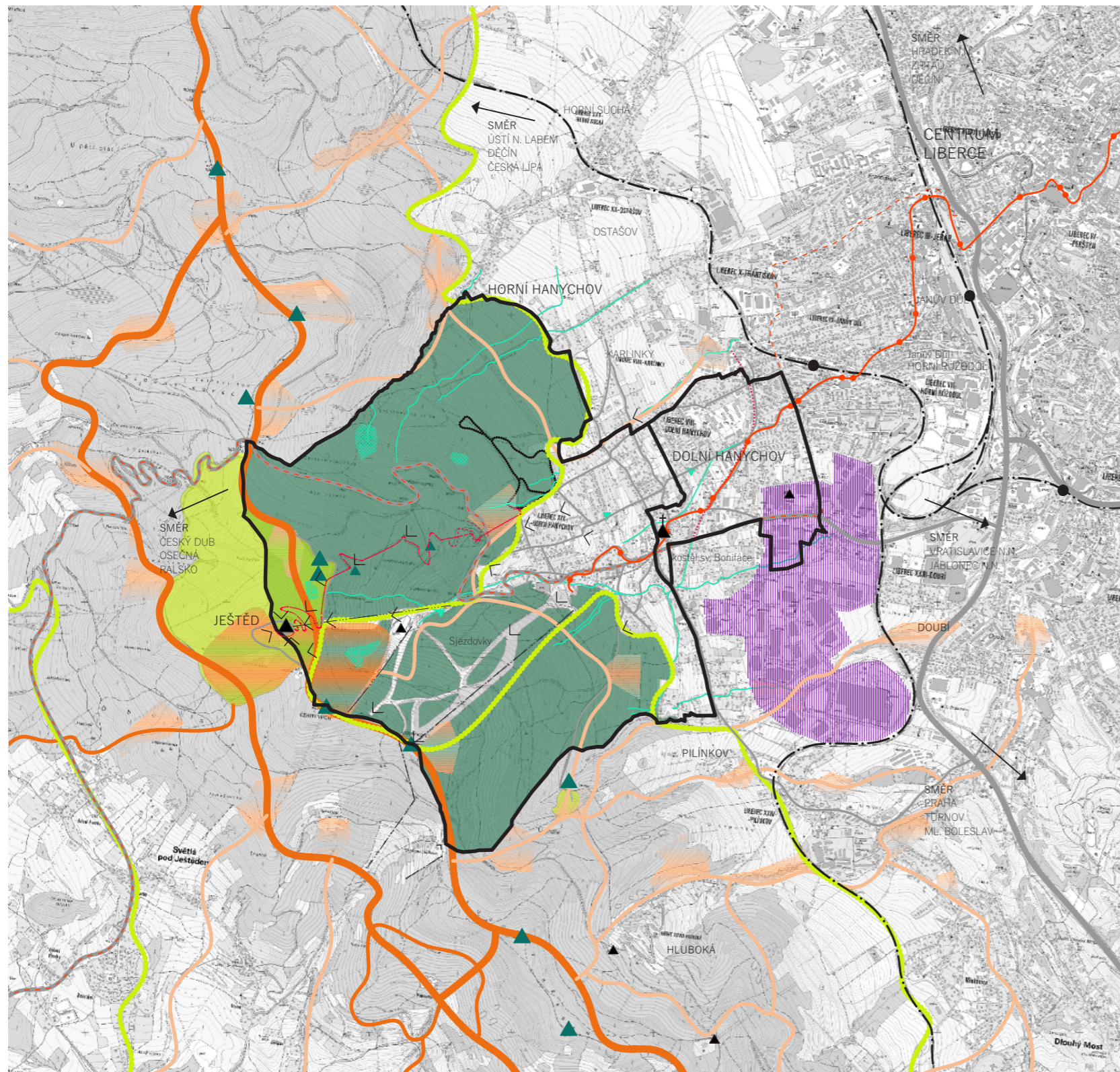
Na snímcích je vidět krásné detaily zdobení a německé nápisy. Jedná se o jednu z mála takových to drobných památek v Horním i Dolním Hanychově.

Zdroj obr.: Autor

VIII. MAPOVÉ PŘÍLOHY

Mapa širších vztahů_1:25 000

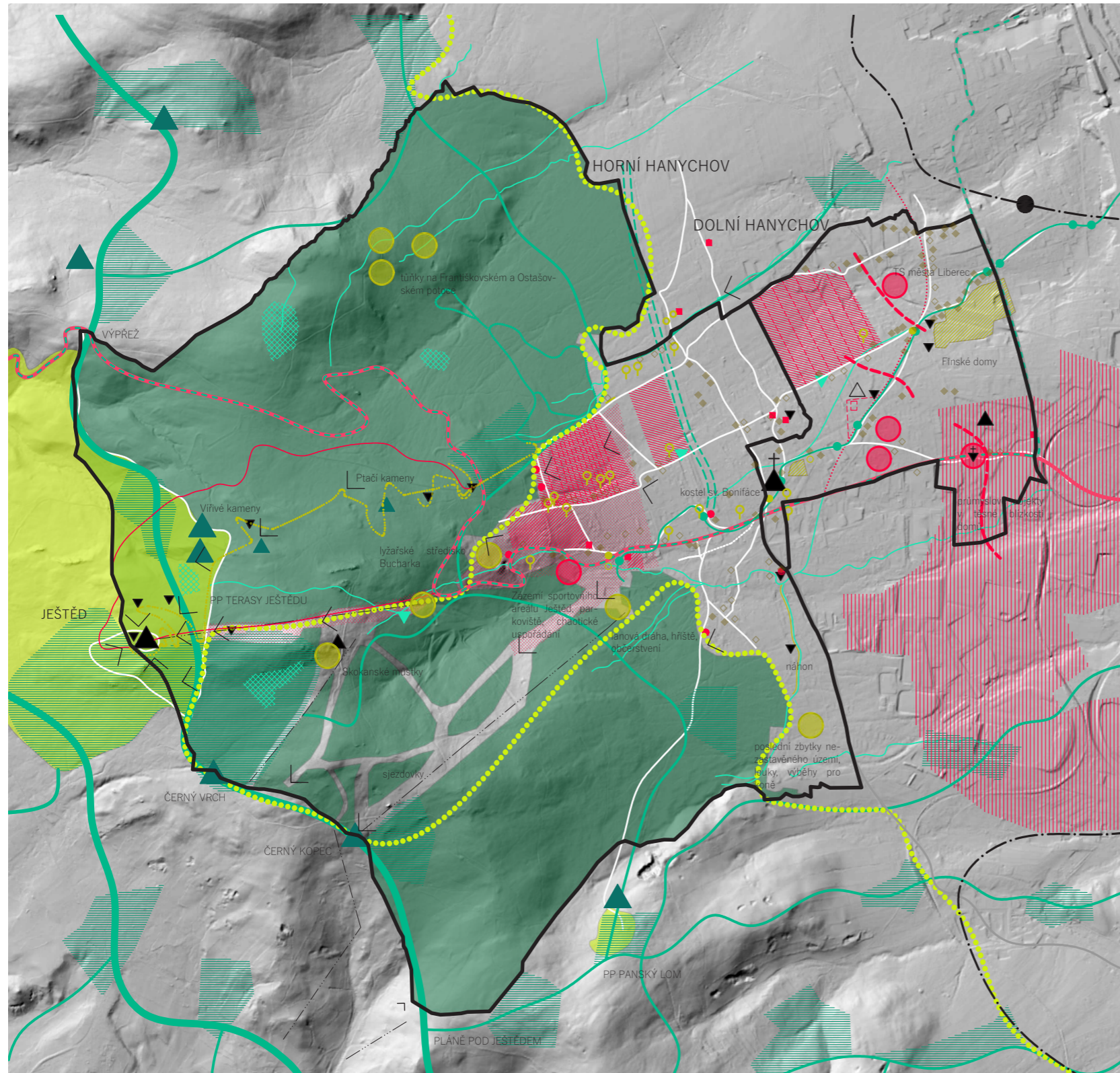
LEGENDA

- katastrální území
- vodní toky
- zachovalá historická cestní síť
- zaniklé historické cesty
- velmi frekventovaná ulice České mládeže, Ještědská vedoucí do obcí za Ještědem
- silnice I. třídy I/3
- železnice
- tramvajová trať Horní Hanychov - Lidové sady
- meziměstská autobusová doprava
- běžkařský vyasfaltovaný okruh, dříve součást internátu
- lanovka
- těleso původní sáňkařské dráhy z roku 1909
- torzo sáňkařské dráhy z 80. let
- hranice přírodního parku Ještěd
- biokoridor nadregionální
- biokoridor regionální
- biokoridor lokální
- lesy
- území přírodní památky
- biocentra
- průmyslová zóna
- prameniště, rašeliniště
- ▲ dominanty přírodní
- ▲ dominanty architektonické
- ▼ relikty minulosti
- ▼ vodohospodářská stavba (30. léta)
- zastávka tramvaje
- železniční stanice
- + sakrální stavby, objekty
- < výhledy

0 100 250 500 1000 m

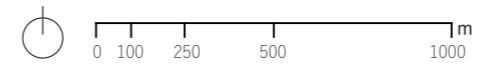

Problémový výkres_1:25 000

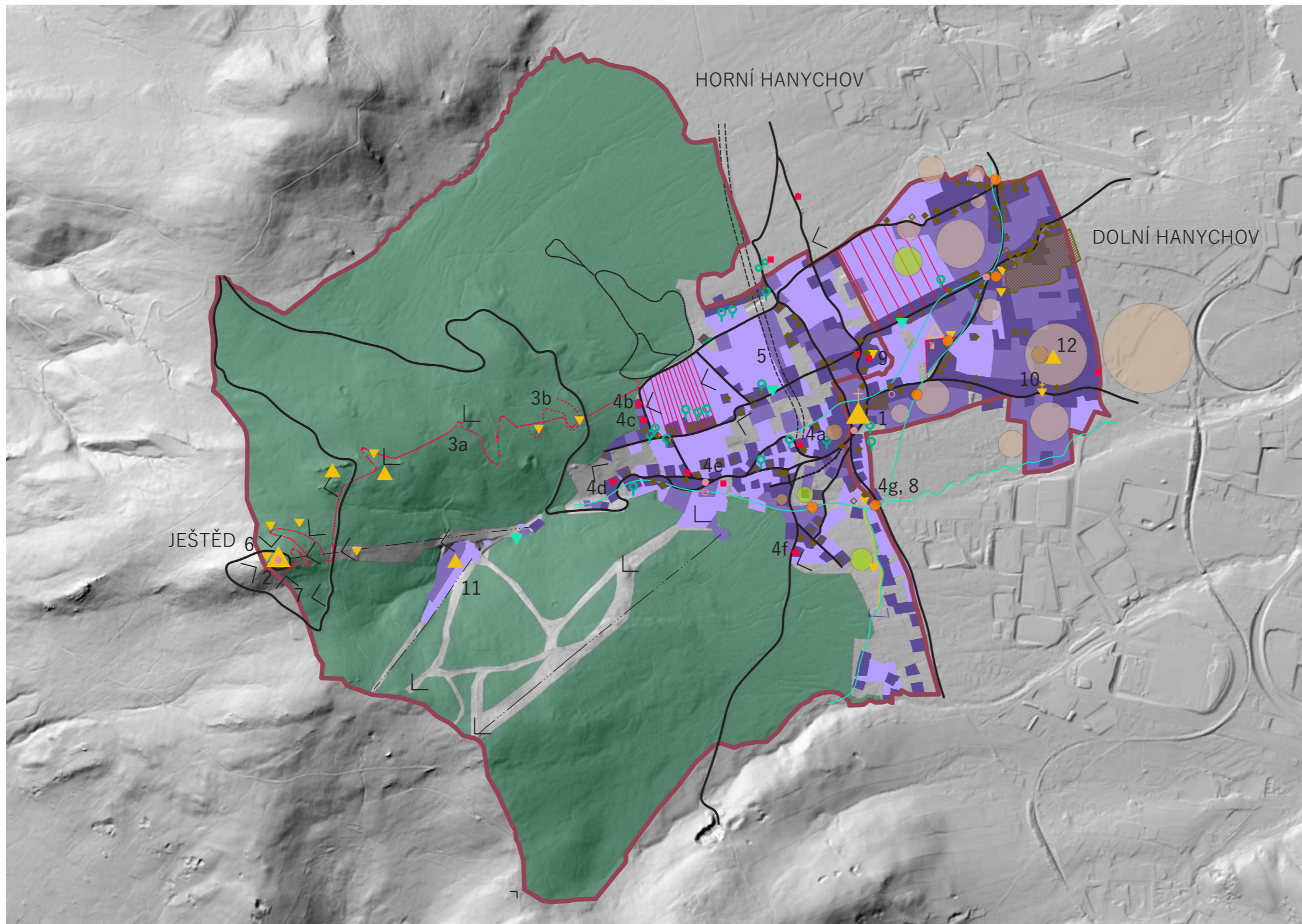

LEGENDA

- katastrální území
- vodní toky
- zachovalá historická cestní síť
- zaniklé historické cesty
- velmi frekventovaná ulice České mládeže, Ještědská vedoucí do obcí za Ještědem
- silnice I. třídy I/3
- železnice
- tramvajová trať Horní Hanychov - Lidové sady
- meziměstská autobusová doprava
- těleso Hitlerovy dálnice
- běžkařský vyasfaltovaný okruh, dříve součást internátu
- lanovka
- těleso původní sáňkařské dráhy z roku 1909
- torzo sáňkařské dráhy z 80. let
- zaniklá struktura členění zemědělské půdy
- velmi frekventované turistické trasy
- špatná prostupnost
- relikv zatrubněný potok minulosti líniový
- relikv minulosti líniový
- hranice přírodního parku Ještěd
- biokoridor nadregionální
- biokoridor regionální
- biokoridor lokální
- lesy
- území přírodní památky
- biocentra
- průmyslová zóna
- prameniště, rašeliště
- ohroženost erozí
- urban sprawl, bezkoceptuální urbánní struktura
- nově navržené zastavění, neadekvátní zastavění
- zajímavá urbanistická struktura
- problémová místa, uzly
- hodnoty území
- ▲ dominanty přírodní
- ▲ dominanty architektonické
- △ dominanty architektonické zaniklé
- ▼ relikty minulosti
- ▼ vodohospodářská stavba (30. léta)
- zastávka tramvaje
- železniční stanice
- nedávno zaniklá historická stavení (od roku 2014)
- zaniklé historické hostince
- fungující historické hostince
- nová restaurační zařízení
- dochované relikty zahrad, sadů
- sakrální stavby, objekty
- vřhedy
- urbánní struktura_měst. char._vily, domy_do roku 1945
- urbánní struktura_venkov. char._chalupy_ do roku 1900

Mapa kulturně historických hodnot_1:20 000

- LEGENDA
- katastrální území
  - vodní toky
  - zachovalá historická cestní síť
  - těleso Hitlerovy dálnice
  - běžkařský vyasfaltovaný okruh patřící k bývalému internátu
  - lanová dráha
  - těleso původní sáňkařské dráhy z roku 1909
  - torzo sáňkařské dráhy z 80. let
  - zaniklá struktura členění zemědělské půdy
  - relikv minulosti - liniový
  - dochovaná alej stromořadí podél cest
  - zajímavá urbanistická kocepce
  - lesy
  - vývoj území, zastavěnost do r. 1938
  - vývoj území, zastavěnost do r. 1989
  - vývoj území, zastavěnost do současnosti
  - průmyslová výroba 19. st.
  - průmyslová výroba do 1938
  - průmyslová výroba do 1989, prakticky totožné i v současnosti
  - zemědělské objekty, JZD, stáje
  - dominanty_hlavní
  - dominanty
  - relikv minulosti
  - vodohospodářská stavba (30. léta)
  - urbánní struktura_městský charakter_vily, domy_do roku 1945
  - urbánní struktura_venkovský charakter_chalupy_ do roku 1900
  - nedávno zaniklá historická stavení (od roku 2014)
  - zaniklé historické hostince
  - fungující historické hostince
  - nová restaurační zařízení
  - dochované relikv zahrad, sadů
  - sakrální stavby, objekty
  - výhledy

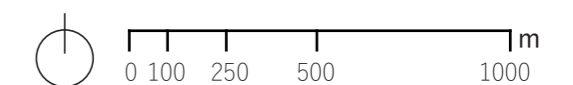
Dominanty a relikv minulosti

Dominanty

- 1 - Kostel sv. Bonifáce
- 2 - Ještěd

Relikv minulosti

- 3 - Sáňkařská dráha
- 4 - (Zaniklé) hostince
- 5 - Těleso Hitlerovy dálnice
- 6 - Hraniční Rohanský kámen
- 7 - možná hranice panství
- 8 - Starý mlýn
- 9 - Panský dvůr
- 10 - Křížek u cesty

IX. Zdroje

Seznam použité literatury

- 1 Statistický lexikon obcí - 2013. Český statistický úřad [online]. 2013 [cit. 2021-02-06]. Do stupně z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticky-lexikon-obci-2013-a8m6eyff20>
- 2 SÝKOROVÁ, Jarmila, Radka VLČKOVÁ, Martin MODRÝ a kolektiv. Maloplošná chráněná území Libereckého kraje: Liberecký kraj 3. přepracované a doplněné vydání, 2015. In: Liberecký kraj, Odbor životního prostředí a zemědělství [online]. Liberec, 2015 [cit. 2021-02-06]. Do stupně z: <file:///C:/Users/honza/Downloads/MZCHU.pdf>
- 3 Ještědský paradox - naučná stezka „Padáky.“ Městské lesy Liberec [online]. Liberec, 2010 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <http://www.mestske-lesy-liberec.cz/node/34>
- 4 SÝKOROVÁ, Jarmila, Radka VLČKOVÁ, Martin MODRÝ a kolektiv. Maloplošná chráněná území Libereckého kraje: Liberecký kraj 3. přepracované a doplněné vydání, 2015. In: Liberecký kraj, Odbor životního prostředí a zemědělství [online]. Liberec, 2015 [cit. 2021-02-06]. Do stupně z: <file:///C:/Users/honza/Downloads/MZCHU.pdf>
- 5, 6, 7 KARPAŠ, Roman. Kniha o Liberci. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-867-6113-4.
- 8 Kostel sv. Bonifáce. Národní památkový ústav_Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-boniface-14577686>
- 9 ŘIČÁNKOVÁ, Mgr. Alena. Kostel sv. Bonifáce. Liberec:Reichenberg [online]. Liberec:Reichenberg [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://liberec-reichenberg.net/stavby/karta/nazev/149-kostel-sv-boniface>
- 10 Kostel sv. Bonifáce. Národní památkový ústav_Památkový katalog [online]. Národní památkový ústav, 2015 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-boniface-14577686>
- 11 Ještěd. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Je%C5%A1t%C4%9Bd>
- 12, 13, 14 KARPAŠ, Roman. Kniha o Liberci. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-867-6113-4.
- 15, 16 KARPAŠ, Roman. Kniha o Liberci. 2., dopl. a rozš. vyd. Liberec: Dialog, 2004. ISBN 80-867-6113-4.
- 17 Němci chtěli vést pod Ještědem tunel. Badatelé si dlouho mysleli, že jde o legendu. IROZ HLAS [online]. Liberec, 31. května 2020n. I. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: https://www.irohlas.cz/veda-technologie/historie/dalnice-tunel-jested-liberec_2005311150_pj
- 18 Na Ještěd se vrátil téměř 200 let starý památník. Rohanský kámen je zpět na svém místě. Český Rozhlas Liberec [online]. Liberec, 1. srpen 2019n. I. [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://liberec.rozhlas.cz/na-jested-se-vratil-temer-200-let-stary-pamatnik-rohansky-kamen-je-zpet-na-svem-8028899>

Další použitá literatura

- KARPAŠ, Roman. Staré pohlednice - Liberec: Alte Ansichtskarten - Reichenberg. Liberec: RK, 2008. ISBN 978-80-87100-05-9
- MOHR, Jan. Liberec: mezi vzpomínkou a přítomností = Reichenberg : zwischen Erinnerung und Gegenwart. Liberec: Knihy 555, 2001. ISBN 80-238-7667-8.
- Liberecká historie v kostce [online]. Liberec: Statuární město Liberec, není uvedeno [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <https://www.liberec.cz/cz/mesto-samosprava/projekty-mesta/ostatni-projekty/zahrada-libereckych-vzpominek/liberecka-historie-kostce.html>
- Mapový portál města Liberec: <http://marushkapub.liberec.cz>
- ŘEHÁČEK, Marek. Liberecké zajímavosti. Ilustroval Petr POLDA. Liberec: Petr Polda, 2009-. ISBN 978-80-903056-2-5.
- TECHNIK, Svatopluk a Vladimír RUDA. Liberec minulosti a současnosti: (historie a perspektivy výstavby města). 2., přeprac. vyd. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1980.

